

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Tapaamispaikkatoiminnan tarvekartoitus työntekijöiden näkökulmasta Espoon Pojupuistossa

Karekari Niina, Kyyrö Liisa

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Tapaamispaikkatoiminnan tarvekartoitus työntekijöiden näkökulmasta Espoon Poijupuistossa

Karekari Niina, Kyyrö Liisa
Sosiaalian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu 2014

Karekari Niina, Kyyrö Liisa

Tapaamispaikkatoiminnan tarvekartoitus työntekijöiden näkökulmasta Espoon Poijupuistossa

Vuosi 2014 Sivumäärä 78

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millaisia tarpeita ja odotuksia Espoossa sijaitsevan Poijupuiston lastensuojelun sosiaaliohjaajilla ja perhehoidon sosiaalityöntekijöillä oli vuoden 2014 alussa käynnistettävältä tapaamispaikkatoiminnalta. Tutkielma toteutettiin yhdessä Poijupuiston lastensuojelun sijaishuollon sosiaaliohjauksen kanssa. Tutkielman tavoitteena oli saada selville mitä tulisi ottaa huomioon tapaamispaikkatoimintaa kehitettäessä perhehoidon sosiaalityön näkökulmasta sekä sijaishuollon sosiaaliohjauksen näkökulmasta. Opinnäytetyölle myönnettiin tutkimuslupa Espoon kaupungilta.

Opinnäytetyö on tarvekartoitus, joka on toteutettu laadullisin menetelmin. Tutkielmaa varten tehtiin kaksi ryhmähaastattelua, joissa oli yhteensä 14 työntekijää. Ensimmäinen haastattelu pidettiin sosiaalityöntekijöille ja toinen haastattelu sosiaaliohjaajille. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastateltavien yksityisyydensuojan säilyttämiseksi tutkielmasta ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehysessä tarkastellaan lastensuojelua, sijaishuoltoa sekä tapaamispaikkatoimintaa ja siinä on kiinnitetty huomiota lapsuuden ja vanhemmuuden asettamiin haasteisiin sekä työntekijän ja asiakkaan väliseen suhteeseen. Tutkimusaineiston pohjalta selvisi, että tapaamispaikkatoimintaan liittyvät käsitteet olivat työntekijöille epäselviä. Työntekijöiden yhteinen ymmärrys käsitteistä tulee olemaan tulevan tapaamispaikkatoiminnan onnistumisen kannalta merkityksellistä. Myös turvallinen työympäristö, sekä työntekijöiden välinen vuorovaikutus ja dokumentointi nousivat keskeisiksi tarpeiksi tulevan toiminnan organisoinnissa. Sosiaalityöntekijä nähtiin tapaamispaikkatoiminnassa päätöksentekijänä ja linkkinä osapuolten välillä. Sosiaaliohjaajan rooli sen sijaan nähtiin asiakkaan rinnalla kulkijana. Onnistuneen tapaamispaikkatoiminnan koettiin syntyvän avoimesta keskustelusta sekä työntekijöiden yhteisestä ymmärryksestä tapaamispaikkatoiminnan tärkeydestä.

Asiasanat: Lastensuojelu, Sijaishuolto, Tapaamispaikka, Valvotut tapaamiset, Tuetut tapaamiset.

Karekari Niina, Kyyrö Liisa

Needs assessment for visting times arrangements from the employees' perspective in Espoo Poijupuisto

Year	2014	Pages	78
------	------	-------	----

The goal of the study was to find out what kind of needs and expectations the social instructors of Poijupuisto and the family care social workers had for the contact centre that was launched in the beginning of 2014. The study was executed in cooperation with Poijupuisto child welfare social instructor team. The goal of the study was to find out what should be taken in to consideration in developing the contact centre in both family care social work and foster care social instruction point of view. The thesis was granted an examination license by the city of Espoo.

The thesis is a needs assessment, which was carried out by qualitative methods. The study was executed by arranging two group interviews, with total of 14 workers. The first interview was held for the social workers and the second interview for the social instructors. The interviews were implemented as themed interviews. The interviewees can't be identified in the thesis, to maintain the privacy policy. Child welfare, foster care and contact centre operations were studied in the theoretical framework of this thesis. Also the challenges of childhood and parenting, as well as the relationship between the client and the staff members were taken in to consideration. The study data revealed that the terminology of the contact center operations were unclear for both groups. Common understanding of the terminology will be vital in the success of the contact centre operations. Safe working environment, interaction between the groups as well as documentation rose as essential needs for organizing the operations. Social worker was seen as the decision-maker and link between all parties. The role of the social instructor was instead considered to be supportive and walk beside the client. Open discussion and the common understanding about the importance of the contact centre were seen to produce successful work in contact centre.

Keywords: Child welfare, Foster care, Contact centre, Supervised contact, Supported contact.

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Lastensuojelu ja sijaishuolto.....	8
2.1	Vanhemmuus sijaishuollossa	10
2.2	Kuntouttava näkökulma sijaishuollossa	11
2.3	Perhehoito lastensuojelussa.....	12
3	Tapaamispaikkatoiminta.....	13
3.1	Tapaamispaikkatoiminnan käsitteet	14
3.2	Lait toiminnan taustalla	15
3.3	Toiminnan nykyiset käytännöt	18
3.4	Lapsi asiakkaana.....	19
4	Poijupuiston lastensuojelupalvelut	23
5	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	24
6	Opinnäytetyön toteuttaminen	25
6.1	Haastattelujen toteutus	27
6.2	Aineiston käsittely	28
7	Aineiston analyysi	30
7.1	Haastateltavien taustatiedot.....	30
7.2	Käsitteet	31
7.3	Palvelun sisältö	34
7.4	Tapaamispaikkatoiminnan nykytila	38
7.5	Asiakkaiden tarpeet	40
7.6	Työntekijöiden roolit	43
7.7	Käytännön ratkaisut	47
8	Johtopäätökset	51
9	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	61
10	Pohdinta	64
	Lähteet	71
	Liitteet.....	76
	Liite 1: Tutkimuslupa.....	76
	Liite 2: Haastattelurunko	77
	Liite 3: Saatekirje.....	78

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö on jo vuonna 2003 julkaissut raportin viranomaisyhteistyöstä lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvissä kiistatilanteissa. Tässä raportissa yhtenä keskeisenä toimenpiteenä on esitetty valvottujen tapaamisten turvaamista lain mukaisesti kaikkien saataville. (Auvinen & Kaivosoja 2003.) Nyt yli kymmenen vuotta myöhemmin sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistus. Lainsäädännön uudistamista pohtinut työryhmä on jättänyt loppuraporttinsa syksyllä 2012. Sosiaalihuoltolain uudistustyö on nyt siinä vaiheessa, että lakia valmistellaan virkamiestyönä useiden eri lausuntojen ja muun aineiston avulla. Näillä näkymin laki annetaan eduskunnalle budjettilakina syksyllä 2014, jonka seurauksena se tulisi voimaan vuonna 2015. Tähän kokonaisuudistukseen on sisällytetty muutoksia, jotka koskivat myös valvottuja ja tuettuja tapaamisia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. ; Sillanaukea ym. 2012)

Opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena toimii Espoon Poijupuiston lastensuojelun sijaishuollon sosiaaliohjauksessa keväällä 2013 alkanut tapaamispaikkatoiminta. Poijupuistossa oli tarkoitus käynnistää vuoden 2014 alussa aiempaa paremmin organisoitu tapaamispaikkatoiminta, jonka on tarkoitus palvella sijaishuollossa olevia lapsia ja heidän biologisia vanhempiaan, joilla tapaamiset mahdollistuvat vain valvotusti tai tuetusti. Tältä palvelulta vaadittua ja toivottua toteutusta on tällä opinnäytetyöllä pyritty kartoittamaan työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimusaineistona toimii kahden eri työntekijäryhmän ryhmähaastattelut.

Opinnäytetyön alussa esitellään teoreettista viitekehystä lastensuojelusta, sijaishuollosta ja tapaamispaikkatoiminnasta erityisesti vanhemmuuden, lapsuuden sekä työntekijä-asiakassuhteen -näkökulmasta. Teoreettisen viitekehäksen jälkeen kerrotaan tarkemmin opinnäytetyön tavoitteista, yhteistyökumppanistamme Poijupuistosta sekä avataan opinnäytetyön toteuttamisprosessia. Opinnäytetyön toteuttamisen jälkeen esitetään aineiston analyysi, jonka jälkeen johtopäätöksiin on nostettu esille tulosten keskeisimpiä asioita ja niitä peilataan teoreettiseen viitekehykseen. Työssä on pohdittu myös tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi esitellään aineiston analyysi ja johtopäätösten pohjalta syntynyt pohdinta, jossa käydään läpi myös opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena.

Tavoitteena on ollut, että Poijupuiston sijaishuollon sosiaaliohjaajat ja heidän yhteistyökumppaninsa voivat mahdollisimman laajasti hyödyntää koottua tietoa tapaamispaikkatoiminnasta. Toiveena on, että opinnäytetyö tuo esille tärkeää lastensuojelullista asiaa joka koskee pientä, mutta yhä kasvavaa joukkoa sijaishuollossa olevia lapsia. Opinnäytetyö on toteutettu parityönä, molempien osapuolten osallistuessa tutkielman suunnitteluun, aineiston keruuseen sekä opinnäytetyön koostamiseen. Opinnäytetyöprosessi on alkanut jo keväällä 2013, mutta käynnistynyt kunnolla vasta saman vuoden elokuussa.

Prosessi on ollut vaativa, sillä molempien opinnäytetyön tekijöiden muut opinnot ovat olleet prosessin kuluessa edelleen osaksi kesken. Opinnäytetyön toteutus oli kuitenkin onnistunutta ja antoisaa, sekä ammatillista osaamista kasvattaa ja toivomme tämän näkyvän myös työstämme.

2 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Lapsuus kulkee ihmisen matkassa läpi elämän ja sillä on ensimmäinen paikka ihmisen elämänsäkaareissa. Sen vaikutukset heijastuvat syvälle sekä yksilöllisesti, että yhteiskunnallisesti. Lastensuojelu on toimintaa, jonka ytimet ulottuvat lapsuuden, aikuisuuden sekä yhteiskunnan välisiin suhteisiin. Lapsuus on yksilöllinen ilmiö, jonka hahmottaminen on riippuvainen myös siitä kuinka elämästä kerrotaan. Suhteet itseen ja muihin, sekä maailmaan rakentuvat vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat perheinstituutio, vertaissuhteet ja sukupolvien väliset suhteet. (Bardy 2009: 17- 18.) Laissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18-20-vuotiasta henkilöä. Lain mukaisilla ikärajoilla on vaikutus lapsen ja nuoren juridisiin oikeuksiin sekä lastensuojelutoimenpiteiden toteuttamiseen. (Taskinen 2010: 9.) Lapsen ikävaiheittainen kehitys vaikuttaa kuitenkin siihen, että nuoruuden katsotaan usein alkavan jo 12-vuotiaana, jolloin lapsella on lain mukaan oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa huostaanottoon, sijaishuoltoon tai yhteydenpitoon liittyvissä asioissa (Bardy 2009: 165). Lastensuojeluksi määritellään laissa lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijais- ja jälkihuollon järjestäminen. Lapselle tai perheelle järjestettävä sosiaalityö on myös lastensuojelua. (Räty 2007: 20.)

Lastensuojeluinstituutio on luotu turvaamaan lasten tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia sekä tarjoamaan apua lapsille ja heidän perheilleen erilaisissa perhe-elämää koskevissa tilanteissa. Perheen oikeutta apuun voidaan pitää lähtökohtana lastensuojelutyölle. (Hurtig 2010: 238.) Lastensuojelun ydin piilee lapsen kehityksen ja terveyden turvaamisessa, sekä sitä vaarantavien tekijöiden poistamisessa. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jossa perhe on ensisijainen ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa. (Bardy 2009: 41.) Lapsen etu tulee ottaa huomioon viranomaisen kaikissa toimenpiteissä ja edun toteutumista tulee korostaa lapsen oikeudella osallistumiseen sekä erityiseen suojeluun. Julkisen vallan velvollisuus on varata lapselle ja perheelle riittävät voimavarat järjestettäessä palveluja. Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään turvaamaan vanhemmuutta sekä edistetään ja turvataan lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Kunnissa järjestetään ehkäisevän lastensuojelun palveluita, kuten äitiys- ja lastenneuvolapalveluita, sekä muita terveydenhuollon palveluita. Myös lasten päivähoiton, koulun ja nuorisotyön järjestämisellä on merkitystä ehkäisevässä lastensuojelussa. Ehkäisevän lastensuojelun järjestäminen ei edellytä lapsen tai perheen olemista lastensuojelun asiakkaana. (Räty 2007: 17,20.)

1990-luvun alusta lähtien lastensuojelun asiakkaiden määrä on ollut jatkuvassa nousussa, joka yhdistetään usein silloin vallinneeseen lamaan. Laman seurauksena leikattiin perheiden ja lasten etuuksia sekä palveluita. Vaikka taloustilanne parani myöhemmin, vaikutukset eivät kuitenkaan näkyneet etuuksien täysimääräisinä palaamisina ja kuntien taloudelliset vaikeudet

näkyivät vielä 2000- luvulla. Lastensuojelun tarpeeseen vaikuttaa usein moni asia yhtäaikaaisesti. (Taskinen 2010:7-8.) Taustalla voi olla perhettä koettelevia tavallisia elämänkriisejä, tai poikkeuksellisen koettelevia oloja, jotka vaikuttavat ydinperheen haavoittuvuuteen. Toisinaan perheiden tueksi riittää tilapäinen apu, joskus taas apua tarvitaan läpi koko lapsuuden. (Bardy 2009: 41.) Valtaosa suomalaislapsista sekä nuorista voi jopa paremmin kuin edeltävät sukupolvet. Silti samanaikaisesti monimuotoisemmista ongelmista kärsivien lasten ja nuorten joukko on kasvussa. Tähän vaikuttavat lapsiperheiden taloudellisen tilanteen kehitys, sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin, että palvelujen muutokset. (Taskinen 2010: 7.)

Lapsen sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun tai kiireellisesti taikka hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen sekä hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon muotoja ovat mm. perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai jokin muu lapsen tarpeisiin vastaava sijoitusmuoto. (Saastamoinen 2008: 25, 27.) Edellä mainituissa tilanteissa lapsen huolto siirtyy osittain sosiaalitoimelle (Taskinen 2010: 124). Lapsen sijaishuoltopaikasta vastaa lapsen sijoittava kunta ja sijaishuoltopaikan tulee olla sellainen, että se vastaa parhaiten lapsen tarpeisiin (Saastamoinen 2008: 27). Lapsi voidaan myös sijoittaa vanhempien suostumuksella asumaan kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon perusteella (Taskinen 2010: 124). Lapsen tulevaa sijaisperhettä valittaessa olisi toivottavaa, että mahdollisia perheitä olisi useita, jotta heidän joukostaan voitaisiin valita sellainen perhe joka vastaa parhaiten sijoitettavan lapsen tarpeisiin (Koisti-Auer 2008: 23).

Lapsen etu ja hänellä olevat oikeudet tulee pitää esillä lastensuojeluprosessin kaikissa vaiheissa sijaishuollon aikainen työskentely mukaan lukien. Huostaanotto ja sen valmistelu vaativat paljon ammattitaitoa ja osaamista, mutta lastensuojelutyö jatkuu myös sijaishuoltoa koskevan päätöksenteon jälkeen. Lapsella sekä hänen vanhemmillaan on oikeus laadukkaaseen ja asianmukaiseen sosiaalityöhön myös lapsen sijaishuollon aikana. Lapsen sijoituksen aikana tulee muistaa, että lapsen vanhempien kanssa työskentely on osa sijaishuollon prosessia, joten se tulee turvata ja taata sijaishuollon aikana. Lain mukaan lastensuojelun yhtenä tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen ja sen mahdollisuuksia tulee säännöllisesti arvioida. (Saastamoinen 2010: XV-XVI.)

Joskus kuitenkin eriävistä syistä johtuen lapselle paras kasvuympäristö on kodin ulkopuolella. Sijoitusvaiheen kriteerien päämääränä on lapsen tai nuoren tarpeisiin vastaavan sijaishuoltopaikan löytyminen ja suotuisa alku hyvälle kasvatukselle sekä hoidolle, jossa lapsi tai nuori on keskiössä, hänen läheisiään unohtamatta (Laituri-Projekti 2004: 14). Tapaan toimia sijaisvanhempana vaikuttavat sijaisvanhempien omat lapsuudenkokemukset ja kipupisteet, sekä se kuinka omat tarpeet tulivat kuulluiksi lapsuudessa. Sijaisvanhemmilta vaaditaan taitoa empaattisuuteen, sekä lapsen tunnetiloihin virittäytymistä ja kykyä kannatella lapsen sisäistä

tasapainotilaa. Sen kautta sijaislapsi voi muodostaa myönteisen käsityksen itsestään ja kokea elämänhallintaa. (Kaskela & Väliavaara 2010: 34.)

2.1 Vanhemmuus sijaishuollossa

Viime vuosina on puhuttu paljon lasten ja nuorten pahoinvoinnista. Niistä puhuttaessa tulee huomioida se tosiseikka, että pahoinvoinnissa lapsiperheissä oireilevat lasten ja nuorten lisäksi myös aikuiset. Etenkin lastensuojelun toimenpiteisiin johtaneissa tapauksissa oireilu näkyy selvästi myös biologisissa vanhemmissa, jotka kärsivät monesti päihde- ja mielenterveysongelmista. Kyseiset ongelmat voivat olennaisesti vaikuttaa vanhempien kykyyn vastata lapsen normaalin kasvun ja kehityksen asettamiin haasteisiin. Valitettavan usein päihde- ja mielenterveysongelmat tuovat mukanaan muita ongelmia, kuten työttömyyttä ja köyhyyttä. Nämä tekijät yhdessä johtavat helposti syrjäytymiseen, joka aiheuttaa myös lasten syrjäytymisen normaalin kasvun ja kehityksen polulta. (Raunio 2009: 285-286.) Myös vanhempien vaikeudet hoitaa kasvatuksellisia tehtäviään ovat osaltaan herättäneet tarvetta lastensuojelulle, kun perheet eivät jostain syystä kykene luomaan turvaa antavia rutiineja ja perhe-elämä voi olla sekavaa. Myös perheväkivaltaa voi esiintyä. (Taskinen 2010: 9.)

Rönkkö & Rytönen (2010) ovat määritelleet vanhemmuuden elinikäiseksi ja aina keskeneräiseksi prosessiksi. Se syntyy päivittäisessä vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa. Ymmärrys omasta vanhemmuudesta vaatii sekä omaa että yhteistä aikaa ja se kasvaa yhteisten kokemusten myötä. Vanhemmuudessa keskeistä on vanhemman tapa olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa sekä kyky tunnistaa lapsen tarpeita ja vastata niihin. Vanhemmuuden toteutumisen vaatii tahtoa olla tunneperäisesti lapsen käytettävissä.

Sijaishuollon aikana biologisten vanhempien kanssa tehtävässä työssä tulisi ottaa huomioon vanhemman tunnekokemukset. Biologiset vanhemmat kokevat usein mustasukkaisuutta sekä alemmuudentunteita, jotka voivat oleellisesti heijastua lapsen kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Ilman ulkopuolelta saatua tukea vanhemman voi olla vaikea pitää säännöllisesti yhteyttä lapseen. Taustalla olevat voimattomuuden, häpeän ja syyllisyyden tunteet, saattavat johtaa vuorovaikutuksesta vetäytymiseen. Tämän seurauksena lapsi saattaa kokea tullessa hylätyksi, joka entisestään vaikeuttaa vuorovaikutusta ja kasvattaa kynnystä yhteydenpitoon. (Kujala 2003: 18.) Roamer (2008) muistuttaa, että vanhemman kykyjen yliarviointi voi heikentää perheenyhdistämisen mahdollisuuksia ja vanhemman vahvuuksia. Tarpeita tulisikin arvioida realistisesti.

Vanhempien kanssa työskentely on useimmiten sijaishuollossa pitkä ja vaivalloinen prosessi, jonka aikana sosiaalityönvoimavarat ovat koetuksella. Valitettavan usein biologiset vanhemmat jäävät ilman tukea ja ovat yksin omien prosessiensa kanssa. Monesti he eivät ole valmiita

työskentelemään oman elämäntilanteensa paranemiseksi ja psyykkisen hyvinvointinsa edistämiseksi. Toisinaan, lapsen ollessa huostassa, vanhemman oma tilanne alkaakin kohentua, jolloin he löytävät myös helpommin voimavaroja lapsensa hyvän kehityksen tukemiseen. (Tuovila 2008: 48.)

2.2 Kuntouttava näkökulma sijaishuollossa

Kuntoutusta voidaan pitää yleisnimikkeenä tavoitteelliselle toiminnalle, jonka tarkoitus on parantaa yksilöiden toimintakykyä ja osallistumismahdollisuuksia. Kuntoutus sanana herättää vision tulevaisuudesta ja muutoksesta parempaan. Se saa uskomaan voimavarojen ja ratkaisujen löytymiseen. Kuntoutus perustuu suunnitelmallisuuteen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Viime vuosina kuntoutuksesta keskusteltaessa asiakkaan aktiivinen rooli tavoitteiden asettajana on vahvistunut. Kuntoutus ja kuntoutuminen määritellään yhä useammin yksilön ja ympäristön välisen suhteen muutokseksi, jossa asiakkaan toimintakyky ja hyvinvointi lisääntyy. Suhde-määritelmän kautta kokonaisuuden hahmottaminen korostuu ja esimerkiksi lasta ei nähdä irrallisena omasta perheestään. (Pärnä 2010: 41, 43.) Työskentelyllä tavoitellaan nykytilanteen pysäyttämistä muutoksen aikaansaamiseksi. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työskentely edellyttävät perheeltä sekä työntekijöiltä sitoutumista ja motivaatiota. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007: 46.)

Sijaishuollon perhetyö liittyy avohuollon sijoitukseen tai huostaanottoon liittyvään sijoitukseen sijoitusta ennen, sen aikana tai sen jälkeen. Lapsen huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle aiheuttavat vanhemmille häpeää sekä pettymyksen tunteita, joita pyritään korjaamaan perhetyöllä, jotta vanhemmat voisivat nähdä sijaishuoltojakson mahdollisuutena kasvaa vanhemmuuteen. (Järvinen ym. 2007: 48.) Lasten ja vanhempien kokemat onnistumiset ja muutokset käytännön tilanteissa antavat edellytyksiä voimaantumiselle ja auttavat suuntaamaan katsetta tulevaisuuteen uusin silmin ja näkemään siellä mahdollisuuksia. Asiakkaiden kuntoutuksessa on tärkeää, että kaikilla osapuolilla on tunne siitä, että voi vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. (Miller & Törrönen 2010: 71-72, 76.)

Kuntoutuksen tuloksiin vaikuttavat aina erilaiset yhteiskunnalliset sekä rakenteelliset tekijät. Kuntoutettaessa kyse ei ole ainoastaan ihmisten henkilökohtaisen toimintakyvyn parantamisesta, sen lisäksi tulee ottaa huomioon myös asiakkaan sen hetkinen toimintaympäristö. (Järvikoski & Härkäpää 2011: 9.) Vaikka ammattiauttajista koostuva kuntoutustiimi olisi mielestään onnistunut asiakkaan kuntoutuksessa, kuntoutuksen onnistumisen tai epäonnistumisen määrittää asiakas itse. Asiakastilanteissa kuntoutuja määrittää itseään sekä omaa arvoaan ollessaan vuorovaikutuksessa työntekijöiden kanssa, jolloin viime kädessä on kyse kuntoutujan identiteetin säilymisestä, luomisesta sekä tukemisesta. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen: 2009: 60.)

2.3 Perhehoito lastensuojelussa

Perhehoidon juuret ovat vuonna 1923 voimaantulleessa köyhäinhoitolaisissa, joka sisälsi useita kohtia perhehuollossa olevien lasten hoitoon liittyen. Vuonna 1936 syntynyt lastensuojelulaki täydensi joiltain osin aiempia säädöksiä perhehuollossa ja vuonna 1984 otettiin käyttöön uusittu lastensuojelulaki. (Ketola 2008:16.) Uusin lastensuojelulaki on tullut voimaan vuonna 1.1.2008 (Lastensuojelulaki).

Perhehoitaja-nimike on otettu käyttöön perhehoitajalain voimaantullessa vuonna 1992. Perhehoitajaksi määritellään sellainen henkilö tai henkilöt, jotka omassa kodissaan hoitavat avo- huollon tukitoimena sijoitettuja tai huostaan otettuja lapsia. Ennen perhehoitajalakia samanaista tehtävää hoitavista henkilöistä käytettiin nimitystä sijaisvanhempi tai sijaisperhe. Molemmat käsitteet ovat edelleen käytössä ja niitä käytetään rinnakkain. Perhehoitajat sekä sijaisvanhemmat sopivat kunnan kanssa toimeksiantosopimuksen. Ammatillisista perhehoitajista ja sijaisvanhemmista voidaan puhua silloin, kun vanhemmat hoitavat päätyönään erityisen paljon hoitoa vaativia lapsia. Ammatillinen perhekoti- nimike on käytössä lääninhallituksen luvalla toimivissa perhekodeissa, joissa on perhekodin vanhempien lisäksi myös ulkopuolisia työntekijöitä. (Ketola 2008: 18-19.)

Vuonna 2001 käynnistyneen, RAY:n Laituri-projektin, eri lastensuojelun toimijoiden sekä Lastensuojelun keskusliiton yhteistyönä on vuonna 2004 julkaistu valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit. Laatuksiteereissä omaksi osiokseen on eroteltu perhehoidon kriteerit. Kriteeristön mukaan laadukkaana perhehoidon perusolettamukseen kuuluu muun muassa perhehoitoprosessin suunnitelmallisuus, jota arvioidaan ja kehitetään hyvän hoidon takaamiseksi. Prosessin kannalta merkittäviksi tekijöiksi määritellään päämäärät ja keinot niiden saavuttamiseksi, vastuuhenkilöt, selkeät päätöksentekojärjestelmät, dokumentointitavat sekä arviointimenetelmät. (Lastensuojelun keskusliitto 2004: 33.) Suomessa huostaan otetut lapset ovat lähes poikkeuksetta kiintymyssuhdemalleiltaan vaurioituneita ja heidän vuorovaikutustaitonsa ovat puutteellisia. Nämä lapsen arkeen kiinteästi vaikuttavat ongelmat asettavat suuria haasteita heitä hoitaville perhehoitajille. Yksilön varhaislapsuudessa tapahtuneita vaurioita ei usein riitä korjaamaan tavallinen, hyvä vanhemmuus. Perhehoitajille tulisikin tarjota ohjausta, neuvontaa ja koulutusta. (Tuovila 2008: 52.)

Kun lapsen elämässä on tilanne, jossa yhteydenpito biologisiin vanhempiin tai muihin läheisiin on vähäistä, ei lapsi aina kykene mieltämään näitä ihmisiä perheen jäseniksi. Tosin perheiden monimuotoisuus ja muuttuvuus on nykylapsille huomattavasti todellisempi osa arkea kuin muutama vuosikymmen sitten. Lapsella saattaa olla useampi eri koti ja toisinaan myös useammat vanhemmat. Lapsella on kuitenkin tarve ja oikeus saada kiintyä ja ylläpitää näitä kiintymyssuhteita. Aikuisen herkkyyys lapsen kokemuksille ja tunteille sekä niissä tukeminen on

erityisen tärkeä osa erilaisia siirtymävaiheita ja haastavia elämäntilanteita. Lapsen suhteen vaaliminen perheenjäseniin on huomionarvoista myös siksi, että nykyinen lastensuojelulaki edellyttää lapsen tilanteen arvioimista ja pohdintaa siitä, voisiko lapsi palata syntymäperheeseensä. Jatkuva tilanteen muuttuminen ja aikuisten vaihtuminen ei kuitenkaan ole lapsen edun mukaista, joten pysyvyyden ja jatkuvuuden arviointi asettaa sosiaalityölle suuren haasteen. (Tervonen-Arnkil 2008: 148-151.)

Joissakin tilanteissa lapsi on itse valmis kiintymään uuteen sijaisperheeseen, mutta biologiset vanhemmat eivät anna siihen lupaa. Toisinaan vanhempi tai vanhemmat eivät ole kyenneet työstämään huostaanottoa, jolloin lapsen edun ymmärtäminen ei välttämättä onnistu. Lapsella tulisi biologisen perheen lisäksi olla myös sijaisperheen lupa kiintyä. Kun lapsi voi tuntea, että sijaisvanhemmat välittävät ja huolehtivat hänestä sekä rakastavat häntä, voi hän itsekkin kehittyä tunteidensa tunnistamisessa ja sanallistamisessa. On tärkeää, että sijaisperheen vanhemmilla on kyky ilmaista itseään tunteiden tasolla ja näin antaa esimerkin lapselle. (Tuovila 2008: 48.)

Valkonen kuvailee Höjerin (2001, 169-170) tutkimusta, jossa on tarkasteltu sijoitetun lapsen ja hänen biologisen vanhempansa välistä yhteydenpitoa sijaisvanhempien näkökulmasta. Yli puolet tutkituista sijaisvanhemmista ovat olleet sitä mieltä, että lapsen ja vanhemman välisellä kontaktilla on ollut negatiivisia vaikutuksia sijaisperheen elämään. Sijaisvanhemmilla saattaa olla vahvoja tunteita sijoitettuja lapsia kohtaa, jolloin heidän ei ole helppo hyväksyä vanhempia, jotka ovat heidän näkökulmastaan tehneet lapsille pahaa. Sijaisvanhempien tunteiden lisäksi, biologisten vanhempien päihteiden käyttö vaikeuttaa usein yhteydenpitoa. Huolimatta tutkijoiden tai sijaishuollon työntekijöiden mielipiteestä lapsen ja hänen biologisen perheensä yhteydenpitoon, tulisi aina muistaa, että lapsella on oma mielipiteensä yhteydenpidosta ja hän vaikuttaa siihen aktiivisesti. Lapset voivat aktiivisesti vaikuttaa yhteydenpitoon tekemällä sen mahdolliseksi tai toimiessaan aloitteen tekijänä. Sijaishuoltoverkoston työntekijät ovat aina vastuussa yhteydenpidon järjestämisestä, mutta lapsen asema vaikuttajana on syytä pitää mielessä. (Valkonen 2008: 116-117.)

3 Tapaamispaikkatoiminta

Tapaamispaikkatoiminnan juuret Suomessa ovat Porin ensikotiyhdistyksessä, jossa sitä alettiin järjestää keväällä 1982. Toiminta käynnistyi kokeiluna yhdessä Porin kaupungin lastensuojelutoimiston kanssa. Tapaamispaikkatoimintaa aloittivat ensimmäisten joukossa myös Pienperheyhdistys Helsingissä sekä Tampereen ensikotiyhdistys. Tapaamispaikkatoiminnan tarve oli ilmennyt monelta eri taholta ja tapaamispaikkojen puute oli välittynyt kentältä sosiaalityöntekijöiden sekä asiakkaidenkin yhteydenottoina ensikoteihin. Suurin syy tapaamispaikkojen käyttöön niiden alkuaikoina oli se, ettei tapaamisiin ollut muuta paikkaa vanhempien asuessa

eri paikkakunnilla, asuntoloissa tai laitoksissa. Keskeinen periaate toiminnassa oli lapsen edun huomioonottaminen, vaitiolovelvollisuus sekä puolueettomuus. Puolueettomuus tarkoitti sitä, ettei tilanteessa ilmeneviin vanhempien välisiin erimielisyyksiin puututa, eikä tapaamisen aikana asetuta kummankaan vanhemman puolelle. (Kalavainen 2004: 14-15.)

Vuonna 2003 tehdyn selvityksen mukaan tapaamispaikkatoiminnan tapaamisista tehdyssä karitoituksessa selvisi millaisia tapaamiset ovat. Tietoa saatiin kolmen kuukauden ajalta, jolloin tapaamisia oli yhteensä 701. Kymmenesosa tapaamisista oli valvomattomia. Suurin osa lapsista oli 7-12 vuotiaita (37%) sekä 4-6 vuotiaita (34%). Myös 0-3 vuotiaita oli paljon (22%). Keskimäärin tapaamiset kestivät 1-4 tuntia. Kolmannes lapsista oli sijaishuollossa, heidän osaltaan valvotut tapaamiset olivat osoittautuneet keinoksi ylläpitää suhdetta biologisiin vanhempiin. (Kalavainen 2004: 16-17.)

Keskeisimpiä syitä valvottuihin tapaamisiin ovat tapaajavanhemman päihdeongelma, uhka tai huoli lähivanhemman joutumisesta väkivallan uhriksi sekä tapaajavanhemman mielenterveysongelma (Kalavainen 2006: 89). Valvotut ja tuetut tapaamiset voivat olla seurausta myös sellaisista tilanteista, joissa vanhemman ja lapsen välinen suhde on kehittymätön tai kokonaan katkennut tai sen voidaan nähdä muutoin olevan uhka lapsen hyvinvoinnille (Koulu 2013: 128-129). Useimmiten tapaamispaikkaan tulevilla vanhemmilla on joko oikeuden päätös valvotuisista tapaamisista tai tapaamissopimus, jonka sosiaalilautakunta on vahvistanut. Jonkin verran asiakkaita tapaamispaikkatoiminnan piiriin tulee myös perheneuvolan, lääkärin tai sosiaalitoimen suosituksesta. (Kalavainen 2006: 89.) Tapaamispaikkatoiminnan merkittävimpana tavoitteena voidaan pitää realistisen ja positiivisen suhteen muodostamista lapsen ja vanhemman välille (Tutty, Barry, Weaver-Dunlop, Barlow & Roy 2006: 23).

3.1 Tapaamispaikkatoiminnan käsitteet

Valvotun tapaamisen aikana tapaamista seurataan jatkuvasti siten, että työntekijä on samassa tilassa tai näkö- ja kuuloyhteydessä tapaajiin. Viranomainen on määritellyt valvonnan tarpeen ja työntekijä huolehtii lapsen edusta tapaamisen aikana. Valvotulla tapaamisella pyritään ehkäisemään niitä uhkia, joiden takia tapaaminen on määrätty valvotuksi. (Pienperheyhdistys ry 2012.) Valvottu tapaaminen on syytä järjestää silloin, kun tapaamisen riskittömästä sujumisesta ei voida mennä takuuseen. Viranomaisen määrittely ratkaisee valvonnan tarpeen. (Kalavainen 2004: 21.)

Tuetun tapaamisen aikana työntekijä on saatavilla tarvittaessa ja hän huolehtii tapaamisen alkamisesta ja loppumisesta, sekä seuraa tilanteen kulkua. Tapaamisessa tarvittavan tuen määrä perustuu joko vanhempien keskinäiseen sopimukseen tai viranomaisen määritelmään. Tuetun tapaamisen avulla varmistetaan tapaamisten sujuvuus lapsen edun sekä sopimuksen

mukaisesti. (Pienperheyhdistys ry 2012.) Valvottuja tapaamisia käytetään usein tilanteissa, joissa vanhempi tarvitsee tukea vanhemmuuteensa tai vanhempien välillä on ristiriitoja. Valvotut tapaamiset voivat tulla kyseeseen myös silloin, kun lasta koskevat huolto- ja tapaamisselvitykset ovat kesken. (Kalavainen 2004: 21.)

Valvottujen vaihtojen tarkoituksena on huolehtia lapsen siirtymisestä vanhemmalta toiselle turvallisesti. Valvottuja vaihtoja tarvitaan yleensä niissä tilanteissa, jolloin lapsi siirtyy viikonloppuna vanhemmalta toiselle vanhemmalle. Valvotut vaihdot tulevat kyseeseen esimerkiksi silloin, jos toisella vanhemmalla on lähestymiskielto tai jos ristiriidat ovat vanhempien vuorovaikutuksen esteenä. Työntekijän tarkoituksena on rauhoittaa tilanne, niin ettei lapsi joudu kärsimään vanhempien riidoista. Tavoitteena valvotuissa vaihdoissa on vanhempien välisen yhteistyön paraneminen, jotta vaihdot voitaisiin toteuttaa jatkossa ilman valvontaa. (Kalavainen 2006:85.)

3.2 Lait toiminnan taustalla

Valvotut ja tuetut tapaamiset itsessään perustuvat lapsenhuoltolakiin (2§), jossa säädetään lapsen oikeudesta pitää yhteyttä vanhempiinsa. Tällaisinaan niistä voi sopia joko vanhemmat keskenään tai kärjäoikeus voi päättää niistä lapsen huoltoa ja tapaamista koskevan riidan yhteydessä. Lastensuojelulaissa säädetty yhteydenpito taas tulee kyseeseen vasta silloin, kun lapsi sijoitetaan lastensuojelulaissa määrättyjen säädösten mukaisesti. Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määrääminen tai järjestäminen perustuu kuitenkin aina lapsen suojelemisen tarpeeseen. (Koulu 2013: 133.)

Lainsäädäntö valvottujen ja tuettujen tapaamisten taustalla on tällä hetkellä valitettavan vajavainen ja löyhä. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa lasten ja vanhempien välisten tapaamisten määräämisen valvottaviksi (Antila & Kølhi 2006). Laki lapsen tapaamisoikeudesta ei kuitenkaan pidä sisällään säännöksiä valvotuista tapaamisista eikä siitä minkä instituution tulisi huolehtia niiden järjestämisestä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta; Ali-Keskikylä 2008: 92). Sosiaalihuoltolain puitteissa kunta voi järjestää lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa, mutta niitä ei ole säädetty yleisiksi sosiaalipalveluiksi, joiden järjestämisestä kunnan on ehdottomasti huolehdittava. Kunta saa siis itse harkita, järjestääkö se tapaamisten valvontaa vai ei ja tällä hetkellä valvottujen tapaamisten toteutumisesta huolehtiminen ei ole viranomaisten velvollisuus. (Antila & Kølhi 2006.) Nykykäytännössä valvottujen tapaamisten mahdollisuus ja toteutuminen riippuukin käytännössä siitä, järjestääkö lapsen kotikunta valvottuja tapaamisia (Antila & Kølhi 2010; Ali-Keskikylä 2008: 92-94). Myös muualla maailmassa laillisten ja hyväksytyjen tapaamistoimintaa järjestävien tahojen saatuudessa on havaittu puutteita (Boshier 2012: 7). Laissa ei myöskään ole varsinaista mainintaa siitä, että tuomioistuin voisi vahvistaa tapaamisten toteuttamisen valvottuina. Käytännössä

valvonnan määrääminen on siitä huolimatta tuomioistuinten arkipäivää. (Sosiaalihuoltolaki ; Aaltonen 2004: 67. ; Ali-Keskikylä 2008: 92.)

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei ole mainintaa tuettujen ja valvottujen tapaamisten käytöstä silloin, kun tapaamisia ei ole mahdollista järjestää muulla tavoin. Valvottuista ja tuetuista tapaamisista voidaankin säätää tuomioistuinratkaisuisissa pääasiallisesti vain silloin, kun on harkittava tapaamisten määräämisen tai niiden kokonaan pois jättämisen väliä. Vallitseva oikeuskäytäntö kuitenkin mahdollistaa tapaamisten määräämisen valvotuksi, mikäli lapsen etu sitä vaatii. (Ali-Keskikylä 2008: 90.) Tapaamisten lopettaminen kokonaan tulee nykyisen lainsäädännön mukaan pitää vain viimesijaisena vaihtoehtona (Koulu 2013: 134). Lastensuojelulaissa (46§) on säädetty siitä, että lapsen ollessa sijaishuollossa vanhemmat voivat sopia yhteisesti siitä uskotaanko lapsen huolto molemmille vanhemmille vai vain toiselle. Sijaishuollon aikana lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta voidaan siis päättää kuten muulloinkin eli joko käräjäoikeuden päätöksellä tai lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksella. Aina sosiaalilautakunta ei kuitenkaan voi vahvistaa vanhempien tekemää sopimusta ja aina tulee harkita onko sopimus lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki; Saastamoinen 2010: 147-148.)

Valvottujen tapaamisten järjestämisestä on paljon kokemusta erityisesti niissä tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat ovat eronneet. Valvottuja ja tuettuja tapaamisia voidaan käyttää myös avohuollon tukitoimena, jolloin vanhemmat ja sosiaalityöntekijä tekevät erillisen tapaamissopimuksen. (Mäntylä 2004: 92-93.) Sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa väliset tapaamiset juontavat juurensa 1980-luvulle, jolloin ensikodit saattoivat toimia varakoteina sijoitetuille lapsille (Kalavainen 2004: 14). Valvottujen ja tuettujen tapaamisten toive lastensuojelussa nousee useimmiten lähivanhemmalta/-vanhemmilta tai sosiaalityöntekijältä. (Mäntylä 2004: 92-93.)

Sijaishuollossa lapsen oikeutta tavata ja pitää yhteyttä vanhempiinsa voidaan lastensuojelulain 62§:n mukaan rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu sopia asiakassuunnitelmassa. Lisäksi lastensuojelulaissa (62§) määrätään, että rajoittamisesta päätettäessä myös seuraavien ehtojen tulee toteutua:

” 1) Yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai

2) Yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai

3) Rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka

4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.”

Ensisijaisesti lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidosta tulisi sopia sijaishuollon alkaessa tehtävässä asiakassuunnitelmassa. Mikäli asiakassuunnitelmassa ei voida sopia yhteydenpidosta kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla, tulee yhteydenpidon rajoittamisesta tehdä päätös. (Saastamoinen 2010: 188; Mäntylä 2004: 93.) Yhteydenpidon rajoittamispäätös tulee tehdä kaikissa sellaisissa tilanteissa, joissa asianosaisten välillä vallitsee erimielisyyttä esimerkiksi yhteydenpitoajoista tai - tavoista. Asiakassuunnitelma ei ole sitova asiakirja, johon voi hakea muutosta eikä siinä siis voida sitovasti päättää lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidosta ja sen toteuttamistavoista. Tästä syystä yhteydenpidon rajoittaminen ei saa jäädä vain asiakassuunnitelman varaan, vaan mahdollisesta rajoittamisesta täytyy aina tehdä erillinen päätös. Tästä yhteydenpidon rajoittamispäätöksestä on asianosaisilla mahdollisuus valittaa hallinto-oikeuteen. (Saastamoinen 2010: 188-189.)

Asiakassuunnitelmaan tulisi kirjata miten yhteydenpito sovitaan toteutettavaksi. Viranhaltijan tulee suunnitelmaa laadittaessa varmistaa, että asianosaiset hyväksyvät suunnitelman ja ymmärtävät sen sisällön. Suositeltavaa olisi, että suunnitelmaan sisällytettäisiin viranhaltijan kirjaama selostus siitä, miten hyväksynnät on varmistettu asianosaisilta. Asiakassuunnitelmasa sovitusta tapaamiskäytännöistä huolimatta asianosaiset eivät ole sidottuja siinä sovittuihin käytännön järjestelyihin. Asianosaiset voivat aina pyytää muutoksia sovittuihin järjestelyihin ja mikäli niihin ei voida suostua, tulee viranomaisen tehdä yhteydenpidon rajoittamispäätös. (Saastamoinen 2010: 190-191.) Päätöksen yhteydenpidon rajoittamisesta voi sen kestoista riippuen tehdä joko lastensuojelulaitoksen johtaja, sosiaalityöntekijä tai johtava sosiaalityöntekijä. (Hoikkala & Heinonen 2013: 30.)

Nykykäytännön keskeisimpiin lainsäädännöllisiin ongelmiin voidaan lukea lain puutteellisuus tapaamisten käytännönjärjestelyitä koskien. Valvottuja ja tuettuja tapaamisia järjestävien tahojen toimintaa ja tehtäviä ei ole nykylainsäädännössä ohjeistettu, joten toimijat voivat toteuttaa tapaamisia parhaaksi katsomallaan tavalla. (Ali-Keskikylä 2008: 94-95.) Tapaamisten toteuttaminen turvallisesti on kuitenkin olennaista lapsen hyvinvoinnille. Näin ollen lainsäädännön puutteellisuus on tästä näkökulmasta erittäin ongelmallista (Koulu 2013: 135).

Antila & Kølhi (2006) ovat tehneet eduskunnalle esityksen sosiaalihuoltolain muuttamiseksi siten, että siihen sisällytettäisiin kunnan velvollisuus järjestää tuettuja ja valvottuja tapaamisia. Lakiin ehdotetaan myös tarkempia säännöksiä siitä, mitä kyseisillä palveluilla tarkoitetaan ja missä ajassa palvelun on toteuduttava. Lakiehdotus sisältää myös muutoksia tapaa- mispaikkatoiminnan säätämisestä maksuttomaksi sekä muutoksia lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Muutoksissa määrättäisiin muun muassa siitä, millä edellytyksillä tapaa- miset voidaan määrätä tuetuiksi tai valvotuiksi, sekä tämän päätöksen voimassaolosta. (Antila & Kølhi 2006.) Toiminnan selkiyttämiseksi olisi hyvä sopia tapaamisten valvonnasta ja tuesta valtakunnallisesti, niin että niiden järjestäminen olisi nykyistä yhtenäisempää (Koulu 2013: 147).

3.3 Toiminnan nykyiset käytännöt

Tänä päivänä puolueettomuuden käsitettä lastensuojelussa on mietitty laajasti ja se koskee erityisesti lapsen etua, hänen puolellaan olemista ja asioiden pohtimista lapsen tarpeista lähtien (Kalavainen 2004: 15). Valvottujen tapaamisten järjestäminen on varsin uusi ilmiö ja sen voidaan nähdä liittyvän yhteiskunnan tehtävien ja perhesuhteiden muutoksiin sekä kasvaneeseen riskientunnistamiseen. Vielä 1960-luvulla vallitseva ajatus oli, että lapsen ei ole hyväksi tavata esimerkiksi muualla asuvaa alkoholi-ongelmasta kärsivää vanhempaansa. Nykyään ajatusmaailma on erilainen ja vanhemman ja lapsen oikeus ylläpitää suhdetta toisiinsa nähdään lähes itseisarvona. Nykyisten käytäntöjen takana oleva ideologia nojaakin vahvasti siihen, että lapsella on oikeus ylläpitää suhdetta muualla asuvaan vanhempaansa, vaikka vanhemmuus olisi jollakin tapaa poikkeavaa. (Forsberg & Pösö 2009: 146-148.) Nykyisen lastensuojelulain mukaan sijaishuolto on väliaikainen toimenpide ja sillä tähdätään perheen jälleenyhdistämiseen (Lastensuojelulaki, Saastamoinen 2010). Roamerin (2008) mukaan vanhemman ja huostassa olevan lapsen tapaamisia pidetäänkin yleisesti tärkeimpänä perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävänä tekijänä.

Valvotut ja tuetut tapaamiset ovat joissakin tilanteissa ainoa keino toteuttaa tapaamisoikeutta edes jollakin tavalla. Tavanomaisiin lapsen tai vanhemman kotona tapahtuviin tapaamisiin verrattuna ne ovat kuitenkin selkeästi rajoitettuja, sekä poikkeuksellisia rajatun keston ja tapaamisten laadun vuoksi. Valvotut ja tuetut tapaamiset poikkeavat merkittävästi luonnollisesta ja tavalliseksi mielletystä perhe-elämästä ja vanhemmuuden toteutumisesta. (Koulu 2013: 129). Lastensuojelun näkökulmasta sijaishuollossa olevalle lapselle kuuluu tästä huolimatta oikeus tavata vanhempiaan sekä muita läheisiään. Tätä oikeutta yhteydenpitoon on tuettava ja ylläpidettävä myös perhehoidon aikana. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa vain sellaisissa tapauksissa, joissa yhteydenpidosta on selvästi vaaraa lapsen kehitykselle. (Ahto & Mikkola 1999:22.) Lapsen kasvulle on useimmiten parempi, että hän tuntee vanhempansa, eikä joudu tyytymään omaan kuvitelmaansa vanhemmasta. Joissakin tapauksissa saattaa kui-

tenkin olla parempi pitää taukoa tapaamisista tai lopettaa ne kokonaan, jolloin lapsi voi rauhassa kartuttaa korjaavia kokemuksia ja kasvaa. (Kalavainen 2006: 86; Taplin 2005:10).

Tapaamispaikkatoiminnan ajatellaan vastaavan määräaikaiseen tuen tarpeeseen, jonka aikana mahdollistetaan lapsen ja vanhemman suhteen muuttuminen sellaiseksi, että tapaamiset ovat toteutettavissa muualla (Haapa 2007: 96-97). Pääasiallisesti oikeuden vahvistamisessa päätöksissä tapaamiset määrätäänkin vain määräajaksi. Mikäli tapaamiset toteutuvat säännöllisesti ja siten kun on sovittu, määräaikaisuus on hyvä käytäntö. Ongelmalliseksi se muodostuu silloin, kun vanhempi ei toimi sovitusti. Tapaamisten siirtyminen ja peruuntumiset aiheuttavat pettymyksiä. Liian lyhytaikaiseksi määrätty tapaamiset saattavat pahimmassa tapauksessa ylläpitää epäluottamusta ja estää vanhemman ja lapsen välille syntyvän suhteen. (Kalavainen 2006: 87.) Osalle vanhemmista tapaamispaikkatoiminnalla voidaan kuitenkin mahdollistaa vanhemmuuden vahvistumista ja eri osapuolten välisen luottamuksen syntymistä siten, että lapsi voi jatkossa tavata vanhempansa tapaamispaikan ulkopuolella (Haapa 2007: 96-97; Gibbs & McKenzie 2006: 53). Tapaamisia voidaan toteuttaa esimerkiksi portaittain, siten että valvonnan määrää vähennetään ja lopulta tapaamiset muuttuvat valvomattomiksi. Asteittaisella työskentelyllä voidaan paremmin tukea ja seurata eri osapuolten välisen suhteen syntyä. (Kalavainen 2006: 87.)

Joillakin vanhemmista elämäntilanteen ongelmat ovat kuitenkin pitkäkestoisia, jolloin tapaamispaikasta väistämättä muotoutuu pitkäaikainen tapaamisten järjestämisen paikka (Haapa 2007: 96-97). Joissakin tapauksissa tapaamiset saattavat olla kestoiltaan useita vuosia. (Kalavainen 2006: 87).

3.4 Lapsi asiakkaana

Perustuslain 6 § velvoittaa kohtelemaan lapsia tasa-arvoisina yksilöinä, joiden tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavalla tavalla (Perustuslaki). Tasa-arvoisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuuksista samansuuntaisesti säädetään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa, jossa veloitetaan kuulemaan lasta häntä koskevissa asioissa ja huomioimaan nämä näkemykset lapsen kehitystason mukaisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista.) Näiden lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain 10§:n mukaan alaikäisen asiakkaan toivomuksia ja mielipiteitä tulee ottaa huomioon. Kaikissa yksityisen tai julkisen sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti huomioitava alaikäisen lapsen etu. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.)

Lapsi nähdään omassa lastensuojeluasiassaan aina asianosaisena, mistä johtuen häntä tulee tiedottaa häntä koskevista toimenpiteistä ja selvittää hänen mielipiteensä kyseisistä toimista. Asia on nähty tarpeellisenä sisällyttää myös uuteen lastensuojelulakiin, jossa on luku lapsen

osallisuudesta (Saastamoinen 2010: 65.) Valvottujen ja tuettujen tapaamisten tarve nousee usein vanhemman väkivaltaisen tai muutoin lapsen turvallisuutta heikentävän käytöksen pohjalta (Antila & Kölhi 2006: 15; Kalavainen 2004:17). Toimintaa suunniteltaessa nämä lapsen turvallisuuteen vaikuttavat seikat tulisi ottaa huomioon. Lasten kanssa tapahtuva työskentely ei saa lisätä heidän kokemuksiaan turvattomuudesta tai asettaa heitä vaaraan. Toiminnan taustalla olevien tavoitteiden lähtökohtana tulisi päinvastoin olla lapsen selviytymiskeinojen vahvistaminen ja turvallisuuden tunteen lisääminen. (Oranen & Keränen 2006: 70-71.)

Kaikissa sijaishuoltoon kytkeytyvissä toimissa, tulisi ottaa huomioon lapsen etu ja asioita tulisi tarkastella lapsen näkökulmasta. Lapselle on tärkeää tehdä selväksi se, ettei vanhemmista erottaminen johdu hänestä eikä häntä olla hylkäämässä. Vanhempien ja sijaisvanhempien kannalta useimmiten ristiriitaisesta tilanteesta huolimatta, lapsella tulisi olla mahdollisuus ja lupa kiintyä sekä biologisiin vanhempiinsa että sijaisvanhempiin. (Kujala 2003: 18.)

Valkonen mainitsee Kufeldtin ym. (1995) tutkimuksen, jossa on todettu, että sijoitetut lapset voivat parhaiten tavatessaan biologisia vanhempiaan säännöllisesti, mutta vain noin 1-2 kertaa kuukaudessa. Pääsääntöisesti sijaishuollossa on siis hyvä, että lapsi tapaa vanhempia säännöllisesti. Tapaamistilanteissa on tärkeä huomioida tapaamisten tärkeys ja merkitys lapsen omassa kokemusmaailmassa. Mikäli vanhemmalle tulee este tapaamisen suhteen, tulisi sitä vain siirtää, ei peruuttaa kokonaan. (Kujala 2011: 36.) Tarvittaessa työntekijöiden tulee selvittää vanhemmille yhteydenpidon tärkeys lapsen kannalta. Tapaamisten toteutumisen lisäksi on tärkeää lupauksista kiinnipitäminen, että vanhempi tulee tapaamaan lastaan silloin kun on sovittu. (Taskinen 2011: 36.) Roamer (2008) viittaa Beyerin (1999) tutkimukseen, jossa on todettu, että tapaamisilla voidaan välttää lapsen hylätyksi tulemisen kokemusta sekä erosta aiheutuvaa ahdistusta. Tapaamisen laiminlyönti on lapselle raskas kokemus. Vanhemman tulisi tiedostaa tapaamisten merkitys ja pyrkiä asettamaan tapaamiset muiden asioiden edelle. Pitämällä kiinni sovituista ajoista, voidaan välttää lapsen hylätyksi tulemisen kokemuksia. Myös sijaisperheen arkirytmien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tapaamisajoista kiinni pitäminen on tärkeää. (Kujala 2003, 41.)

Tapaamisissa vanhempi saattaa kohdata tilanteita, jotka aiheuttavat voimakkaita tunteita, näissä tilanteissa tulisi palauttaa mieleen lapsen etu. Omia tunteita ei tarvitse torjua, mutta ne tulisi pitää hallinnassa. Tapaamistilanteiden jälkeen olisi hyvä varata aikaa tilanteiden herättämien kokemusten ja tunteiden purkamiseen työntekijän kanssa. (Kujala 2003 : 41-42.) Lapsen huostanotto on vanhemmalle usein suruprosessiin johtava kriisi, eikä hänellä välttämättä ole voimia lapsen tapaamiseen (Valkonen 1995: 45).

Lapsen oikeus omaan vanhempansa voi kääntyä myös häntä itseään vastaan. Ajatus lapsen oikeudesta omiin vanhempiinsa tukeutuu ajatukseen, jonka mukaan lapsella on ensisijaisesti

tarve läheissuhteisiin. Tämän ajattelumallin taustalla on ajatukset siitä, että lapsen ongelmat kytkeytyvät vanhempien ja perheen ongelmiin ja lasta autetaan kun autetaan perhettä. Tämä ajatusmalli saakin tukea kiintymyssuhdeteorioista ja psykoanalyttisista teorioista, mutta äärimmilleen vietyinä kyseinen ajattelutapa saattaa olla vahingollinen. Lapsen uskotaan sietävän turvattomuutta, pettymyksiä, yksinoloa ja satunnaista väkivaltaa, kunhan heiltä ei riistetä mahdollisuutta näihin varhaisiin ihmissuhteisiin. (Hurtig 2003: 37-38.) Myös Hunt & Roberts (2004: 11) esittävät, että kontakti itsessään ei ole lapselle hyväksi, vaan kyse on suhteen laadusta. Lapsen positiivisia suhteita tulisi ylläpitää ja kaikin keinoin välttää lapsen joutumista keskelle konflikteja.

Nykykäsityksen mukaan tapaamisoikeuden rajoittamista tai lopettamista tulee harkita tarkoin ja vain poikkeustilanteissa (Taskinen 2001:39; Taplin 2005:6). Poikkeustilanteiksi voidaan lukea muun muassa lapsen joutuminen väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai todistajaksi. Näissä tilanteissa tulee pohtia, olisiko lapsen suojelun kannalta parempi, ettei hän tapaa vanhempansa, vaikka ei itse olisikaan joutunut väkivallan tai hyväksikäytön kohteeksi. Väkivallan kuuleminen ja näkeminen on saattanut traumatisoida lasta ja tällaisissa tilanteissa saattaa olla aiheellista hankkia lastenpsykiatrin lausunto lapsen tilanteesta. (Taskinen 2001: 39.) Toisinaan tapaamistilanteissa lapset saattavat taantua eikä usein ole yksiselitteistä johtuuko taantumisen siitä, että lapsi kokee surua vai ahdistusta vai siitä, että tapaaminen on hänelle haitaksi. (Tutty ym. 2006:17). Vaikka lapsella on oikeus tavata vanhempansa, ne eivät missään tapauksessa saisi vaurioittaa lasta ja niiden tulisi ensisijaisesti olla oikeus, ei vastentahtoinen velvollisuus (Taskinen 2001: 39). Toisaalta tapaamisia toteutettaessa ajattelun on suuntauduttava myös tulevaisuuteen ja niihin asioihin, jotka tukevat lapsen kasvua hyvinvoivaksi, itsensä tuntevaksi aikuiseksi, jolloin lapsen toiveen vastaiset tapaamiset saattavat tulla kyseeseen. Niin pitkälle ulottuvia päätöksiä tulee kuitenkin punnita tarkoin ja läpinäkyvästi eikä tule unohtaa sitä, että toisinaan tapaamisten katkaiseminen kokonaan ajaa parhaiten lapsen etua. (Koulu 2013: 152.)

Päivi Haapa (2007) on tutkinut lasten kokemuksia valvotuista tapaamisista. Haastateltujen lasten kokemuksissa valvojan työntekijän rooli ei korostunut, mutta lasten kertomusten mukaan työntekijän läsnäolo oli kuitenkin hyvä. Työntekijät koettiin turvallisina aikuisina joiden puoleen kääntyä ja jotka turvasivat tapaamisen onnistumisen. Työntekijän roolina tapaamisissa voidaan nähdä lapsen ja vanhemman välisen suhteen muodostumisen tukeminen ja vuorovaikutuksen helpottaminen. Tutkimuksessa merkitykselliseksi tekijäksi oli noussut myös työntekijöiden puolueettomuus ja lapsen huomioonottaminen sekä kuuleminen. (Haapa 2007: 100.) Valvonnan avulla lapsen on helpompi mieltää tapaamiset turvallisiksi. Etenkin niissä tilanteissa, joissa tapaava vanhempi on ollut aiemmin väkivaltainen, luotettavan aikuisen saatavillaolo voi helpottaa lapsen olotilaa huomattavasti. Turvallisen aikuisen läsnäolo useimpien myös rauhoittaa lasta jo ennen tapaamisen alkua. (Kaivosoja 2004: 81.)

Luottamuksellisen suhteen syntymistä lapseen voidaan edesauttaa toimimalla siten, että lapsi huomaa työntekijällä olevan yhteistyösuhde vanhempien kanssa. Se vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että vanhemmat ovat antaneet hänellekin luvan puhua työntekijän kanssa omista asioistaan. Lapselle ei tule kuitenkaan viestiä sellaista käytöstä, joka antaa vaikutelman siitä, että aikuiset ovat liittoutuneet keskenään ja lapsi olisi tämän liiton ulkopuolella. Molempipuolinen luottamus lapsen ja työntekijän välillä on tärkeää ja työntekijän tulee tarkastella omaa asennoitumistaan lasta ja tämän kokemuksia kohtaan. (Paaso 2010: 23.)

Hurtig (2003) esittää väitöskirjassaan neljä keskeisintä estettä lapsen ja työntekijän välisen suhteen kehittymiselle. Lapsen kanssa työskentelyn saatetaan nähdä vaativan erityistä ammattitaitoa, johon kaikki eivät kykene, jolloin suhteeseen ei uskalleta lähteä. Toiseksi lapsen kokemukset voidaan nähdä arkaluontoisina salaisuuksina, jotka vain oikeanlainen vastaanottaja voi löytää. Tämän tulkinnan seurauksena lapsi on helppo lähettää seuraavan asiantuntijan luokse. Kolmas tulkinta lapsesta, koskee etenkin niitä lapsia, jotka eivät juurikaan oireile. Lapsen nähdään selviytyvän ongelmiansa kanssa, koska hän ei oireile ulospäin ja näin ollen vaikeiden asioiden käsittely voidaan jättää myöhemmäksi. Neljäs tulkinta koskee vahvasti oireilevia, häiriköiviä lapsia. Heidän kanssaan työskentelyyn on vaikea löytää empatiaa, jolloin myötätunto siirtyy vanhempiin ja unohdetaan, että lapsen toiminnan taustalla vaikuttaa vanhempien käytös. (Hurtig 2003: 183-184.)

Tapaamistilanteissa lapsi saattaa olla toistuvasti torjuva tai takertuva tai muutoin käyttäytyä omituisesti. Nämä toiminnan kautta näyttäytyvät oireilun muodot riippuvat siitä, missä vaiheessa lapsi on omassa kriisissään. Vanhemman tapaamiset luonnollisestikin aiheuttavat jonkinlaista reagointia lapsessa. Lapsen on hyvä antaa rauhassa totutella uusiin erilaisiin käytäntöihin, ja myös lapsen kanssa voidaan jälkikäteen keskustella tapaamisista. Tapaamistilanteissa ei tarvitse tehdä mitään erityistä, vaan arkinen puuhailu, jutustelu ja yhdessäolo olisi tärkeää. (Kujala 2003: 42-43.) Roamerin (2008) mukaan suurin osa vanhempiaan säännöllisesti tapaavista lapsista kärsii kuitenkin vähemmän ahdistuksesta ja masennuksesta kuin ne lapset, jotka eivät tapaa vanhempiaan lainkaan tai joiden tapaamiset ovat hyvin epäsäännöllisiä.

Hurtig (2003: 183, 193-195) käsittelee väitöskirjassaan monipuolisesti lapsen aseman ongelmallisuutta lastensuojelussa. Hänen mukaansa lasten suojelua ja lasten etua toteutetaan liian usein välillisesti vanhempien kautta, eikä näin ollen vastata suoraan lapsen tarpeisiin ja toiveisiin. Hänen mielestään työntekijän tulisi turvata lapsen monitasoinen läsnäolo läpi työskentelyprosessin. Todellista kommunikaatiota sisältävän kohtaamisen varmistamiseksi lapsi tulisi huomioida, kuulla ja kohdata yksilöllisesti. Lapsen tilanteesta tulisi koota tietoa, joka sisältää lapsen omia näkemyksiä ja kokemuksia, sekä mahdollistaa avoimen keskustelun lapsen kokemista ongelmista. Lastensuojelutyössä keskeisintä on seurata ammatillisen työn vai-

kutusta ja merkitystä lapsen kokemaan arkeen ja tarvittaessa muuttaa käytettäviä menetelmiä mikäli lapset eivät työskentelystä hyödy.

4 Poijupuiston lastensuojelupalvelut

Pojupuiston lastensuojelupalvelut sijaitsevat Espoon Kivenlahdessa ja on tarkoitettu espoolaisille lastensuojelun asiakkaille perheineen. Palvelut on kohdennettu perheille, joissa tarvitaan erityistä tukea haasteellisten perhetilanteiden vuoksi. Lisäksi Poijupuistossa on vertaisryhmätoimintaa lapsille ja nuorille sekä vanhemmille ja sijaishemmille. Poijupuisto tarjoaa myös avo- ja sijaishuollon palveluita; avohuollon palveluna on tehostettua perhetyötä ja sijaishuollon palveluja Sijaishuollon sosiaaliohjaus sekä Vastaanottokoti. (Pojupuiston lastensuojelupalvelut.)

Sijaishuollon aikaisen perhetyön on tarkoitus olla määräaikainen prosessi, jossa tuetaan perhettä sijoituksen joka vaiheessa (Perhetyön esite). Sijaishuollon sosiaaliohjaukseen kuuluu nuorten ammatilliset tukihenkilöpalvelut, joilla pyritään tarvittaessa tukemaan nuorta senhetkissä haastavissa elämäntilanteissa (Nuoren ammatillinen tukihenkilötoiminta esite). Sijaishuollon sosiaaliohjaus tarjoaa myös perhetilanteen kartoituspalvelua (Perhetilanteen kartoitus esite). Lisäksi sijaishuollon sosiaaliohjaus palvelee sijaisperheiden perhetyössä (Sijaisperheiden perhetyö esite). Myös sijoitetun lapsen vanhemmalla on mahdollisuus kuntoutumisensa tueksi henkilökohtaiseen sosiaaliohjaukseen (Vanhemman sosiaaliohjaus ja asiakassuunnitelma esite). Poijupuiston arvot ovat laadukkuus, avoimuus, turvallisuus, samanarvoisuus, innovatiivisuus ja ainutlaatuisuus (Hämäläinen 2013).

Toukokuusta 2013 lähtien Poijupuistoon ohjattujen, valvontaa tai tukea vaativien tapaamisten taustalla on organisaatiomuutos, jonka seurauksena perhehoidon tiimissä olleet sosiaaliohjaajat siirrettiin sijaishuollon sosiaaliohjauksen tiimiin. Perhehoidon tiimin aikaisempana tehtävänä oli hoitaa näitä ”valvottuja tapaamisia” yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa eikä valvotuista tapaamisista ole muodostettu erillistä palvelukonseptia. Nyt Poijupuistossa on haluttu aloittaa tapaamispaikkatoiminnan suunnitelmallisempi kehittäminen ja asiakasprosessin luominen, koska organisaatiossa on tapahtunut muutoksia ja toiminnalle on ollut selkeästi tarvetta ja toivetta. Poijupuiston sijaishuollon sosiaaliohjauksen tiimin ajatuksena on, että kehittämisprosessin avulla palvelusta tulisi entistä käytäntöä laadukkaampi, suunnitelmallisempi sekä perhetilannetta kuntouttava prosessi. Kehittämistoiminnan tulokset on ollut tarkoitus ottaa käyttöön alkuvuodesta 2014. (Hämäläinen 2013.) Poijupuistossa järjestettävät tapaamiset koskevat pääasiallisesti perhehoidossa olevia lapsia ja heidän biologisia vanhempiaan.

Käynnistettävän tapaamispaikkatoiminnan prosessi on alustavasti suunniteltu nelivaiheiseksi. Ensimmäinen osa on asiakasohjaus, jossa sosiaalityöntekijä tekee lähetteen palveluntarpeesta. Lähetete tehdään sijaishuollon sosiaaliohjauksen työryhmän vastaavalle ohjaajalle. Vastaa-

van ohjaajan tehtävä on siirtää asiakas sosiaaliohjaajalle, joka vuorostaan ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijään prosessin aloittamista varten. Tulevan tapaamispaikkatoiminnan prosessin toinen osa on tutustumiskäynnit sekä sopimus. Sosiaaliohjaaja järjestää ennen tapaamisten aloittamista tutustumiskäynnit tapaamispaikkaan lapselle ja vanhemmalle. Käynnin aikana kartoitetaan asiakkaiden tilanne, sekä käydään läpi tapaamispaikan säännöt ja perustelut sille mistä syystä tapaamiset ovat valvottuja tai tuettuja. Lisäksi sovitaan siitä, milloin ja miten tapaamisia arvioidaan sekä ketkä niissä ovat läsnä ja tarvitaanko tapaamisissa turvatiimiä. Kolmantena osana prosessia on tapaamiset ja neljäntenä arviointi. (Hämäläinen 2013.)

Tulevan tapaamispaikan työntekijöiden toimenkuvaa on suunniteltu siten, että sijaishuollon sosiaaliohjauksen työryhmässä yksi sosiaaliohjaaja vastaa tapaamispaikkatoiminnan käytännön työn suunnittelusta sekä toteutuksesta. Lisäksi hän vastaa valvotuista - ja tuetuista tapaamisista sekä valvotuista vaihdoista. Sijaishuollon sosiaaliohjauksessa tulee suunnitelman mukaan työskentelemään myös vastaava ohjaaja joka on sosiaaliohjaajan lähiesimies ja vastaa asiakasohjauksesta, sekä kehittää sosiaaliohjaajan kanssa tapaamispaikkatoimintaa. Tapaamispaikan työryhmänä tulee toimimaan sijaishuollon sosiaaliohjauksen työryhmä, joka tarvittaessa sijaistaa sosiaaliohjaajaa sekä toimii työparina, mikäli tapaamisten lisäksi on tarvetta myös vanhemman sosiaaliohjaukselle. Lisäresurssina käytetään tarvittaessa Seurea ja Turvatiimiä. (Hämäläinen 2013.)

5 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota laadukkaasti ja luotettavasti tietoa siitä, millaisia ovat käynnistettävän tapaamispaikkatoiminnan todelliset tarpeet. Tähän asti Poijupuistossa tapaamispaikkatoiminta on yhdyshenkilön mukaan ollut ”lapsen kengissä”. Opinnäytetyön toivottiin avustavan selkeiden raamien ja organisoidun asiakasprosessin kehittämisessä (Hämäläinen 2013). Työntekijäryhmien haastatteluilla on pyritty selvittämään millaisia sisältöjä palvelulta toivottaisiin.

Valvottujen ja tuettujen tapaamisten käsitteitä ei oltu koskaan avattu yhdessä sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kesken, joka on vaikeuttanut yhteistyötä ja kykyä vastata sekä asiakkaiden että sosiaalityöntekijöiden suunnalta tulevaan tarpeeseen. (Hämäläinen 2013.) Näiden käsitteiden ymmärrettyä sisältöä ja palveluntarpeita on opinnäytetyössä pyritty selvittämään haastattelujen avulla.

Keskeisimmät opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat olleet seuraavat:

- Mitä tulisi ottaa huomioon tapaamispaikkatoimintaa kehitettäessä perhehoidon sosiaalityön näkökulmasta?

- Mitä tulisi ottaa huomioon tapaamispaikkatoimintaa kehitettäessä sijaishuollon sosiaaliohjauksen näkökulmasta?

Teemahaastattelujen avulla kerätyn tiedon ja sen pohjalta toteutetun analyysin tavoitteena on ollut kartoittaa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kokemuksia, sekä käsityksiä asiakastarpeista ja palvelun järjestämiseen liittyvistä välttämättömyyksistä. Tutkimuksella on lisäksi pyritty valottamaan tapaamispaikkatoiminnan nykytilaa Poijupuistossa, sillä siitä ei ole olemassa minkäänlaista kirjallista materiaalia. Haastatteluilla kartoitettiin osaltaan myös sitä, miksi tapaamispaikkatoiminnalle on tarvetta ja millaista prosessia työntekijät käynnistettävältä toiminnalta toivoisivat.

6 Opinnäytetyön toteuttaminen

Aktiivinen opinnäytetyöprosessin työstäminen alkoi elokuussa 2013. Lastensuojelun aihepiiriin kytkettyjä opinnäytetyöaiheita etsittiin ja tämän työn tuloksena aihe löytyi Espoon Poijupuiston lastensuojelun sijaishuollon sosiaaliohjauksesta. Heti aiheen löydyttyä tutustuminen aiheeseen alkoi kirjallisuuden avulla, jonka lisäksi kävimme tutustumassa Pienperheyhdistyksen tapaamispaikkatoimintaan Helsingissä ja haastattelemassa vastaavaa ohjaajaa Minna Tukevaa 16.10.2013.

Opinnäytetyösuunnitelma esitettiin 23.10.2013, jolloin suunnitelma myös hyväksyttiin ohjaavan opettajamme toimesta. Heti tämän jälkeen tutkimuslupaa haettiin Espoon Kaupungilta ja se saatiin ennätyksellisen nopeasti 30.10.2013 (Liite 1). Tutkimusluvan saavuttua järjestettiin työntekijäryhmien haastattelut, sosiaalityöntekijöiden haastattelu suoritettiin 6.11.2013 ja sosiaaliohjaajien haastattelu 12.11.2013.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin tekemällä kaksi, noin tunnin kestoista ryhmämuotoista teemahaastattelua; yksi sosiaalityöntekijöiden tiimille ja toinen sosiaaliohjaajien tiimille. Toive haastatteluista oli lähtöisin työelämältä. Tunnin kestävä haastattelu pohdittiin jonkin verran, mutta yhteistyössä työelämäkumppanin sekä ohjaavan opettajan kanssa päädyttiin siihen ratkaisuun, että tunnin kestoiset haastattelut ovat riittäviä. Lisäksi molemmat haastattelut toteutettiin työntekijäryhmien tiimikokousten aikana työelämän aloitteesta, joten tämäkin seikka asetti rajat haastattelujen kestolle.

Teemahaastattelun avulla kartoitettiin sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden näkemystä tapaamispaikkatoiminnan tarpeista ja toivotuista sisällöistä. Haastattelun valintaa tutkimusmenetelmänä tuki se, että se mahdollisti suoran kielellisen vuorovaikutuksen tutkittavien kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2011: 34). Haastatteluista on tullut yksi yleisimmistä tiedonkeruun

tavoista ja sen vahvuus piilee siinä yksinkertaisuudessa, että mikäli halutaan tietoa, on luontevaa kysyä (Ruusuvuori & Tiittula 2005:9). Haastattelun etuna voidaan pitää sen joustavuutta. Haastattelijoiden on mahdollisuus toistaa kysymys tai tarkentaa sen sisältöä. Verrattuna esimerkiksi kyselylomakkeeseen on haastattelulla tarkoitus saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastatteluista sopiminen on useasti henkilökohtaisempaa kuin kyselylomakkeiden käyttö. Tämä kontakti luo usein luottamussuhteen tutkijan ja tutkittavien välille, joka monesti mahdollistaa saadun aineiston joustavamman käytön. Haastattelututkimuksissa tutkittavat esimerkiksi harvoin kieltävät haastatteluaineiston käytön jälkikäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 72-74.) Tämän tutkimuksen toteuttaminen kyselylomakkeena, olisi todennäköisesti tuottanut liian suppeaa tietoa. Tutkimuksen oli tarkoitus koota mahdollisimman kattavasti tietoa haastateltavien käsityksistä sekä tarpeista ja haastattelulla uskottiin saatavan laajempia tuloksia kuin muilla menetelmillä. Tutkimusaineistoa luettaessa on kuitenkin syytä muistaa, että haastattelutapahtuma on lähes poikkeuksetta jollakin tapaa keskustelu, jonka sisältöön myös haastattelijan puhe ja teot vaikuttavat (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 11). Tämä näkökulma on pyritty pitämään mielessä tutkimusta tehtäessä ja siihen on kiinnitetty tarkempaa huomiota työn eettisyyttä ja luotettavuutta käsittelevässä kappaleessa sekä pohdinnassa.

Haastattelurungon (Liite 2) teema-alueet luotiin työelämän toiveiden sekä luetun kirjallisuuden pohjalta. Teema-alueet jäsenneltiin kirjallisuudessa esiintyvien, tapaamispaikkatoimintaan liittyvien osa-alueiden avulla ja apukysymykset kehiteltiin niitä tukeviksi. Teema-alueista käytiin keskustelua ohjaavan opettajan kanssa, jonka neuvojen pohjalta haastattelurunko jäsenyi vielä lisää ja sai lopullisen muotonsa.

Aineiston kerääminen ryhmähaastatteluina lähti työelämän aloitteesta ja tätä haluttiin kunnioittaa. Ryhmähaastattelun käyttöä puoltaa myös se, että sen avulla saatetaan saada enemmän tietoa kuin muilla tavalla tietoa kerätessä (Eskola & Suoranta: 1998, 95). Käytettyä haastattelutyyppiä voidaan pitää myös täsmäryhmähaastatteluna. Täsmäryhmiä käytetään usein silloin, kun halutaan kehittää uusia ideoita tai palveluita. Haastatelluilla ryhmillä oli määritelty tavoite, ryhmän jäsenet olivat alan asiantuntijoita ja jokaista ryhmää ohjasi puheenjohtajan tavoin toinen tutkimuksen tekijöistä. Puheenjohtaja pyrki saamaan aikaan vapaata keskustelua ja piti huolen seuraavaan teemaan siirtymisestä, mutta ei muutoin osallistunut haastattelun kulkuun. Näitä piirteitä voidaan pitää täsmäryhmähaastattelun merkkeinä. (Hirsjärvi & Hurme 2011: 62.) Tutkijoiden toiveena oli, että haastattelutyyppi synnyttää molempien työntekijäryhmien haastatteluissa keskustelua siten, että tapaamispaikkatoiminnan tarpeista saadaan laajempi käsitys kuin mihin yksilöhaastatteluja tekemällä päästäisiin.

Ryhmähaastattelut ovat tehokas ja taloudellinen menetelmä kerätä tietoa usealta ihmiseltä (Eskola & Suoranta 1998: 97). Ryhmähaastattelun valintaa tukee se tosiseikka, että mikäli

kaikkien sosiaaliohjauksessa työskentelevien työntekijöiden sekä sosiaalityöntekijöiden yksilöllinen ääni olisi haluttu kuuluviin, olisi jouduttu suorittamaan lähemmäs kaksikymmentä yksilöhaastattelua. Niin suuri määrä yksilöhaastatteluja opinnäytetyön opintopistemäärään verrattuna olisi todennäköisesti ollut liian paljon. Opinnäytetyön rajatun laajuuden vuoksi ryhmähaastattelut olivat parempi vaihtoehto.

Ryhmähaastattelu on oivallinen valinta siinä vaiheessa, kun halutaan selittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan ajankohtaiseen kysymykseen (Hirsjärvi & Hurme 2011:61). Opinnäytetyöllä pyrittiin vastaamaan nimenomaan siihen, millaisia mielipiteitä, ajatuksia ja tarpeita sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tiimeillä on kollektiiveina tapaamispaikkatoiminnan järjestämiseen. Kollektiivisten mielipiteiden ollessa keskiössä, vastausten yksilöintiä ei nähty oleellisena seikkana, joten tästäkään syystä yksilöhaastatteluja ei valittu. Tärkeämpää tutkimuksen kannalta on ollut se mitä sanotaan, kuin kuka sanoo.

Tuomen & Sarajärven (2009: 73) mukaan haastattelun onnistumiseksi suositellaan sitä, että haastateltavat voivat tutustua kysymyksiin, teemoihin tai haastattelun aiheeseen etukäteen. Tässä tutkimuksessa päädyttiin siihen ratkaisuun, että haastateltavilla oli tiedossaan haastattelun aihe. Koska aineiston keruutavaksi valittiin teemahaastattelu, koettiin pelkän aiheen riittävän informaatioksi haastateltaville. Teema-alueiden apukysymykset, olisivat voineet vaihtaa paikkaansa eikä niitä kaikkia välttämättä käytettäisi haastattelun kuluessa, joten niiden antamista haastateltaville ei nähty tarpeellisina.

Hirsjärvi ja Hurme (2011:13) ovat sitä mieltä, että aineistoa ei pitäisi kerätä, mikäli ajatus on vielä epämääräinen ja hatara. Opinnäytetyön tekijöille tutkimuksen teko itsessään oli täysin uutta ja sitä oli käsitelty hyvin suppeasti ainoastaan muutamilla kursseilla. Opinnäytetyöaihe oli kuitenkin selkeästi työelämälähtöinen ja heillä oli selkeät toiveet siitä mitä työltä halutaan. Koska tutkimusongelma oli alusta lähtien selkeä ja tiedossa oli mihin kysymyksiin vastauksia ollaan hakemassa, tutkimuksen tekijöiden oli mahdollista tarttua tarjottuun aiheeseen.

6.1 Haastattelujen toteutus

Haastattelijan tehtävänä on välittää ja koota tietoa siitä, millaisia ajatuksia, käsityksiä ja kokemuksia haastateltavalla on (Hirsjärvi & Hurme: 2011, 41). Ryhmämuotoinen teemahaastattelu sopi opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi, sillä Poijupuistossa haluttiin konkreettista tietoa siitä, millaisia palvelun osa-alueita ja käytäntöjä toiminnalta kaivataan. Tapaamispaikkatoiminnan kehittämiseen liittyvillä osapuolilla, sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajilla, on molemmilla omat käsityksensä siitä millaisesta palvelusta ylipäätään on kyse ja mitä siltä toivotaan. He eivät kuitenkaan ole istuneet yhteisesti alas ja keskustelleet palvelun sisällöstä

siten, että sen toteuttamiseksi olisi löydetty yhteistä näkemystä. Tähän tarpeeseen opinnäytetyöllä on pyritty vastaamaan.

Aineiston tallentamiseksi molemmat teemahaastattelut nauhoitettiin, tämän lisäksi tehtiin samanaikaisesti niistä myös kirjallisia muistiinpanoja haastattelumateriaalin tallentumisen varmistamiseksi. Ennen haastattelua haastateltaville ryhmille lähetettiin saatekirje (Liite 3), jossa kerrottiin tulevasta haastattelusta ja esitettiin muutamia yleisohjeita haastattelun sujuvuuden takaamiseksi. Haastateltavilla oli siten ennen haastattelua tiedossaan haastattelun aihe, ajankohta, sekä yleisinformaatiota haastattelun toteutuksesta.

Haastattelujen aluksi haastateltavia muistutettiin ennalta annetuista ohjeista ja toivottiin aktiivista osallistumista, jotta opinnäytetyö palvelisi heitä parhaiten. Molemmat haastattelut suoritettiin siten että toinen tutkimuksen tekijöistä ohjasi haastattelua ja toinen kirjasi haastattelua ylös osallistuen sen kulkuun vain harvakseltaan. Haastattelutilanteiden lopuksi haastateltavat saivat esittää tutkimukseen liittyviä kysymyksiä ja lisäksi heille selvennettiin opinnäytetyön toteutusaikataulua.

6.2 Aineiston käsittely

Aineiston analyysi suoritettiin laadullisin menetelmin. Auki litteroidun haastatteluaineiston ensimmäinen käsittelyvaihe oli teemoittelu. Teemojen pohjana käytettiin haastattelurungon teema-alueita, joiden alle poimittiin lisäksi uusia pienempiä teema-alueita kuten ”lapsen etu ja turvallisuus” tai ”valvojan läsnäolo”, aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Alkuperäisessä rungossa pääteemoja oli neljä, mutta teemoittelun myötä muutama teema nousi mielestämme omaksi teemakseen. Tästä johtuen alkuperäisen haastattelurungon neljä teemaa ovat analyysin myötä muokkautuneet kuudeksi teemaksi tekstissämme. Tästä johtuen voidaan tutkimuksen katsoa hakeneen vaikutuksia myös aineistolähtöisen sisällönanalyysin piiristä. Tällaisella menetelmällä halutaan luoda tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleinen kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103), johon tässäkin tutkimuksessa on pyritty.

Aineiston litteroinnin jälkeen siitä pyrittiin esimerkiksi alleviivauksia käyttämällä löytämään pelkistettyjä ilmauksia, joita edelleen ryhmittelemällä ja haastattelurunkoon vertaamalla luokiteltiin suurempiin yläkategorioihin, joista aineiston lopulliset teemat muodostuivat. Näitä kaikkia edellisiä voidaan pitää aineistolähtöiselle analyysille ominaisina piirteinä ja niistä ovat kirjoittaneet esimerkiksi Tuomi & Sarajärvi (2009: 108-113). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä siis yhdistellään erilaisia käsitteitä ja lausekokonaisuuksia ja näiden avulla saadaan vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Aineistolähtöiselle sisällön analyysille on myös ominaista se, että tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia ja sitä esiin nousevat asiat

tutkittaville merkitsevät. Tämän opinnäytetyön johtopäätösosiossa on erityisesti pyritty kuvaamaan tämän prosessin kautta syntyneitä päätelmiä.

Aineistoa on useimmiten helppo lähestyä ensimmäiseksi teemoittelun avulla. Aineistosta voidaan nostaa esiin niitä teemoja, jotka jollakin tavoin kytkeytyvät tutkimusongelmaan. Teemoittelun avulla on mahdollista vertailla tiettyjen aiheiden esiintymistä aineistossa. (Eskola & Suoranta: 1998, 175.) Opinnäytetyön aineiston kohdalla tämä tarkoitti tiettyjen keskustelunaiheiden tai palveluntarpeiden toistuvuutta haastatteluissa. Teemoittelu vaatii onnistuakseen tiivistä kytköstä teorian ja empirian välillä ja tämä näkyy tutkimustekstissä niiden kahden lomittumisena toisiinsa (Eskola & Suoranta: 1998, 176).

Teemoittelua suositellaan käytettäväksi sellaisissa tutkimuksissa, joissa halutaan ratkaista jokin käytännöllinen ongelma. Sen avulla aineistosta voidaan poimia olennaisia asioita, jotka liittyvät tutkimusongelman selvittämiseen. (Eskola & Suoranta: 1998, 179.) Opinnäytetyötä aloittaessa tulkittiin tapaamispaikkatoiminnan tarvekartoitus käytännölliseksi ongelmaksi ja teemoittelu koettiin tarpeelliseksi aineiston käsittelyssä. Haastattelu aineiston keräämisen jälkeen, pidettiin teemoittelua edelleen sopivimpana aineiston analyysikeinona, koska sen ja haastattelurungon avulla aineisto oli parhaiten käsiteltävissä.

Teemoittelun avulla pystytään (haastattelu)aineistosta nostamaan esille kokoelma erilaisia vastauksia sekä tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Tällaisen tutkimustulosten käsittelyn avulla saavutetut tulokset palvelevat parhaiten erilaisia käytännön ongelmien ratkaisuja. Laadullisen aineiston käsittelyn ongelmaksi nousee useimmiten aineiston laajuus ja se, että yleensä aineistosta voisi kirjoittaa loputtomiin. Toisinaan jo haastatteluaineiston puheen kuvailun ja jäsentämisen avulla saadaan riittävät vastaukset tutkimusongelmiin. (Eskola & Suoranta: 1998, 180-181.)

Aineiston analyysissa on pyritty kiinnittämään huomiota samankaltaisuuksien lisäksi myös mahdollisiin poikkeuksiin ja vaihteluihin ja selvennetty muun muassa sitä, onko esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tarpeilla ja käsityksillä selkeitä eroja keskenään. Teemoja on aineiston analyysissa yhdistelty ja jaoteltu, eivätkä ne aina ole välttämättä kronologisessa järjestyksessä suhteessa litteroituun aineistoon. Analyysia kirjoitettaessa on pyritty kokoamaan yhteen toisiaan vastanneet mielipiteet ja käsitykset, sekä tuomaan nähtäville myös mielipide-erot ja yksittäiset poikkeukset.

Aineistoa tulkittaessa, sen pelkistämisen avulla löydetyille samankaltaisuuksille ja eroavuuksille, pyritään löytämään tulkintamalli aiempien tutkimusten ja kirjallisuuden avulla. Löydettyjen teemojen ja aiheiden pohjalta tehdään tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä ja pyritään saamaan vastaus asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Alasuutari 2001: 44.) Aineistolle

tehdyn teemoittelun jälkeen on saatuja tuloksia verrattu aiempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen ja näin löydetty tilanteeseen soveltuvia tapoja tulkita tuloksia. Opinnäytetyön johtopäätöksissä haastattelussa esiinnousseet teemat on kytketty hankittuun teoriatietoon. Työssä on pyritty tutkimustekstin ja teorian sujuvaan yhdistämiseen ja siinä on haluttu aikaansaada ikään kuin teorian ja empirian välinen vuoropuhelu.

7 Aineiston analyysi

Missään kirjoissa ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita siitä kuinka aineiston analyysia tulisi tehdä. Aineiston analyysissä on pitkälti kyse keksimisen logiikasta, jonka on lähdettävä tutkimuksen tekijästä tai tekijöistä itsestään. On epämääräistä todeta ainoastaan että ”aineistosta nousee teemoja”, mutta tällä tarkoitetaan useimmiten sitä, että tutkija löytää aineistosta teemoja oman ajattelun ja ymmärryksen avulla. (Tuomi & Sarajärvi: 2006, 102.) Tämä on pyritty pitämään mielessä opinnäytetyön aineiston analyysissä. Aineiston käsittelyssä on joustavasti hyödynnetty luettua tutkimusmateriaalia ja löydetty omanlainen tapa suorittaa aineiston analyysi teemoittelun avulla.

Onnistuneen analyysin tulkinnan merkinä voidaan pitää sitä, että lukija voi löytää tekstistä ne samat asiat jotka tutkijakin löysi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkintaa tehdään käytännössä koko tutkimuksen ajan. Alussa tulkinnat ovat vain kokonaisvaltaisempia ja lopussa tutkimuksen tuloksista pyritään luomaan jonkinlainen yhteenveto. (Hirsjärvi & Hurme: 2011, 151-152.) Opinnäytetyön edetessä on aineistoa käsitelty tarkasti ja huolellisesti, sekä tulkittu aineistoa mahdollisimman objektiivisesti. Aineiston analyysin jälkeen esitetään sen pohjalta tehdyt johtopäätökset.

Seuraavassa kerrotaan lyhyesti haastateltavien taustatiedot. Tämän jälkeen käydään yksittelen läpi haastatteluaineiston pohjalta tehtyjen teemojen tuottamat tulokset. Useiden lainausten avulla haastatteluaineisto on haluttu tuoda näkyväksi.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Tutkimuksessa haastateltiin ryhmähaastattelujen avulla yhteensä neljäätoista sosiaalialan ammattilaista. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluun osallistui kuusi sijaishuollon sosiaalityöntekijää. Sosiaaliohjaajien ryhmähaastattelussa haastateltavia oli yhteensä kahdeksan. Molemmissa ryhmissä oli yksi esimiesasemassa oleva henkilö. Eskolan & Suojärven (1998: 97) mukaan ryhmähaastattelulle sopiva koko on 4-8 henkilöä. Haastateltavat ryhmät olivat siis tiimeiltään otollisen kokoisia ryhmähaastatteluja ajatellen, eikä haastateltavia ryhmiä tarvinnut jakaa pienempiin osiin.

Jokaisella haastateltavalla oli jonkinlaista aikaisempaa kokemusta tapaamispaikkatoiminnasta. Sosiaalityöntekijät ovat olleet tekemässä päätöksiä valvotuista ja tuetuista tapaamisista jo pidemmän aikaa. Sosiaaliohjaajille valvottuja ja tuettuja tapaamisia on ohjautunut toukuusta 2013 lähtien.

Pojupuiston yhteyshenkilön kanssa sovittiin, että haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi vastaajia ei tulla aineistossamme erittelemään millään tavoin. Tutkimustulosten kannalta, tutkijat eivät kokeneet vastausten yksilöinnille tarvetta. Tästä johtuen analyysissä on eritelty näkyviin ainoastaan merkintä siitä, onko tieto peräisin sosiaaliohjaajien vai sosiaalityöntekijöiden haastattelusta.

7.2 Käsitteet

Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tarpeiden kartoittamiseksi pyrittiin ensimmäisenä haastattelussa selvittämään se, miten kyseiset ryhmät ymmärtävät valvotut ja tuetut tapaamiset käsitteinä.

Valvottujen tapaamisten sisältöä ja merkitystä kartoittaessa, haastatteluaineistosta ilmeni, että monet työntekijät näkevät valvonnan tarpeen nousevan kirjaimellisesti lasten suojelemisesta. Tapaamispaikkatoiminnalla halutaan varmistaa lapselle mahdollisuus turvalliseen tapaamiseen biologisen vanhempansa kanssa. Usein valvonnan tarpeen syyt nousevat biologisen vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmasta tai väkivallan uhkasta.

” Vanhempi ei pysty jostain syystä tavata lastaan kahden kesken tai kotona. Et sen pitää olla toimistolla. Aika usein synnä on sitte vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Lapsen oikeutta tavata vanhempansa turvallisissa olosuhteissa ja sen lapsen tilanne tavallaan turvallinen...ettei siinä oo vaaraa.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Etenkin valvottujen tapaamisten päätarkoituksena nähtiin tilanteen turvallisuuden varmistaminen. Molemmat ryhmät korostivat lapsen oikeutta biologisen vanhempansa tapaamiseen. Valvonnan tarpeesta puhuttaessa nostettiin esille usein myös vanhemman kunto.

” Valvonta sananakin jo kertoo sen että valvotaan ja halutaan pitää huoli siitä että on turvallinen paikka missä lapsi ja vanhempi voi tavata ja että vanhempi on siinä kunnossa, et voi tavata lastaan.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Et siin tarvii sitä valvontaa, elikkä et sen vanhemman kunto tulee esille.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Molemmissa ryhmissä tuetut tapaamiset käsitteenä herättivät enemmän keskustelua kuin valvotut tapaamiset. Tuettujen tapaamisten sisältöä työntekijäryhmät pohtivat pidempään ja monipuolisemmin. Sosiaaliohjaajien haastattelussa vallitsi yksimielisyys siitä, että tuetuilla tapaamisilla tarkoitettaisiin tapaamista, jossa ohjaaja on jatkuvasti läsnä. Ohjaajan tarkoituksena nähtiin tilanteen sujuminen ja eteenpäin vieminen, sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Sosiaalityöntekijöiden haastattelussa tuetuista tapaamisista esiintyi pääasiassa kahta näkemystä, joista toinen oli sosiaaliohjaajien näkemystä vastaava. Toisessa näkemyksessä tuetun tapaamisen nähtiin sisältävän vanhemman kunnon tarkastamisen ja tapaamistilan mahdollistaminen. Pelkän tilan mahdollistaminen synnytti keskustelua siitä, voiko tällaista tapaamista oikeasti laskea kummankaan tapaamiskategorian alle.

”Mä oon jotenki aatellu et se terminä se valvottu tapaaminen ois just näit mis on valvoja koko ajan paikalla ja tuettu on juuri tää missä päästetään paikalle ja tapaaminen voi sit toteutua ilman sitä valvojan läsnäoloa.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Vastaanotetaan ne asiakkaat ja mahdollisesti tsekataan esimerkiks vanhemman kunto ja päästetään sinne tapaamistilaan, mikä on joku niinku meidän viirastotila. Ja sitte ehkä käydään jossain vaihees tsekkaamas jos on tarvis et onks kaikki ok.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Mäkin nään sen niin että siinä tuetussa tapaamisessa se, se ohjaaja on läsnä tukemassa sitä tapaamista ettei vain mahdollisteta sitä tilaa.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijöiden haastattelussa vuorovaikutuksen sekä lapsen ja vanhemman välisen suhteen tukemisen lisäksi nostettiin esiin mahdollisuus tukeen missä tahansa toimintakykyä rajoittavassa tilanteessa. Toimintakykyä rajoittavaksi tekijäksi nostettiin esimerkiksi tilanne, jossa vanhempi on pyörätuolissa tai tarvitsee muulla tavoin selkeästi apua lapsen hoidollisiin tarpeisiin vastaamisessa.

”Nii, minäkin ajattelin, et tuetaan sitä vanhempaa siinä esimerkiks mikä hänellä sitten onkin se este, että hän ei välttämättä kykyene sitte toimimaan esimerkiks sen lapsen kanssa.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”Nii vanhempi on esimerkiks pyörätuolissa tai silloin toinen käsi puuttuu tai jotain muuta.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaaliohjaajien haastattelussa yksi haastatelluista toi esiin, että tuettu tapaaminen voi olla sisällöltään ja rakenteeltaan myös väljempi kuin valvottu tapaaminen ja sisältää yksilön tai koko lähiverkoston tapaamisia.

” Ainakin itellä on siis kokemus siitä että tuetuissa ni se on jotenki vähä laajempi, että voidaan tavata vaikka pelkästään äitiä taikka pelkästään lasta, taikka sit voidaan tavavata niinku muuta verkostoa myös. ” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajien haastattelussa tuettujen tapaamisten keskeisenä funktiona nähtiin lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Perheiden tilanteet nähtiin yksilöllisinä ja niihin vastaamisen nähtiin vaativan huolellista suunnittelua. Toiminnan koettiin lähtevän liikkeelle tapaamisten valvontaan ja tukemiseen johtaneiden syiden selvittämisestä. Näiden syiden korjaamiseksi sosiaaliohjaajat kertoivat tuettujen tapaamisten sisältävän tavoitteiden asettamista, joita kohti heidän tarjoamansa tuen ja ohjauksen avulla pyritään.

” Tuetussa on ehkä semmonen, tulee enemmän mieleen semmonen tavoitteellinen tukeminen. Et on joku ehkä funktio et mihinkä suuntaan sitä tukea, ettei se oo ehkä sitten niin yleistä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Jos siin tuetaan vaikka vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ni se on siinä tavoitteena ja sitte ohjaaja on siinä tukemassa sitä tavoitteen onnistumista kohti.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Käsitteiden sisällöstä keskusteltaessa sosiaaliohjaajat toivat esiin myös ajoittaista epäselvyyttä siitä, miksi joku perhe tulee tapaamispaikkatoiminnan palveluiden piiriin. Ristiriitaa nähtiin siinä, että perhe saattaa tulla heidän asiakkaakseen valvonnan tarpeen vuoksi, mutta perheitä tavatessa sosiaaliohjaajien näkemyksen mukaan tilanteessa tarvitaan valvonnan lisäksi paljon tukea vuorovaikutuksen sujumisen takaamiseksi.

”Mietin et monesti meille on niinku asiakkuus tullu et täis ois tarve niinku tapaamisten valvonnalle, mut sitte ku perhe saapuu paikalle, asiakkaat saapuu paikalle, ni ne onki hyvin tarvitsevia, et he tarvii tukea siihen et miten olla sen lapsen kanssa tai mistä asioista jutellaan ja mitä tääl tapaamisella tehdään ja muuta.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Käsitteiden määrittelystä käytyä keskustelua leimasi molempien työntekijäryhmien epä tietoisuus käsitteiden todellisesta sisällöstä. Molemmilla ryhmillä oli näkemys siitä, mitä käsitteillä

tarkoitetaan, mutta täsmällisiä vastauksia kumpikaan ryhmistä ei tuonut esiin. Useat haastateltavat toivat esiin epätietoisuutta käsitteiden sisällöstä ja tarpeesta yhteiseen käsitteiden määrittelyyn.

” Nää käsitteet on vissiin vähän epäselvii, koska mä oon mun mielestä huomannut, et sosiaaliohjaajat puhuu sit taas eri tavalla näist käsitteist ku mitä me puhutaan. Et nää ois varmaan hyvä niinku selventää, et me aateltais asioista jatkossa samalla tavalla tai puhuttais samoilla termeillä koska muutenhan tää on sit aikamoista. ” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”Se on varmaan sellanen teema mistä me toivottas yhteistä keskustelua et mitä niillä oikeesti tarkotetaan.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Molemmilla haastatelluilla ryhmillä oli selkeä havainto siitä, että heidän näkemyksensä eivät välttämättä vastaa toisen ryhmän määritelmiä käsitteiden sisällöstä. Sekä sosiaalityöntekijöillä että sosiaaliohjaajilla oli selkeä kaipuu yhteiseen käsitteiden määrittelyyn ja niiden sisällön avaamiseen. Kumpikaan haastateltu ryhmä ei ollut tyytyväinen siihen mitä käsitteillä tällä hetkellä tarkoitetaan.

” Niin ristiriitoja on herättänyt nää kaks termiä niinku siitä jotenki se ymmärrys on aika ristiriitasta ollu et mitä tarkotetaan tuetulla ja mitä sitte taas valvotulla. ” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Ku näit sovitaan ni kukaan ei sit loppujen lopuks oikeen tiä et mitä me sovitaan. ” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

7.3 Palvelun sisältö

Käsitteiden määrittelyn jälkeen haastattelussamme kartoitettiin työntekijäryhmien mielipiteitä siitä, millaisia palveluita tapaamispaikkatoiminnan tulisi sisältää.

Sosiaaliohjaajat toivat esiin sen, että tapaamispaikka tilana ja palveluna on asiakkaille epäluonnollinen ympäristö. Heidän mielestään tapaamisia pitäisi yrittää asiakaslähtöisyyden vuoksi järjestää jollakin muulla tavoin kuin tapaamispaikkatilassa mikäli vain mahdollista. Toisaalta tapaamispaikan nähtiin luovan mahdollisuuksia myös puolueettomuuteen niissä tilanteissa, jossa tapaamiset eivät onnistu biologisten vanhempien tai sijaisperheen luona. Tapaamispaikka voisi parhaimmillaan mahdollistaa keskusteluyhteyden biologisen perheen ja sijaisperheen välille ja näin edesauttaa lapsen tilannetta parempaan suuntaan.

”Mut toisaalta sit me voidaan olla joissain kohtaa myös semmonen puolueeton maa tavallaan niihin tapaamisiin, et jos tavallaan on niitä niinku semmosia vaikka sit sijaisperheen ja biologisen perheen välisiä jännitteitä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Tapaamispaikan nähtiin parhaimmillaan tarjoavan positiivisia kokemuksia myös toimistoympäristöstä. Puolueettomuudella haluttiin mahdollistaa myös asiakkaan näkemyksen kuuleminen ja tuen kohdistuminen tapaamisten keskiössä olevaan lapseen.

”Jotenki sen asiakkaan ääntä kuuluville ja tavallaan myöskin ymmärrystä siellä toisessa päässä et se alkaa toimimaan se suhde niinku sijaisperheen ja sen vanhemman välillä jos esimerkiksi se tapaaminen on siellä sijaisperheessä. Heidän keskinäinen vuorovaikutus paranisi lapsen parhaaksi.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajat nostivat palvelun sisällön keskeisimmäksi tavoitteeksi sen tavoitteellisuuden ja kuntouttavan näkökulman, joka heidän näkemyksensä mukaan tällä hetkellä toiminnasta puuttuu. Tapaamisten järjestämiseksi toivottiin selkeää runkoa, jonka puitteissa esimerkiksi tietyn ajan tavattaisiin tapaamispaikassa ja sen jälkeen kokeiltaisiin tapaamisten toteuttamista sijaisperheen tai biologisen perheen kotona. Lapsen oikeus ja etu pitäisi olla tapaamisten keskiössä, joka toteutuisi paremmin vanhemmuuden tukemisen kautta. Sosiaalityöntekijöiden työn kannalta toivottiin konkreettisempia tavoitteita joihin kiinnittää huomiota tapaamisissa.

”Jos puhutaan vaikka vanhemmuuden tukemisesta ni se on hirveen laaja, siis todella laaja käsite, et sitä myös jotenki ehkä kaipais pilkkoa sillee pienemmäks niinku asiakkaalle ainakin, sit siitä tulee just selkeitä konkreettisia asioita, koska sitä on hirveen vaikee, just vaikka sitä seurantaa toteuttaa, jos meil ei oo mitään mihinkä me sitä niinku tavallaan konkreettisesti peilataan.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä sitä, että kunkin perheen tapaamisia hoitaisi ohjaaja, joka pysyisi samana. Tapaamisten sujuvuuden kannalta pidettiin ensiarvoisen tärkeänä, se että ohjaaja olisi sekä lapselle että vanhemmalle tuttu. Pysyvän ohjaajan läsnäolon koettiin edistävän myös tapaamisten turvallisuutta. Luottamuksellisen suhteen syntymisen nähtiin johtavan siihen, että lapsi esimerkiksi uskaltaa osoittaa ohjaajalle mikäli toivoo tapaamisen keskeyttämistä.

” Et tavallaan se ei oo pelkästään se, että otetaan vanhempi ja lapsi tapamaan tapaamistilaan ja sitte heidät ohjataan pois, vaan oikeasti sitte ohjaaja jolla olis aikaa myös siihen, luoda sitä suhdetta siihen vanhempaan ja sit siihen lapseen.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Vanhemman ja työntekijän välisen luottamussuhteen yhtenä osana nähtiin myös se, että suhteen ollessa toimiva, voi ohjaaja neuvoa vanhempaa erilaisten palvelujen piiriin mikäli hän näkee sellaisille olevan tarvetta. Jokaista tilannetta toivottiin arvioitavan yksilöllisesti ja asiakaslähtöisesti siten, että tapaamiset voidaan suunnitella jokaisen perheen kannalta parhaiksi mahdollisiksi tilanteiksi tavata.

”Et mikä se on se, se heille paras tapa sinne rakentaa se tapaamisten sisältö.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Kahden työntekijäryhmän välillä oli eroa siitä, millaisena palveluna valvotut ja tuetut tapaamiset nähdään. Sosiaalityöntekijät toivat omassa haastattelussaan esiin, että tapaamisten sopiminen määräaikaiseksi on haasteellista. Heidän ryhmänsä oli sitä mieltä, että joillakin heidän asiakkailtaan tilanne on sellainen että valvottuja tapaamisia tarvitaan ennalta määräämättömäksi ajaksi.

”Et vaik on semmonen ajatus et vanhempien tilanne paranee ja muuttuu eikä sit tarvittais valvottuja tapaamisia mut meillä valitettavasti on sellasiaki vanhempia, joilla on esim. krooninen päihdeongelma, et me nähdään et sitä valvontaa tarvitaan pitkään.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalihojajat taas toivat esille oman näkemyksensä perhetilanteen aktiivisesta kuntouttamisesta ja lapsen edun pitämistä toimintaa ohjaavana tekijänä. Toiminnan toivottiin kehittyvän sellaiseen suuntaan, jossa kuntouttaminen on ensisijainen tavoite ja sitä kohti pyritään erilaisin keinoin. Toiminnassa sosiaalihojajat halusivat ottaa huomioon koko asiakkaan elämäntilanteen ja tämän kokonaiskäsityksen avulla lähteä toteuttamaan sellaista palvelua, joka veisi asiakkaan ja perheen tilannetta kokonaisvaltaisesti eteenpäin. Tapaamispaikkatoiminnan toivottiin olevan erityispalvelu, jolla vastataan asiakkaiden tarpeisiin silloin, kun mikään muu ratkaisu ei auta.

”Et valvottu tapaaminen ei voi olla pelkästään niinku määrätön prosessi loppuun asti ikuisesti, vaan et jotenki sellasia tavoitteellisia palveluita missä perhetyöllä ois iso merkitys.” (Sosiaalihojajien haastattelu.)

”Jos me ei tehdä mitään suunnitelmallisuutta siihen, et hän tapaa vaikka seuraavat kakstoist vuotta lastansa täällä Poijupuiston tapaamispaikkatoiminnassa ni mun mielest se on aika epäinhimillistä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Asiakaslähtöisen tapaamispaikkatoiminnan järjestämisen onnistumisen takaamiseksi pohdittiin myös yhteisesti sovittujen sääntöjen tärkeyttä sekä tilanteen ajoittaista tarkistusta. Tästä kuitenkin oli näkemuseroja kahden eri työntekijäryhmän välillä. Sosiaalityöntekijät näkivät tarvetta tilanteissa joustamiselle ja tilanteen ajoittaiselle tarkistukselle. Samanlaisen tarpeen toivat esiin myös sosiaaliohjaajat, jotka kuitenkin ihmettelivät joidenkin tapaamisten jatkumista, vaikkei niille enää heidän osaltaan nähty tarvetta.

”Sellasiaki tällä hetkellä on, että jos ollaan huomattu että ei välttämättä oo tarvetta, et esimerkiks sijaisperheen ja biologisen perheen kohtaamiset sujuu ihan hyvin, mutta siitä huolimatta halutaan jatkaa tapaamisia valvottuna ja eikä oikeestaan edes löydy niitä syitä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Tapaamispaikkatoiminnan sääntöjen ja rajojen asettamisen tarve tuotiin esille muutamaankin eri otteeseen haastattelun kuluessa molemmissa työntekijäryhmissä. Säännöillä haluttiin varmistaa se, että vanhemmalla on tiedossa ne raamit joiden puitteissa tapaamispaikassa toimitaan. Aikuisten ja lasten nähtiin tarvitsevan ajoittain myös ulkopuolelta asetettuja rajoja ja sääntöjä, jotta tapaamispaikassa toimiminen helpottuisi.

”Sovitaan niinku vanhemman kanssa ne tai vanhempien kanssa ne pelisäännöt. Se on ollu tosi tärkeitä. Ja sitte vanhempi saa suurin piirtein paperilla ne, et mitä on sovittu. Ni se on silloin kaikille sitte selkeitä.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”Jotenki tuntuu, että myös vanhemmat ja lapset myös ni tarvii myöskin niitä rajoja, jos ei itse osaa asettaa itelleen niinku, et on niinku rajaton, vaikka vanhempienkin, ni tarvii joskus et joku sanoo ulkopuolelta. Asettaa vähän rajoja.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Tapaamisten ennakkosuunnittelulle ja jälkipuinnille nähtiin tarvetta. Erilaisten varmistusmenetelmien kehittäminen oli sosiaalityöntekijöiden mielestä tarpeellista, sillä joskus vanhempi jättää tulematta tapaamiseen. Tällaisessa tilanteessa turhien pettymysten välttämiseksi toivottiin käytäntöä siihen, ettei lapsi tule paikalle ennen kuin vanhemman saapuminen on varmaa. Tapaamisten jälkeen sosiaalityöntekijöiden mielestä on tarpeellista tilanteen jonkin asteinen läpikäynti. Jälkipuinnin tarpeen nähtiin syntyvän etenkin vanhemman toiminnan kehittämistä.

”Mun mielest se on vanhemmalle tärkeää se, et hän saa sen palautteen siitä-tapaamisesta myöskin. Että positiiviset asiat tai sit et jos on jotain sellasia mitä pitää niinku kehittää.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Erillisenä isona kokonaisuutena sosiaalityöntekijät nostivat oman työnsä sujuvuuden kannalta tärkeän tapaamisten huolellisen dokumentoinnin. Sosiaalityöntekijät toivat esiin rooliaan päätöksen tekijänä ja lapsen tilanteen arvioinnista vastaavana työntekijänä. Jotta he voivat tehdä tämän osuuden työstään hyvin, kaipasivat he konkreettista tietoa selkeästi ylös kirjattuna.

” Et sitä vuorovaikutusta on oikeesti seurattu ja arvioitu ja siitä on kirjattu muutakin ku et oli tapaaminen. ” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Se on kuitenkin tärkeää tavallaan sosiaalityöntekijöille, että siinä vaiheessa kun me lähetään arvioimaan sitä että miten nää tapaamiset tullaan toteuttaa jatkossa. Ni se että meillä on oikeesti dokumenttia siitä miten ne on menny. ” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

7.4 Tapaamispaikkatoiminnan nykytila

Haastattelun avulla halusimme kartoittaa tapaamispaikkatoiminnan nykytilaa sekä niitä syitä, jotka ovat johtaneet toiminnan kehittämisen tarpeeseen. Mielestämme näitä taustoja selvittämällä voimme tuoda esiin tarvekartoituksen kannalta oleellista tietoa siitä, mihin suuntaan toimintaa tulee kehittää, ja mitkä asiat työntekijät kokevat tällä hetkellä puutteellisiksi.

Sosiaalityöntekijät kertoivat tapaamispaikkatoiminnan keskittyvän tällä hetkellä Poijupuiston tiloihin, mutta osa tapaamisista järjestetään edelleen heidän virastotiloissaan perhehoidon toimistolla. Osa heidän asiakkaistaan käyttää myös muiden kuntien, pääasiassa Helsingin tarjoamia tapaamispaikkoja. Tapaamispaikkatoiminnan kehittämisen tarve on syntynyt organisaatiomuutoksesta, jonka seurauksena perhehoidon tiimissä työskennelleet sosiaaliohjaajat siirtyivät Poijupuistoon.

”No kaikki on varmaan lähteny siitä että sosiaaliohjaajat siirty, siirty pois tästä tiimistä sinne, kaikki sinne Poijupuistoon.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijät ovat yhteisesti määritelleet tapaamisten järjestämisen heidän tärkeimmäksi tehtäväkseen. Tapaamispalveluita tarvitsevat asiakkaat menevät asiakkuuksissa aina jonon kärkeen ja heidän jälkeensä tulee vasta muut sosiaaliohjausta tarvitsevat asiakkaat.

Tämän hetkissä tilanteessa ongelmallisena he näkivät sen, että vaikka palvelun toteutuminen on erittäin tärkeää, on sen organisointi ollut toistaiseksi hapuilevaa ja epämääräistä.

”Siin on ollu paljon niinku sellasii kysymysmerkkejä sanotaan nyt näin, että miten se toiminta järjestetään. Vaihtuvia ohjaajia ja sellasta et se ei oo ollu kovin selkeetä tässä, viel täs vaiheessa että. Toivois ite ainaki et mentäs sellaseen selkeeseen.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijät nostivat esiin sen, että palvelun laatuun ja tavoitteisiin on herätty vasta viime aikoina. Työntekijöiden huomio on kiinnittynyt siihen millaista sisältöä palvelu todellisuudessa tarjoaa ja kuinka tapaamisista voitaisiin tehdä hyviä sekä lapselle, että vanhemmalle. Asiaksmäärien runsaan kasvun nähtiin olevan yksi syy palvelun tuottamiseen liittyviin haasteisiin.

” Sitte kasvava määrä varmaan, et se sit vaikuttaa varmaan, et sitä volyymiä sinne Poijupuistoon menee aika vauhdilla et siihen ei oo ehkä sitte, en tiää, ei oo sitte osattu varautua niihin.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”Jos niihin (tapaamisiin) ei tehdä niitä raameja niin sitte lisääntyy ja tavallaan kukaan ei siihen tarpeeseen pysty vastaamaan. Niit tulee enemmän ja enemmän koko ajan.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajien mukaan toiminta ei ole ollut kovinkaan suunnitelmallista ja asiakkaille ei ole ollut mitään ennalta suunniteltua asiakasprosessia, mikä on hankaloittanut työtä. Ohjaajat kokivat suunnittelun jääneen pitkälti heidän harteilleen, vaikka yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa olisi prosessin hallinnan kannalta parempi vaihtoehto.

”Jotenki siin jää se suunnittelu, mul on sellanen tunne et se jää meidän ohjaajien varaan aika paljon miten me luodaan se tilanne ja suunnitellaan. Pitäs lähtee että sitä niin kun mietitään yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa jotka ohjaa näihin palveluihin.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Asiakkaiden tulo tapaamispaikkatoiminnan palveluiden piiriin nähtiin puutteellisena. Viimeisen puolen vuoden nähtiin opettaneen palvelun järjestämisessä ja sosiaaliohjaajien mielestä ollaan lähestymässä toimivampaa palvelua. Tapaamispaikkatoiminnan rakentumiseen ja asiakkaiden hallintaan kaivattiin yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Sosiaaliohjaajat kokivat harmilliseksi sen, etteivät voi vaikuttaa siihen millaisia asiakkaita heille tulee ja esimerkiksi ennakkotiedot asiakkaista koettiin puutteellisiksi, minkä nähtiin vaikeuttavan

työskentelyä. Asiakkaita ei välttämättä ole ehditty tavata ennen tapaamisten aloittamista, mihin toivottiin muutosta asiakaslähtöisyyden ja luottamuksen syntymisen edistämiseksi.

”Niin kyllähän se vaatii sen, että se lapsi voi luottaa siihen aikuiseen joka siellä on valvomassa tapaamista tai tuetussa tapaamisessa mukana, ni jos se ensikoh- taaminen on vasta kun se tapaaminen alkaa ku se (lapsen kuuleminen) ei oikein toteudu siinä kohtaa.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Puutteellisen asiakasprosessin lisäksi ongelmana nähtiin se, ettei tapaamisille ole tällä hetkel- lä yhdessä asetettuja tavoitteita. Sosiaaliohjaajat kokivat tavoitteiden puuttumisen johtavan siihen, ettei asiakkaan tilanteesta päästä muutokseen. Ilman konkreettisia tavoitteita joita kohti pyrkiä, ei asiakkaiden tilannetta voida viedä suunnitelmallisesti eteenpäin.

”Pelkällä sil valvotulla tapaamisella ei tällä hetkellä kyllä päästä niinku mihin- kään muutokseen välttämättä vaan sen ulkopuolelle pitäis laajentaa ne tavot- teet.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajien ryhmässä valvottu tapaaminen käsitteenä nähtiin asiakasta passivoivana. Koska se luo kuvaa ylhäältä valvotusta ja auktoriteetteja sisältävästä palvelusta. Palvelun ni- mi ei siis sisällä muutoksen aktiivista roolia, jolla kuitenkin tulisi olla toiminnassa keskeinen merkitys. Sosiaaliohjaajat toivatkin esiin sen, että asiakkailla ei välttämättä ole selvillä se, miksi heidän tapaamisiaan valvotaan ja kuinka tilanteesta voitaisiin päästä eteenpäin. Tilanne siis näyttäytyy asiakkaalle toivottomana ja jopa uhkaavana. Tapaamisten valvonnan syiden tulisi olla asiakkaille selvillä ja toiminnan läpinäkyvyyttä haluttaisiin tulevaisuudessa koros- taa.

”Jos siinä ei oo tavallaan sellasia tavoitteita, niin ei se vanhempi ymmärrä sitä miksi tää on valvottu ja mitä pitäis tehdä että hän pääsis sellaseen tilanteeseen että hän vois normaalissa oloissa tavata lastaan.” (Sosiaaliohjaajien haastatte- lu.)

Sosiaaliohjaajat kokivat tapaamisten toteutuvan nyt liikaa automaationa sellaisissa tilanteis- sa, joissa sijaisperheen ja biologisen perheen välit ovat riitaisat. Tilanteen kuntoutumista nähtiin haittaavan se, jos tapaamisia pidetään automaationa eikä väliden parantumista oteta yhdeksi tavoitteeksi tapaamisia toteutettaessa.

7.5 Asiakkaiden tarpeet

Halusimme aineistossamme nostaa erikseen esiin myös asiakkaisiin liittyvän näkökulman, vaikka heitä ei tutkimuksessamme haastateltukaan. Selvitimme siis molemmilta työntekijäryhmiltä heidän näkemystään asiakkaiden tarpeista.

Tärkeimpänä asiakastarpeena sosiaalityöntekijät toivat esiin lapsen oikeuden omien biologisten vanhempiensa tapaamiseen. Vaikka lapsen vanhemmilla olisi vakavakin päihde- tai mielenterveysongelma, tulisi tapaamispaikkatoiminnalla mahdollistaa tapaamiset myös tällaisissa tapauksissa. Mikäli tapaamiset eivät yksinkertaisesti onnistu millään muulla tavoin kuin toimisto- tai tapaamispaikkatiloissa, niin näissä tapauksissa lähdetään silloin liikkeelle siitä, että tapaamiset mahdollistetaan tuetusti ja valvotusti. Lapsen oikeuden lisäksi työntekijät pyrkivät ottamaan huomioon myös lapsen oman toiveen tapaamisten järjestämisestä. Lapsen oikeutta tapaamisiin pidettiin todella vahvana ja tapaamisten järjestäminen menee tämän vuoksi sosiaalityöntekijöiden jonossa muiden asiakkuuksien ohitse.

”Jos vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelma tai ylipäätään se elämäntilanne on semmonen et se ei onnistu muualla ku tavallaan toimistotiloissa tai tapaamispaikkatiloissa niin lähetään siitä liikkeelle et pyritään sitä järjestään ja mahdollistaan.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Elikkä nää on niinku meidän mielestä ja lainki mukaan niinku ehdottoman tärkeitä lapselle. Et näihin ei voi vaikuttaa esimerkiksi resurssikysymykset, et meil ei oo resursseja hoitaa vaan nää on aina hoidettava.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Lapsen mielipidettä ja sen huomioimista peräänkuulutettiin tapaamispaikkatoiminnan toteuttamisessa myös sosiaaliohjaajien haastattelussa. Lapsen tapaamiseen ja hänen kanssaan keskusteluun pitäisi löytää aikaa. Kuten sosiaalityöntekijätkin, myös sosiaaliohjaajat näkivät tärkeänä luottamuksellisen suhteen syntyminen.

”Sen lapsen kuuleminen niissä tilanteissa, tilanteita ennen ja tilanteiden jälkeen. Että tavallaan pysyttäis niinku kartalla mitä se lapsi ajattelee niistä tapaamisista.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Lapsen edun ja oikeuden lisäksi sosiaaliohjaajat kiinnittivät asiakkaiden tarpeissa huomionsa vanhemmuuden tukemiseen ja siihen liittyviin seikkoihin. Vanhemmuus on osalla vanhemmista hukassa ja vanhemmat kaipaavat paljon tietoa esimerkiksi lapsen ikätasolle sopivasta toiminnasta. Monissa valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa vanhemman ja lapsen välillä on vuorovaikutusongelmia joihin vanhempi sekä lapsi kaipaavat tukea ja apua. Biologisen vanhemman epävarmuus omasta roolistaan on sellainen tekijä, johon sosiaaliohjauksessa halutaan kiinnit-

tää huomiota silloin kun lapsi on sijaishuollossa. Pelkän valvonnan sijaan kuntouttavalle työlle nähtiin tarvetta. Sosiaaliohjaajat ovat huomanneet myös sijaisperheiden olevan toisinaan hyvin tarvitsevia ja vaativia, joka osaltaan vaatisi huomiota tapaamisissa suunniteltaessa.

” Jos lapsella on kahdet vanhemmat, sijaisvanhemmat ja biologiset vanhemmat ni jotenki se niitten asioiden käsittelyyn, että siin on myös paljon tarvetta. Hyvin erilaisia perheitä ja erilaisia tarpeita myös sijaisperheillä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Muista asiakkaiden tarpeista sosiaalityöntekijät nostivat esiin sen, että etenkin perhehoitajat ovat toivoneet pysyvää ohjaajaa tapaamisten järjestämisessä. Samanlaista toivetta on heidän mukaansa tullut myös lapsilta ja biologisilta vanhemmilta. Asiakkaille on saattanut olla suuri pettymys, mikäli ohjaaja ei olekaan tapaamisilla ollut sama. Osa asiakkaista on myös ilmaissut suuttumusta ja ärtymystä jatkuvasti vaihtuvien ohjaajien vuoksi. Pysyvän ohjaajan tarvetta tuotiin esille useasti haastattelun aikana ja sen mahdollistaminen nähtiin tärkeänä seikkana palvelun sisältöä tuottaessa. Ohjaajan pysyvyyttä pidettiin erityisesti lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeänä tekijänä, sillä valvottujen ja tuettujen tapaamisten piiriin tulevilla lapsilla on taustallaan paljon traumatisoivia tapahtumia. Ainoastaan pysyvän ohjaajan on mahdollista rakentaa luottamuksellinen suhde näihin lapsiin.

” Tietysti jos miettii mejän lapsia vielä ni näähän on särkyneitä lapsia ja traumatisoituneita lapsia monella tapaa. Ni et pystyis sitä luottamussuhdetta rakentaa sen ohjaajan kanssa ni on ihan hirveen tärkeä juttu nimenomaan niille lapsille. (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijät toivat esiin myös sen, että heillä on asiakkaina paljon lapsia, jotka ehdottomasti toivovat ja haluavat tavata vanhempiaan, mutta jotka oireilevat jollakin tasolla aina tapaamisten jälkeen. Lapsen kannalta tärkeänä nähtiin pysyvän ohjaajan rooli tunteiden käsittelyssä ja hallinnassa tapaamisten aikana ja niiden jälkeen. Lapsen tarve ohjaajan tukeen erityisesti näissä tilanteissa on ilmeinen.

”Meil on myös lapsia, jotka haluaa tavata vanhempiaan ja tota tulee tapaamiin mielellään, mutta jotka oireilee joka kerta ennen tapaamista ja tapaamisten jälkeen. Et tavallaan myös se, et siinä on se tuttu ihminen mukana, niin ni auttaa sitä lasta kyllä siinä tapaamisessa ja ennen sitä ja sen jälkeen.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Keskeisenä lapsen ja vanhemman tarpeena ja oikeutena nähtiin laadukas tapaaminen, jossa kaikkien osapuolten on hyvä olla, ja joka ei aiheuttaisi turhaa mielipahaa kenellekään. Hanka-

lien ja epämiellyttävien tilanteiden välttämiseksi kaivattiin ohjaajan taitoa rajata tilanteita. Tämä edellyttää osaltaan sitä, että ohjaaja tuntee asiakkaansa ja tietää millä tavoin kunkin perheen kanssa voi toimia. Raamien ja rajojen katsottiin helpottavan vanhemman roolia tapaamispaikassa. Rajojen ja sääntöjen ajateltiin luovan turvaa, jonka kautta biologisen vanhemman on helpompi lähteä rakentamaan omaa, ehkä kadoksissa olevaa, itseluottamustaan vanhempana.

”Se voi olla helpompi just tavallaan ku on semmoset rajat tai selkeet säännöt ni vanhemmanki toimii sitte kun tavallaan kavennetaan sitä semmosta kauheen mahotonta niinku tonttia, ku sitä tehään semmoseks niinku rajatummaks niin siin on paljon helpompi ja turvallisempi toimii.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

”Ja nimenomaan voi ohjata myös sitä vanhempaa myös siihen suuntaan, että jos vanhempi rupee puhumaan jotain lapselle haitallista ni voi ohjata sitä keskustelua mualle ja kiinnittää huomiota siihen et sen tapaamisen aikana tehdään lapselle kivoja juttuja ja puhutaan kivoista jutuista.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

7.6 Työntekijöiden roolit

Halusimme haastattelujen avulla selvittää millaisina työntekijät näkevät omat roolinsa tapaamispaikkatoimintaa toteutettaessa. Lisäksi kysyimme sosiaalityöntekijöiltä millaisena he näkevät sosiaaliohjaajien roolin, sekä sosiaaliohjaajilta millaisena he näkevät sosiaalityöntekijöiden roolin.

Sosiaalityöntekijän rooli valvottujen tapaamisten järjestämisessä ennen tapaamista nähtiin molemmissa haastateltavissa ryhmissä tärkeänä. Ennen alkuneuvottelua pidettävissä asiakassuunnitelmapalaverissa sovitaan millainen yhteydenpito asiakkaiden välillä on tarpeen. Tapaamisiin laadittavat yhteiset säännöt ja tavoitteiden asettaminen koettiin tärkeiksi työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta, jotta turvallinen ja luottamuksellinen suhde asiakkaaseen voi syntyä. Molemmissa haastateltavissa ryhmissä nousi esiin sosiaalityöntekijän toimiminen päätöksentekijänä.

”Ja ennen alkuneuvottelua tietysti asiakassuunnitelmapalaverit missä ylipääntään sovitaan näistä, et mikä se on se lapsen ja vanhemman välinen yhteydenpito ja jos se on valvottu tai tuettu nii, niin, sitten sen jälkeen lähetään sitä alkuneuvottelua miettiin..” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” No ensimmäisenä kuullaan asiakkaasta tai siitä tarpeesta valvotuille tapaamisille sosiaalityöntekijöiltä, et tulis lähete jonka jälkeen voidaan sopia joku yhteinen tapaaminen et oisko se sitten niinku jonkunnäkönen alotusneuvottelu vanhemman ja sosiaalityöntekijän ja mahdollisesti lapsen kanssa..(Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Et se on lähinnä niinku se päättäjän rooli.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijöitä haastateltaessa nousi esiin, että sosiaalityöntekijän toimiminen päätöksentekijänä vaikuttaa siihen, että tapaamiset valvoo sosiaaliohjaaja. Asiakkaiden näkökulmasta tilannetta tarkasteltaessa sosiaalityöntekijän toimiminen tapaamisten valvojana olisi ristiriitaista, kun hän on ollut päättämässä siitä ketkä asiakkaista ovat valvottujen tapaamisten tarpeessa. Sosiaalityöntekijät kokivat, että asiakkaiden välistä vuorovaikutusta tulee olla arvioimassa ja eteenpäin viemässä asiakkaille neutraali ihminen.

” ..lapsen ja vanhemman näkökulmasta ja sieltä katottuna ni sosiaalityöntekijä ei tietenkään voi olla se joka sen valvoo. Että sen täytyy olla heille neutraali ihminen joka pystyy sitä arvioimaan, sitä heidän vuorovaikutustaan ja tuomaan sitä eteenpäin mut siinä on aika iso ristiriitakysymys ois jos sosiaalityöntekijä valvois tapaamisen josta hän on ollu päätöksentekijänä.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaalityöntekijät nostivat esiin riittävän tiedottamisen asiakkaan tilanteesta sosiaaliohjaajille, jotta asiakkaiden ja työntekijöiden on mahdollista valmistautua tapaamisiin. Kaikkien osapuolten tulee olla myös tietoisia siitä miksi tapaamisia järjestetään, ja mitkä ovat niiden tavoitteet, jotta osataan etukäteen varautua siihen mitä on tulossa. Sosiaaliohjaajat mainitsivat puhelinkontaktin merkityksestä asiakkaan kanssa, jotta tapaamisista olisi mahdollista keskustella etukäteen.

” Ja sit varmaan niinku ainaki tos minkä olen hyväksi havainnut niin että juuri sille sosiaaliohjaajalle annetaan se tarvittava tieto. Siitä perheen tilanteesta, että hänki pystyy. Ja tietysti se keskustelu niinku yhdessä siitä et mitä niillä haetaan, et hänki osaa niinku varautua niihin niinku mitä on tulossa ettei myydä sikaa säkissä..” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”..mut et ainaki niinku vähintään joku semmonen hyvä puhelinkontakti tai sit vois olla just joku semmonen et vanhempi miettii just ne tavoitteet etukäteen

tai jotain semmost kättä pidempää myös siihen et se ei oo vaan se että pöllähdetään tapaamiseen ja mitäs tässä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Molemmat vastaajaryhmät olivat sitä mieltä, että verkostotyö on sosiaalityöntekijän roolissa tärkeää. Sekä sosiaaliohjaajat, että sosiaalityöntekijät mainitsivat sosiaalityöntekijän rooliin kuuluvaksi tapaamisten ohjaajan ja sijaisperheen näkökulman kuulemisen, jotta päätösten tueksi saataisiin mahdollisimman paljon tietoa. Sosiaalityöntekijät korostivat myös sosiaaliohjaajien dokumentoinnin merkitystä, jotta on mahdollista arvioida sitä miten niitä tulevaisuudessa järjestetään. Sosiaalityöntekijät toivoivat dokumentoinnin pohjautuvan realiteetteihin ja perustuvan faktoihin, jotta myös vaikeat asiat tulevat heidän tietoonsa.

” ..sellasta verkostotyöskentelyä meidän kanssa ja sitte sitä asiakkaan kuulemista ja jotenki sellast kokonaisvaltast niinku tilanteen hallintaa ja että siinä kannattas kuulla kaikkia niitä osallisia ihmisiä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Niin ja mun mielestä sosiaalityöntekijä on nimenomaan se linkki kerää eri tahoilta sitä tietoa, että miten ne tapaamiset on menny niinku siellä ohjaajan näkökulmasta, sitte sijaisperheen näkökulmasta ja sit me kerätään sitä tietoa ja tehdään se päätös sen pohjalta. Ja myös että tota sen takii se on tosi tärkeä että sieltä tulee sitä tietoa miten ne on menny.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”Ja et se dokumentointi on myöskin realiteetteihin pohjautuvaa ja siel uskalletaan tuoda julki myöski niitä mitä siel on nähty, vaikka jotain vaikeita asioita. Eikä sit et siel on asioita mitä me haluttais ehkä nähdä et sellasii et on vuoro vaikutus hienoo vaik se ei oo ollu. Vaan et ne on tosissaan sellasii faktoihin perustuva.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaaliohjaajan roolia tarkasteltaessa molemmat vastaajaryhmät näkivät tärkeänä ohjaajan luoman luottamuksellisen kontaktin lapseen. Asiakkaiden ennalta tuntemisen koettiin antavan hyvän pohjan työskentelylle. Sosiaaliohjaajat kokivat tärkeäksi myös asiakkaiden tukemisen, ohjauksen, havainnoinnin sekä kuulemisen ja herkkyyden. Myös sosiaaliohjaajan kyky vaihtaa puheenaihetta, rajata tai keskeyttää tilanne tarvittaessa nousi esille.

” Ni sit jotenki se et se sosiaaliohjaaja on luonu siihen lapseen sellasen suhteen et heil on omat tapansa tavallaan siinä viestittää et jos menee tota, tai jos tavallaan siinä tapaamisessa mennään siihen että ehkä on parempi keskeyttää tai yrittää vaihtaa puheenaihetta tai jotain ni.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” ..ja sit luoda myöskin sitä suhdetta siihen lapseen niinku et tulee se semmonen turvallinen ja luottamuksellinen niinku luottamus vois syntyä, ku tutustuu niihin asiakkaisiin.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Kyllä siinä varmaan siinä tilanteessa jos sitä ajattelee ni siin on tuki ja ohjaus ja havainnointi ja kuuleminen ja herkkyyys ja kaikki tälläset mitkä pitää olla kylä niinku moneen suuntaan ja semmonen rohkeus myöskin rajata ja puuttua tilanteeseen.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajat näkivät olevansa rooliltaan sillanrakentajia ja tarjoavansa asiakkaalle mahdollisuuksia. Sosiaaliohjauksen rooli koettiin asiakasta kuntouttavana, jossa asiakkaan tilanne etenee ja paranee. Sosiaaliohjaajat kokivat, että heillä on hyvät taidot arvioida selkeästi asiakkaan tilannetta, koska he ovat lähellä asiakasta. He myös toivoivat itselleen asiantuntijan osaa prosessista.

” Sosiaaliohjaajalla on myös hyvät taidot arvioida niinku asiakkaan niinku selkeesti sitä tilannetta, jotenki se et hänellä olis rooli asiakkaan prosessissa ja et sitä kuultais sitä sosiaaliohjaajan näkemystä siitä perheen ja asiakkaan tilanteesta, et sen sijaisperheenki tilanteesta koska hän on siinä lähellä sitä asiakasta. ” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Työntekijöiden välistä yhteistyötä tarkasteltaessa kumpikin haastateltava ryhmä nosti esiin avoimen yhteistyön merkityksen. Dokumentoinnin lisäksi tulevien tapaamisten kannalta nähtiin tärkeänä avoimuus ja säännölliset keskustelut asiakkaan tilanteesta, jotta siinä pysytään ajan tasalla.

” Avointa. Niinku suuntaan jos toiseen et sitä keskustelua käydään. Että totta kai ne dokumentit on tosi tärkeitä ja ne kirjaamiset mut että juurikin se tieto kulkis niinku siinä ajassa et se olis niinku relevanttia tavallaan et pystyis miettiä niitä tuleviaki tapaamisia sitte.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Avointa.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden välinen verkostotyö koettiin tärkeäksi. Kumpikin vastaajaryhmä piti tärkeänä molemminpuolista yhteydenpitoa, jotta asiakkaan elämässä ja tapaamisten tapahtumissa pysytään ajan tasalla. Sosiaalityöntekijät mainitsivat, että olisi tärkeää olla muutenkin yhteydessä kuin pelkästään palaverissa. He mainitsivat työntekijöiden väliseksi yhteydenpitovälineeksi puhelinkontaktin sekä sähköpostiviestit.

”Tietysti myös sitä, et ois hirveen tärkeätä et ohjaaja ja sosiaalityöntekijä on keskenään muutenki yhteyksissä ku siin palaverissa et soitetaan ja laitetaan sähköpostia ja ollaan kartalla et mitä sen lapsen elämässä ja tapaamisissa tapahtuu.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Ja säännöllistä yhteydenpitoa.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Työntekijöiden välistä yhteistyötä tarkasteltaessa nousi esiin, että sosiaaliohjaajat kokivat yhteistyön ontuvan sosiaalityöntekijöiden ja heidän välillään. Sosiaaliohjaajat toivoivat yhteistyön olevan avointa, sekä työskentelylle läpinäkyvyyttä, jotta olisi mahdollista keskustella vaikeistakin asioista avoimesti. Lisäksi he toivoivat palvelua voitavan kehittää siten, että molempien ammattiryhmien osaaminen otettaisiin huomioon, riippumatta työntekijöiden titeleistä tai kiistelemättä toimipaikkojen välillä, vaan sen sijaan mietittäisiin asiakasprosessin kannalta parasta vaihtoehtoa. Sosiaaliohjaajat toivoivat palvelua pystyttävän kehittämään yhdessä, ilman että sosiaalityöntekijät määrittelevät mitä sosiaaliohjaajat tekevät.

” Tohon edelliseen olisin vielä lisänny, että myöskin se yhteistyö ontuu sosiaalityöntekijöiden, eli palvelun niinku pyytäjien kanssa meidän välillä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Niin sitä yhteistyötä toivoisin enempi sellast keskustelevuutta ja avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sille työskentelylle, et ois mahollista oikeesti käydä niitä keskusteluja ja puhua niinku vaikeistakin asioista sillätaval et ne on asioita, eikä kiisteltäis titeleillä tai toimipaikkojen välillä vaan että mietittäis mikä on se asiakasprosessin kannalta paras vaihtoehto..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

”Niin me toivottas että palvelua pystyttäis kehittää yhdessä ilman että he määrittelis sen mitä me täällä teemme vaan et jotenki otettas huomioon ne molempien ammattitaito tässä yhteistä asiaa hoidettaessa.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

7.7 Käytännön ratkaisut

Tapaamispaikkatoiminnan käytännön ratkaisuista keskusteltaessa molemmat vastaajaryhmät nostivat esiin tapaamistilojen turvallisuuden tärkeyden, jotta väkivaltatilanteilta olisi mahdollisuus välttyä. Tapaamishuoneiden ollessa ikkunattomia ne koetaan työntekijän sekä asiakkaan turvallisuuden takaamisen kannalta riittämättömiksi, kun esimerkiksi pakoreitit puuttuvat. Sosiaaliohjaajat nostivat esiin myös turvallisuushenkilöiden, sekä kameravalvonnan puutteellisuuden.

” Tietenki mietin myös et tilan pitää olla joissakin tapauksissa myös niin avoin, että on niinku, valvojalla on sillä tavalla niinku pakoreitit. Siis ihan tälläisiä äärimmäisiä tapauksia, että sitte. Et sit myös se työntekijöiden ja lapsen turvallisuus on sillä tavalla taattu, koska koskaan ei voi tietää mitä tapahtuu.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Eikä myöskään kameroita eikä mitään mistä nähään kuka siellä oven takana on.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Eikä myöskään ikkunaa siinä huoneessa taikka niinku lasia..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajat kokivat tilojen turvattomuutta lukuun ottamatta käytettävissä olevat tilat toimiviksi. Poijupuiston tapaamishuonetta pidettiin hyvänä, sillä esimerkiksi leluja ja tekemistä on riittävästi.

” Niin, muuten meil on mun mielest ihan toimivat tilat, että on niinku hyvä tapaamis huone ja sinne ollaan saatu niinku kaikkee tarvittavia leluja ja muuta tekemistä ja muuta..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaalityöntekijöitä haastateltaessa kävi ilmi, että he kokevat tapaamistilansa ankeana tilan ikkunattomuuden takia. Leluja tilassa on riittävästi, mutta isommille lapsille ja nuorille kaivattiin vanhemman kanssa yhteistä ikäryhmälleen sopivaa tekemistä, esimerkiksi pelejä. Sosiaalityöntekijät mainitsivat mahdolliseksi yhteiseksi tekemiseksi myös välipalan valmistamisen.

” No varmaan just se, että on virikettä ja on ikätasolle sopivaa toimintaa.. Esimerkiks tää tila on must vähä huono ku täs ei oo ikkunoita ni tää on sillee ehkä vähän ankee. Sit ois kiva et jos esimerkiks siel on, tai ainaki oon kuullu hyvää palautetta, et jos on esimerkiks laitettu välipalaa jos lapsi tulee koulusta. Esimerkiks Poijupuistossa on se mahdollisuus.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Myös se et huomioidaan ne nuoret jotka tulee, et meilläki täällä tilassa on aika paljon näitä lasten leluja. Ja tietty on tyypillisempiä myös ne, että pieniä lapsia on, mutta myöskin on nuoria. Että sit jos nuori tapaa vanhempaansa ni sit ois iälleen sopivia, tavallaan ehkä pelejä tai tämmöstä..” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Molemmat haastateltavat ryhmät kokivat mahdollisuuden ulkoiluun tärkeäksi. Sosiaaliohjaajat olivat sitä mieltä, että pienten lasten kanssa ulkoilu luo rauhoittavan ympäristön ja toimii niin

levottoman lapsen, kuin aikuisenkin rauhoittajana. Tällä hetkellä ulkoilumahdollisuutta ei ole ollut. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan ulkona tapaaminen ja ohjaajan mukana olo voi muuttaa tapaamisten laatua paremmaksi ja tuoda niihin lisää sisältöä.

” Joo et siinä on kyl myös se että ulkona tota jos aattelee et niitten tapaamisten tarkoituksena on kuitenkin just se yhdessä tekeminen ja niinku semmonen mukava ja hauskanpito, ni se ulkoilu on kyl ihan hirveen suuri tekijä se rauhoittaa myös niinku sekä levotonta aikuista, että lasta..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” ..Ni myös se on tärkeä näkökulma miettiä et mitä se lapsi siinä miettii ja ajattelee. Et ei vaan arvioida sitä vanhemman kuntoa vaan oikeesti sitä että mitä se, miten se lapsi ne tapaamiset näkee.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

”.. Eikä meil oo myöskään ulkoilumahdollisuutta noitten pienten lasten kanssa..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Tapaamisten aikatauluttamisesta keskusteltaessa molemmat haastateltavat ryhmät nostivat esiin joustavuuden tärkeyden. Tapaamisajat tulisi voida järjestää siten, etteivät esimerkiksi lapset joudu olemaan pois koulusta tai työssäkäyvät vanhemmat poissa töistä. Tapaamisaikoja tulisi kummankin vastaajaryhmän mukaan olla myös viikonloppuisin, jotta tapaamiset mahdollistuvat myös virka-aikana työskenteleville vanhemmille.

” Ja ehkä se et lapsi ei joudu olee päiväkodista tai etenkin koulusta pois sen tapaamisen takia. Ni se on myös aika tärkeä. Semmonen joustavuus siinä..” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Ja sitte toisaalta on niinku tapaamispaikkatoiminnan pitäis olla sellasta mikä palvelee sitä perhettä elikkä olis mahdollista myös tarjota viikonlopputapaamisaikoja jos vanhemmat on vaikka työelämässä ja on vaikea tavata virka-aikana..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Molemmissa haastateltavissa ryhmissä nousi esiin yhteisymmärryksen merkitys tapaamispaikkatoiminnan merkityksestä asiakkaille, sekä työntekijöiden välisen yhteistyön tärkeydestä. Sosiaalityöntekijät kokivat, että tulisi olla selkeää miten valvotut tapaamiset tapahtuvat ja kaikilla tulisi olla yhteneväistä tietoa asioista, jotta voidaan luottaa asiakassuunnitelman toteutumiseen. Ei saisi myöskään olla resursseista kiinni pääseekö lapsi tapaamaan vanhempaa säännöllisesti.

” No varmaan se selkeys että tiedettäs et miten se tapahtuu se ylipäätään, ne valvotut tapaamiset. Et sitte ku ne luodaan, jos ne luodaan uudestaan niin et kaikil on sit yhteneväinen tieto ja voi luottaa siihen että kun menee asiakas-suunnitelmaan ni voi luvata ja tietää et se toteutuu.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

” Ja sit varmaan semmonen yhteinen ymmärrys niinku näiden niinku tai tän asian tärkeydestä. Et tähän ei voi vaikuttaa resurssit tai kesälomat tai jotku muut vaan näiden pitää, näil lapsil pitää pystyy olla se mahdollisuus tavata niit vanhempia säännöllisesti.” (Sosiaalityöntekijöiden haastattelu.)

Sosiaaliohjaajat kokivat, että prosessia tulee kehittää. He kokivat että yhteistyötä tulisi kehittää myös perhehoidon ja laitoshoidon välillä. Esiin nousi tarve myös yhteiseen ymmärrykseen termeistä. Resurssikysymys nähtiin relevanttina, sillä muut asiakkuudet joutuvat tällä hetkellä odottamaan jonossa siksi että sosiaaliohjaajat valvovat tapaamisia, joiden eivät koe tällä hetkellä olevan suunnitelmallisia ja tavoitteellisia.

” Ni mä aattelin just niinku et tätä mejän prosessii pitäis kehittää ja sitä yhteistyötä perhehoidon kanssa ja mahdollisesti laitoshoidon kanssa jos sieltä tulee näitä tapaamisia. Mut jotenki et ois yhteinen ymmärrys myös näistä termeistä..” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Resurssikysymys on sillä tavalla tosi relevantti, että tällä hetkellä joutuu sitte muut asiakkuudet odottamaan, et esimerkiks sitte kuntouttava sosiaaliohjaustyöskentely on selkeesti niinku joutuu odottamaan jonottamaan et meil on vanhemman sosiaaliohjausta ja perhetyötä jonossa sen takia et me valvotaan tapaamisia, joilla ei oo mitään selkeätä ja tavoitteellista ja suunnitelmallista.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

Sosiaaliohjaajat kokivat myös työn mielekkyyden vähenevän jos tapaamisista ei ole selkeää kuvaa siitä mitä ne ovat, työntekijän oman työnkuvan ollessa suunnitelmallista. Selkeyttä kaivattiin ja työntekijän nähtiin olevan eettisesti ristiriitaisessa tilanteessa, kun prioriteetti karsi suunnitelmallisuuden puutteellisuuden vuoksi. Sosiaaliohjaajat kokivat myös valvottujen tapaamisten valvomisen muuttavan perustehtävien painopisteen toisaalle.

” Ja se kyl varmasti vähentää sitä työn mielekkyyttä ku tavallaan jos on semmonen et ei tavallaan oo sitä selkeätä kuvaa et mitä ne tapaamiset on ja sit tavallaan se sun oma ydintyö mikä on missä sä oot niinku tavallaan ja on semmost

suunnitelmallista niin jos se tavallaan se prioriteetti kärsii niin siinä on vähän työntekijäkin ristiriitassa niinku tilanteessa eettisesti, että sen takii varmaan kanssa kaivataan lisää niitä selkeyttä.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

” Niinku perustehtävä muuttuu, jos painotetaan valvottuihin tapaamisiin, sit kuntouttava työ jää vähemmälle ni jotenki se perustehtävän paino muuttuu toisaalle.” (Sosiaaliohjaajien haastattelu.)

8 Johtopäätökset

Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena oli kartoittaa Espoon Poijupuiston sijaishuollon sosiaaliohjauksen sekä sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden toiveita ja tarpeita tapaamispaikkatoiminnan käynnistämistä koskien. Jotta opinnäytetyö palvelisi Poijupuiston työntekijöitä parhaiten, on seuraavassa pyritty selkeyttämään ja jäsentämään niitä käsityksiä ja tarpeita, jotka molemmat työntekijäryhmät näkevät keskeisinä onnistuneen tapaamispaikkatoiminnan järjestämisessä, sekä kytketty ne kerättyyn teorian tietoon.

Molemmat työntekijäryhmät näkivät tapaamisten ensisijaisena tehtävänä turvallisen tapaamisen mahdollistamisen lapselle. Lapsen oikeutta tapaamisiin pidettiin tärkeänä ja valvottuja sekä tuettuja tapaamisia järjestämällä halutaan tarjota lapselle hyvä ja turvallinen tapaaminen biologisen vanhemman kanssa, huolimatta siitä millaisia puutteita vanhemmuudessa on. Työntekijäryhmien näkemystä vastaavasti lapsen tapaamisoikeudesta säädettyssä laissa tapaamisoikeuden tarkoituksena on ensisijaisesti turvata lapsen oikeus pitää yhteyttä muualla asuvaan vanhempaansa (Antila & Kölhi 2006: 14). Tapaamisoikeuden taustalla on näkemys lapsen ja vanhemman välisen suhteen turvaamisesta ja edistämisestä riippumatta suhteen sen hetkisestä laadusta. Lapsen identiteetin rakentumisen kannalta on tärkeää, että hänellä on jonkinlainen käsitys vanhemmistaan. (Ali-Keskikylä 2008: 7; Hunt & Roberts 2004:3.)

Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määrittelemisen käsitteinä tuotti kummallekin työntekijäryhmälle haasteita. Molemmilla ryhmillä oli käsitteistä mielipiteitä ja käsityksiä, mutta yhteisen näkemyksen puute mainittiin haasteena useaan otteeseen. Sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat kertoivat ongelmia ja epäselvyyttä syntyvän siitä, että he eivät aina tiedä puhuvatko he samasta asiasta. Käsitteiden epämääräisyys ja ristiriitaisuus on johtanut siihen, että molemmissa työntekijäryhmissä on syntynyt epäily siitä, että kaikki osapuolet eivät tapaamisista sovittaessa välttämättä tiedä, mitä loppujen lopuksi sovitaan. Tämä saattaa osaltaan heikentää myös asiakkaiden oikeuksia, ja mikäli käsitteet ovat epäselviä työntekijöille voi niiden avaaminen asiakkaille tuottaa vaikeuksia. Työntekijäryhmien käsitteiden määrittelyssä ilmenneet vaikeudet eivät yllättäneet, sillä valvotun tapaamisen käsitteellä ei toistaiseksi ole vakiintunutta sisältöä, ja tapaamispalvelujen tuottaminen Suomessa on kirjavaa

(Försberg & Pösö 2009: 147). Lainsäädännön ilmeisten puutteiden vuoksi tapaamispaikkatoiminnan järjestämiseltä puuttuu täysin ohjeistus ja suuntaviivat, joista kävisi ilmi minkälaiset puitteet ovat valvotuille tapaamisille keskeiset. Myöskään ohjeistusta valvojan oikeuksista ja velvollisuuksista ei ole tällä hetkellä olemassa. (Oranen 2004: 12.) Valvottujen ja tuettujen tapaamisten sisällön kuvaaminen laissa olisi tarpeen, sillä vain tällaisen kuvailun avulla tapaamisia järjestävät tahot tietäisivät miten heidän edellytetään toimivan tapaamisen järjestämisessä (Ali-Keskikylä 2008: 95).

Vanhemman ja lapsen välille syntyvää sidettä ja suhdetta pidetään luonnollisena ja yhteiskunnassa se näyttäytyy itsestään selvänä. Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten määrittäminen valvotuiksi synnyttää särön tähän ainutlaatuiseseen suhteeseen. Tapaamisten valvominen rikkoo niitä kulttuurisia odotuksia, joita vanhempiin yleisesti kohdistetaan. Lapsi joutuu kohtaamaan tilanteita, jotka poikkeavat totutusta, kun vieras ihminen valvoo perheyteyden toteutumista erikseen järjestetyissä tiloissa. (Forsber & Pösö 2009: 147-148.) Haastatteluaineistossamme sosiaaliohjaajat toivat esiin näkemyksensä siitä, että tapaamispaikkatoiminta on tilana ja ympäristönä hyvin epäluonnollinen lapsen ja vanhemman kohtaamiseen. Tapaamisista päätettäessä kaivattiin harkintaa ja muiden mahdollisuuksien etsimistä, ennen kuin tapaamiset sovitaan valvotuiksi. Sosiaaliohjaajat pohtivat valvottujen tapaamisten olevan mahdollisesti miellyttävämpiä tilanteita lapselle, mikäli ne voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sijaisperheessä tai lapsen lähisukulaisten luona. Ongelmallista omaisen tai muun läheisen henkilön valvomissa tapaamisissa on se, että niistä saatava tieto ei välttämättä aina ole yhtä objektiivista kuin mitä se olisi jos ammattilainen valvoisi tapaamisen (Mäntylä 2004: 90). Ongelmat tapaamispaikkojen saatavuudessa saattaa synnyttää paineita löytää valvoja tapajaosapuolten lähipiiristä, mutta kouluttamattomien läheisten ja ystävien kyky valvoa monimutkaisia ja paljon tukea vaativia tilanteita on kyseenalaista. (Boshier 2012: 9). Aaltosen (2004: 72) mukaan valvotut tapaamiset voidaan kuitenkin järjestää myös siten, että valvojana toimii yksityinen, molempien vanhempien hyväksymä henkilö. Tästä huolimatta ketään ei voida velvoittaa hoitamaan tapaamisia, joten näissä tapaamisissa valvonta jatkuu vain niin kauan kun vapaaehtoinen valvoja tapaamisiin suostuu.

Vaikka tapaamispaikka tilana miellettiin luonnottomaksi kohtaamispaikaksi, pohdittiin haastatteluissa myös sen etuja. Tapaamispaikkatoiminnan nähtiin tarjoavan puolueettoman toimintakentän, jonka avulla voidaan parhaimmillaan edistää sijaisperheen ja biologisen perheen vuorovaikutusta. Joissakin tapauksissa jännitteet perheiden välillä voivat olla suuret ja tapaamisten järjestäminen jonkin aikaa tapaamispaikan tiloissa nähtiin mahdollisuutena viedä tilannetta parempaan suuntaan lapsen parhaaksi. Boshier (2012: 12) esittää, että tilanteissa joissa lapsi on sysätty tapaamispaikkaan sellaisten konfliktien seurauksena joihin hänellä ei ole osaa, tulisi pitää mielessä tapaamispaikan mahdollisuus tarjota kaikkia palveleva ratkaisu silloin kun vanhemmat eivät itsenäisesti ole kyenneet säännöllisiin ja turvallisiin tapaamisiin.

Etenkin sosiaaliohjaajien haastattelusta nousi esiin selkeä visio heidän roolistaan kuntouttajina, joiden ohjauksen ja tavoitteiden asettelun avulla voidaan pyrkiä aktiivisesti viemään lapsen ja perheen tilannetta eteenpäin. Kalavaisen (2006:92) mukaan Ensi- ja turvakotien liiton järjestämässä tapaamispaikkatoiminnassa lähtökohtana alun perin on ollut puolueettomuus ja se, ettei vanhempien välisiin asioihin otettu kantaa. Pienperheyhdistyksen vastaavan ohjaajan Minna Tukevan mukaan myös heillä vältetään tapaamisten aikana muiden asioiden hoitoa ja tapaamisen aikana keskitytään vain lapseen (Tukeva 2013). Tapaamispaikkatoiminnan aloittamisen ajoilta asiakasperheet ovat moninaistuneet ja toiminta kehittynyt, jonka myötä puolueettomuus on muuttunut erityisesti lapsen puolella olemiseksi. (Kalavainen 2006: 92).

Sosiaaliohjaajilla oli toive siitä, että toiminnalle saataisiin rakennettua selkeä runko ja asiakasprosessi. Nyt toiminta näyttäytyi laajana alueena, jota olisi tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden kannalta syytä pilkkoa pienempiin osa-alueisiin. Ratkaisuna toiminnan nykyiseen hajanaisuuteen esitettiin konkreettisten tavoitteiden asettaminen. Vanhemman olisi tärkeä tietää mitä hänen vanhemmuudessaan ja toiminnassaan tulisi muuttua, jotta tapaamiset voitaisiin jatkossa toteuttaa ilman valvontaa. Aineistossamme osa haastatelluista pohtikin sitä, kuinka mielekkäitä ovat sellaiset tapaamiset joissa vain valvotaan, mutta ei ole työntekijöille asetettuja tavoitteita tai suunnitelmaa asiakkaan tilanteen kuntouttamiseksi. Onkin syytä muistaa, että mikäli työntekijöiden tarkoitus on pysytellä ainoastaan neutraaleina ja seurata tilannetta, ei myöskään vanhemmalle voi olla selvää kuinka tapaamiset voisivat jatkossa toteutua muulla tavoin kuin valvotusti. Onkin ehdotettu, että työntekijöiden tulisi tehdä aktiivisesti töitä saavuttaakseen hyvän suhteen jokaisen perheenjäsenen kanssa ja toimia asiakkaiden tarpeiden mukaan. (Tutty ym. 2006: xvii). Tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta pohtiessa on tarpeen selkeästi jäsentää erilaiset perhetilanteet. Toisinaan tapaamisten tarkoituksena voi olla suojella olemassa olevaa perheyhteyttä tai lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Joskus niillä taas pyritään ”normaalin” suhteen muodostamiseen, jolloin tavoitteena on pyrkiä kohti ”tavallista” perhe-elämää. (Koulu 2013: 149.)

Haastateltavat toivat palvelun sisältöä pohdittaessa esiin sellaisia asioita, joiden käyttö on havaittu hyväksi myös muualla järjestetyssä tapaamispaikkatoiminnassa. Ensi- ja turvakotien liiton omalle toiminnalleen luomat laatukriteerit pitävät sisällään kohdan, jonka mukaan työntekijöillä on tieto siitä, miksi tapaamiset ovat tuettuja tai valvottuja. Riittäväillä tiedoilla perheen tilanteesta ja valvottujen tapaamisten syistä voidaan oleellisesti vaikuttaa tapaamisten turvallisuuteen (Tutty ym. 2006: 21). Valvonnan perusteet käydään läpi lähivanhemman ja tapaajavanhemman kanssa, jotta kaikilla olisi käsitys siitä mitä tapaamisissa valvotaan. Kun kaikilla on tieto siitä mitä valvotaan, voidaan valvonta kohdistaa asianmukaisesti. (Kalavainen 2004: 25.) Myös lapselle on tärkeä kertoa miksi tapaamiset ovat valvottuja (Tutty ym. 2006:17). Tällä hetkellä sosiaaliohjaajat kokivat vanhemmille, sekä toisinaan myös työntekijöille valvonnan tarpeiden syiden olevan epäselviä. Tämä vaikeuttaa heti alusta työskentelyä.

Lisäksi sosiaaliohjaajien mukaan toiminnassa tulisi olla koko ajan läsnä ajatus siitä, että työskentelyllä tähdätään tapaamisten muuttumiseen valvomattomiksi. Pelkällä valvonnalla asiakkaiden tilanne ei muutu mihinkään suuntaan, vaan tavoitteiden avulla asiakkaalle pitäisi luoda aktiivisen toimijan rooli.

Haastatteluista ilmeni molempien vastaajaryhmien kokevan tärkeäksi asiakkaisiin tutustumisen. Sosiaalityössä asiakkaista puhuttaessa viitataan erityisesti yksilöihin ja perheisiin kohdistuvaan toimintaan (Raunio 2009: 69). Asiakkaan ja hänen tilanteensa tuntemisen nähtiin edesauttavan siinä, että jokaisen asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin kyettäisiin vastaamaan mahdollisimman hyvin. Särkelän (2001: 31) mukaan hyvän asiakassuhteen luomiseen vaikuttaa asiakkaan kokemus siitä, että työntekijä hyväksyy hänet sellaisena kuin hän on, mukaan lukien asiakkaan ongelmat. Jos asiakas haluaa muutosta, työntekijän tulisi hyväksyä hänet muuttumaan pyrkivänä henkilönä, mutta muuttumiseen pyrkiminen ei saa olla hyväksynnän ehtona. Asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhte vaikuttaa hyviin tuloksiin pääsystä. Hyvien tulosten saavuttamiseen vaikuttaa myös osaltaan työntekijän taidot, tiedot sekä kyvyt olla suhteessa asiakkaaseen.

Asiakkaisiin tutustumisen nähtiin antavan hyvä pohja tulevalle työskentelylle. Keskustelu ennen valvottua tapaamista nähtiin tärkeäksi niin työntekijöiden, kuin asiakkaiden itsensä kannalta. Sen koettiin mahdollistavan asiakkaille tulevaan tilanteeseen valmistautumisen, jotta he voisivat ennalta miettiä ja prosessoida tulevaa tapaamista. Vanhemmille voisi siten ennalta syntyä motivaatiota ja halua tutustua omaan lapseensa. Tapaamisia ennen luodut pelisäännöt ja yhteiset tavoitteet voivat haastateltavien mielestä myös osaltaan vaikuttaa tapaamisten sujuvuuteen sekä luoda hyvän pohjan tapaamisten onnistumiselle. Etukäteistapaamisissa voidaan käydä läpi tapaamispaikan toimintaperiaatteet sekä säännöt (Kalavainen 2004: 26). Sijoitettuun lapseen kohdistuvat tuet mahdollistuvat parhaiten jos lapsen ympärillä ovat läheiset ja ammatillinen hoitotiimi kykenevät luomaan lapseen hyvän vuorovaikutussuhteen, ja toimivat suunnitelmallisesti lapsen edun parantamiseksi (Välivaara 2004: 19). Haastatteluissa nousi esiin lapsen edun tärkeys ja lapsen edun mukainen toiminta. Lapsille on hyvä tarjota mahdollisuus tutustua tapaamispaikkaan ennakkoon ja kohtaamistilanteissa huomioidaan hänen ikä- ja kehitystasonsa. Tapaamisten valvojan tapaaminen ennakkoon on suositeltavaa, mikäli se on mahdollista järjestää. (Kalavainen 2004: 26.)

Tapaamisten suunnittelu etukäteen, kaikkien osapuolten tutustuminen tapaamispaikkaan ja työntekijöihin sekä aktiivinen yhteydenpito tapaamisten välillä on onnistuneen toiminnan kannalta hyvin tärkeää (Tukeva 2013). Tapaamispaikkatoiminnan sisällön rakentamisessa molemmat ryhmät toivat esiin sääntöjen ja ennakkosuunnittelun tärkeyden. Tällä hetkellä ennakkosuunnittelu ja tieto asiakkaan tilanteesta koettiin erityisesti sosiaaliohjaajien näkökulmasta jäävän liian vähäiseksi. Ulkopuolelta asetettujen sääntöjen koettiin helpottavan ja sel-

keyttävän toimintaa. Asiakkaiden uskottiin hyötyvän yhteisesti ääneen sovitusta ja ylöskirjatuista säännöistä, joiden puitteissa osapuolet sitoutuisivat toimimaan. Tapaamisten järjestämiseksi olisi hyvä tehdä tapaamissuunnitelma, johon on kirjattu ylös tapaamisten tiheys, kesko ja keiden välillä tapaamiset tapahtuvat. Tapaamissuunnitelma tulisi laatia yhteistyössä tapaavien vanhempien sekä lapsen kanssa ja sen toteutumista on syytä arvioida säännöllisin väliajoin. (Roamer 2008.) Sosiaaliohjaajat kertoivat mahdollisimman kattavien ennakkotietojen helpottavan työnsuunnittelua ja tapaamisten valmistelua. Etukäteistieto asiakkaasta auttaa myös sosiaaliohjaajia kertomaan asiakkaalle perustelut siihen, miksi asiakas tarvitsee kyseistä palvelua ja mihin sillä pyritään. Asiakkaan kanssa tehty suunnitelma ja tavoitteet auttavat prosessin eteenpäin viemisessä. Ensikohtaamisen asiakkaan kanssa toivottiin tapahtuvan muutoin kuin vasta ensimmäisessä valvotussa tai tuetussa tapaamisessa.

Lastensuojelun sosiaaliohjauksen toimipisteessä Helsingin Kaarelassa on valvottujen tapaamisten sisältönä nähty selkeä perheohjauksellinen tarve. Valvojien on ollut haastavaa pysytellä tapaamisissa taustalla, sillä sekä vanhemmat että lapsi ovat tukeutuneet helposti valvojaan erilaisissa rajaamis- ja oireilutilanteissa. Valvottujen tapaamisten hahmottamisen helpottamiseksi asiakas, sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja tekevät aina suunnitelman. Suunnitelmassa voidaan tapaamisten tueksi selventää miten tapaamiset toteutetaan, millä ehdoilla ne toteutuvat ja missä. Kaarelassa suunnitelmien ja aikataulujen määrittäminen ennakkoon, on edes auttanut toiminnan sujuvuutta. (Karjalainen 2009: 119-120.) Myös haastattelemamme työntekijäryhmät tiedostivat perheiden ja lasten tarvitsevuuden tapaamistilanteissa. Sosiaaliohjaajat olivat huomanneet tapaamisissa vanhempien tarpeen vanhemmuutensa tukemiseen ja muuhun ohjaukseen vuorovaikutuksessa. Toisinaan myös sijaisperheiden koettiin olevan vaahtivia ja tarvitsevia, eikä heitäkään voida jättää toiminnassa huomiotta. Suunnitelmallisuuden avulla voidaan tavoitteellisemmin pyrkiä vastaamaan kaikkien osapuolten esittämiin tarpeisiin.

Työntekijöiden rooleista kysyttäessä pyrimme kartoittamaan millaisena työntekijät näkevät sosiaalityöntekijän roolin valvottujen tapaamisten järjestämisessä ennen tapaamista ja tapaamisten aikana. Molemmat vastaajaryhmät näkivät sosiaalityöntekijän päätöksentekijänä. Sosiaalityöntekijä nähtiin tapaamispaikkatoimintaa koskien mukana asiakassuunnitelmapalaverissa, joissa sovitaan lapsen ja vanhemman välisestä yhteydenpidosta, sekä mietitään tarvitaanko asiakkaan kohdalla tuettua tai valvottua tapaamista. Kumpikin vastaajaryhmä mainitsi, että sen jälkeen olisi tarpeellista järjestää alkuneuvottelu. Alkuneuvottelu vanhemman, sosiaalityöntekijän ja mahdollisesti lapsen välillä auttaisi luomaan ensikontaktin, joka mahdollistaisi turvallisen ja luottamuksellisen suhteen syntyminen asiakkaan ja työntekijän välille. Koska sosiaalityöntekijä toimii päätöksentekijänä silloin, kun päätetään millaisia tapaamisia asiakkaat tarvitsevat, eivät haastateltavat nähneet häntä oikeana henkilönä valvomaan tapaamisia. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että sosiaalityöntekijän päätös voi joskus olla

jopa asiakkaiden yhteydenpitoa rajoittava. Haastateltavat kokivat, että tapaamisia tulee valvoa päätöstenteon kannalta asiakkaille neutraali ihminen, joka voi arvioida asiakkaiden välistä vuorovaikutusta.

Tilanteiden dokumentointi ja tiedonvaihto sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden välillä koettiin tärkeäksi. Poijupuiston laatukäsikirjan (2012: 15) mukaan kirjallinen dokumentointi on olennainen osa asiakasprosessia hoidettaessa, sekä keskeinen osa asiakastyötä. Kirjaamisen tulee olla ajan tasalla ja kuvata asiakkaan todellista tilannetta arvostavasti. Dokumentointi voi helpottaa myös jatkotyöskentelyä, sillä Poijupuiston laatukäsikirjan (2012: 15) mukaan jokaisesta asiakasprosessista tulee myös tarvittaessa kirjata loppuyhteenveto, jossa tarkastellaan asiakkaan ja asiakasperheen kohdalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, sekä asiakkaiden tämänhetkistä tilannetta haasteineen ja voimavaroineen. Sosiaalityöntekijät peräänkuuluttivat tapaamisten huolellista dokumentointia. He muistuttivat roolistaan päätöksentekijöinä ja kertoivat tämän onnistuvan kunnolla vain, jos saadaan tarkkaa, ajankohtaista ja kuvaavaa tietoa lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten sujumisesta tapaamispaikassa. Sosiaalityöntekijöille asiakasdokumentit ovat ajattelua ja toimintaa ohjailevia tekstejä, joten niiden kirjoittamiseen tulisi suhtautua asian vaatimalla vakavuudella. Asiakkaiden kannalta asiakasdokumentit ovat merkittäviä, sillä niiden perusteella tulkitaan ja tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat olennaisesti asiakkaan elämäntilanteeseen. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2007: 7-8.)

Lastensuojelun työntekijöiden tulee lain mukaan merkitä lasta tai nuorta koskeviin asiakirjoihin lapsen tai nuoren tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot, sekä tiedot joilla on vaikutusta toimenpiteiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan (Poijupuiston laatukäsikirja 2012: 15). Hyvin tehty dokumentointi turvaa asiakkaan sekä työntekijän asemaa ja oikeuksia. Työntekijän tulee huomioida, että dokumentoinnissa tehtävät valinnat sisältävät aina valtaa ja vastuuta, joten niihin tulisi ammattitaitoisesti valita sellaisia tietoja jotka arvioidaan tärkeiksi. Kirjoitetut dokumentit ovat myös aina todiste tehdystä työstä. (Kääriäinen ym. 2007: 11-12.) Sosiaalityöntekijöiden haastattelussa ilmeni, että dokumentointi on tärkeää myös silloin, jos joku asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun ja haluaa valittaa siitä.

Sosiaalityöntekijät pitivät haasteellisena sopia tapaamiset ennalta määräaikaikaisiksi ja toivat esiin kokemuksensa siitä, että jotkut vanhemmat ja perheet tarvitsevat valvontaa hyvinkin pitkään muuttumattomana pysyvän elämäntilanteen vuoksi. Tapaamisten sisältöä täytyy kuitenkin olla valmiita muuttamaan, eikä asiakasprosessia ole mahdollista ”kirjoittaa kiveen” ennalta. Molemmat työntekijäryhmät toivat esiin sen, että tilannetta on aika ajoin hyvä tarkistaa, ja pohtia miten tapaamiset toteutetaan jatkossa. Molemmat ryhmät olivat huomanneet, että asiakkaan tilanne saattaa toiminnan myötä vaihdella ja tilanteen tasalla pysymällä

voidaan tapaamisia muuttaa mahdollisesti valvotusta tuettuun. Koulun (2013:154) mukaan on ongelmallista oikeuttaa valvottuja tapaamisia, muutoin kuin väliaikaisina ratkaisuin, ideaalin perhe-elämän tavoittelulla. Valvottujen ja tuettujen tapaamisten todellisuus on usein hyvin kaukana tavalliseksi mielletystä perhe-elämästä, eikä sen tavoittelu aina tule kyseeseen. Valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin johtavia syitä olisikin syytä tarkastella entistä analyyttisemmin ja avoimemmin, jotta olisi mahdollista päätyä lasta paremmin palveleviin ratkaisuihin.

Sosiaalityöntekijä nähtiin haastatteluissa linkkinä, joka kerää tietoa eri tahoilta siitä, miten tapaamiset ovat sujuneet. Siten voidaan huomioida ohjaajan ja sijaisperheen näkökulmat asioista ja sosiaalityöntekijät tekevät päätökset saatujen tietojen pohjalta. Sen vuoksi haastateltavat pitivät erittäin tärkeänä sitä, että tieto kulkee työntekijöiden välillä. Työntekijöiden yhteydenpitoa tulisi haastateltavien mukaan pitää yllä palaverien lisäksi puhelimitse ja sähköpostitse. Ensi- ja turvakotien liitto on vuosina 2002-2004 toteuttanut tapaamispaikkaprojektin, jonka tarkoituksena oli kehittää tapaamispaikkatoimintaa eteenpäin. Yhtenä työmuotona kehittämisprojektissa käytettiin aluetyöryhmien välisiä puhelinneuvotteluja, jotka koettiin hyvänä työtapana asioiden eteenpäin viemisessä, sillä kaikki ryhmän jäsenet osallistuivat niihin. Puhelinneuvottelujen avulla asioita voitiin jakaa paremmin kuin sähköpostitse, ja ne pysyivät paremmin mielessä. Lisäksi puhelinneuvottelujen etuna nähtiin työajan säästyminen, kun aikaa ei kulunut matkustamiseen. (Kalavainen 2004: 18, 20.)

Kysyimme molemmilta haastateltavilta ryhmiltä millaisena he näkevät sosiaaliohjaajan roolin valvottujen tapaamisten järjestämisessä ennen tapaamisia ja tapaamisten aikana. Sosiaaliohjaajan rooli nähtiin asiakkaalle mahdollisuuksia tarjoavana henkilönä, joka kuntouttaa ja ajattelee asiakkaan tilanteen etenemistä ja paranemista. Kuntouttava sosiaalityö on ihmisten elämänhallinnan kokonaisvaltaista tukemista, jossa etsitään asiakkaan tilanteisiin sopivia yksilöllisiä ratkaisuja, ja jolla on oma tiedollinen sekä kokemuksellinen perustansa (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014). Kuntouttavalla työotteella sosiaaliohjaajat halusivatkin kiinnittää huomiota asiakkaan koko elämäntilanteeseen, ja pyrkiä vaikuttamaan myös tapaamispaikan ulkopuolella tapahtuviin asioihin ja tekijöihin. Asiakkaan ja perheen tilannetta haluttiin viedä kokonaisvaltaisesti eteenpäin.

Asiakas aistii hyvässä auttajassa aitoutta ja vilpittömää pyrkimystä työskennellä asiakkaalle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. Jos työntekijä on aidosti asiaansa vihkiytynyt, tempaa hän myös asiakkaan mukaan työskentelyprosessiin jossa tarkastellaan vilpittömästi prosessin mielekkyyttä, menettelytapoja sekä tavoitteita. Työntekijä viestii ilmein ja elein kunnioitusta asiakasta kohtaan. Tärkeää ei ole se mitä työntekijä sanoo, vaan kuinka hän asiansa esittää. Työntekijän tulisi olla myös empaattinen ja aito, sekä asiakasta kunnioittava. Sen kautta mahdollistuu toiminta jossa jäsenetään tilannetta yhdessä asiakkaan kanssa ja pyritään yh-

dessä löytämään lisää ymmärrystä sekä näkökulmia tilanteeseen, sen etenemiseen ja mahdolliseen paranemiseen. (Särkelä 2001: 42.)

Vanhempina asiakkailla on oikeus tietää yksityiskohtaisesti ja selkeästi heille asetetut odotukset. Asiakkaille tulee kertoa minkä heidän toiminnassaan on muutettava ja miten sitä arvioidaan. Lasten ja perheiden kanssa työskenteleviltä edellytetään hyviä tietoja ja käytännön ymmärrystä lasten kasvusta ja kehityksestä sekä kehityspsykologiasta. Lapsen kuntoutumisen kannalta keskeisintä on, että myönteiset tunnesuhteet hänen elämässään vahvistuvat ja hän voi luottaa siihen, että elämä on hallittavissa ja läheiset aikuiset pyrkivät hänen kannaltaan hyviin ratkaisuihin. Työ joka liittyy suhteisiin ja suhdetaitoihin on ennen kaikkea lähellä ihmistä ja se voidaan nähdä rinnalla kulkemisena, kuuntelemisena ja voimaannuttavana työnä. (Miller & Törrönen 2010: 71, 81, 85.) Sosiaaliohjaajat näkivätkin itsensä nimenomaan asiakkaan rinnalla kulkijana. Haastateltavat kokivat, että silloin kun sosiaaliohjaaja saa riittävästi etukäteistietoa asiakkaan tilanteesta, on hänen helpompi työskennellä asiakkaan prosessissa. Tärkeänä nähtiin myös se, että asiakkaalle on selvillä se, miksi valvottuja tai tuettuja tapauksia tarvitaan, jotta sosiaaliohjausta ei nähtäisi vain kontrolloivana ja valvovana tahona. Tilanteesta ei tulisi välittyä asiakkaalle sellaista kuvaa, että kyseessä on palvelu joka jatkuu, vaan pikemmin prosessi joka etenee.

Sijaishuollossa perhetyön tavoitteita ovat muun muassa vanhemmuuden ja itsenäisestä elämästä selviytymisen tukeminen, kasvatuksellisissa asioissa ohjaaminen ja perhesuhteiden normalisoituminen. Ongelmien selvittämiseen motivoidaan ja perhetyöllä pyritään lähentämään lasta, sijaisperhettä ja biologista perhettä. Lapsen verkostoon pidetään yhteyttä ja siten mahdollistetaan lapselle tärkeiden suhteiden ylläpito ja säilyminen. Lapsen biologista perhettä tuetaan sen ongelmassa ja perheen vaikeuksiin pyritään löytämään yhdessä ratkaisuja. (Järvinen ym. 2007: 48.) Haastattelussa sosiaaliohjaajat toivat esiin sen tosiseikan muistamisen tärkeyden, että huostaanotto on aina määräaikainen prosessi ja sosiaaliohjaus on vahvasti asiakasta kuntouttavaa palvelua, perhehoidon tavoitteiden ollessa toisinaan sellaiset että sijoituksen saatetaan ajatella olevan pitkäaikainen. Sekä sosiaaliohjaajat että sosiaaliohjaustyöntekijät näkivät tarpeellisena sen, että ohjaaja tietää oman funktionsa tapaamisessa. Sosiaaliohjaajien haastatteluaineistosta kävi kuitenkin ilmi, että heille oli joissakin tapauksissa epäselvää millaisessa roolissa heidän tulisi tiettyjen asiakastilanteiden kohdalla. Sosiaaliohjaajat toivoivat enemmän vaikuttamisen mahdollisuuksia asiakasprosessin alkuvaiheessa.

Onnistuneen tapaamisen edellytyksenä voidaan pitää tilanteen turvallisuutta. Useilla uloskäynneillä sekä huomaamattomilla hälytysvälineillä, kuten rannekeilla, voidaan minimoida uhkatilanteiden riskejä. Turvallisuuden varmistamiseksi tapaamispaikassa on hyvä olla turvallisuussuunnitelma, joka perustuu tilanteiden ennakointiin. Turvallisuussuunnitelma on syytä käydä läpi säännöllisin väliajoin. (Kalavainen 2004: 24-25.) Haastattelemamme ryhmät kokivat

käytettävissä tapaamistiloissa puutteita turvallisuudessa. Huoneiden ovissa tai seinissä ei ole ikkunoita käytäville, joka loi työntekijöiden mielestä tilaan turvattomuutta. Myös äärimmäisissä tapauksissa tarvittavat pakoreitit koettiin puutteellisiksi. Poijupuiston tiloissa ei ole kameroita, jotta työntekijöillä olisi mahdollista nähdä etukäteen kuka oven takana on. Turvallisuushenkilöitä kuten vahtimestaria ei myöskään ole Poijupuistossa, mikä nähtiin myös puutteena turvallisuudessa. Turvallisuuden tuntua lisäisi myös tapaamisten yhteiset pelisäännöt, jotta jokaisen toimijan rooli olisi kaikkien tiedossa. Gibbs ja McKenzie (2006:52) nostavat tutkimuksessaan esiin myös tärkeän turvallisuuteen liittyvän seikan. Usein turvallisuusasioiden keskiössä on tapaavan vanhemman mahdollinen väkivaltainen käyttäytyminen. Työntekijöiden lisäksi lähivanhemmat pitävät tapaamisten kannalta merkityksellisenä erityisesti niiden turvallisuuden. Useissa tapauksissa tapaajavanhempi taas haluaa osoittaa olevansa vaaraton, eikä ”paha vanhempi”. Tätä ei yleensä ole tutkimuksissa huomioitu ja tapaamisten järjestämisessä onkin syytä kiinnittää huomiota turvallisuusasioihin myös tapaajavanhemman näkökulmasta.

Käytettävät tilat olivat vastaajaryhmien mukaan muuten melko toimivat. Tärkeäksi koettiin, että tiloista löytyisi lapsille ja nuorille asiakkaille ikätasoon nähden sopivaa tekemistä kuten askartelutarvikkeita, leluja ja pelejä, jotka mahdollistavat yhteisen tekemisen vanhemman kanssa. Sosiaalityöntekijät mainitsivat luonnollisena yhteisenä tekemisenä myös yhdessä valmistettavan välipalan, johon on Poijupuistossa heidän mukaansa mahdollisuus. Tapaamispaikatoiminnan puutteista keskusteltaessa molemmat vastaajaryhmät nostivat haastatteluissa esiin ulkoilumahdollisuuden puuttumisen. Vastaajat kokivat ulkoilun voivan toimia niin lasta, kuin vanhempaakin rauhoittavana tekijänä. Ulkona järjestetty tapaaminen voisi myös poistaa tilanteesta tunteen, että ollaan valvonnan tai tarkkailun alla. Ulkona järjestetyt tapaamiset voisivat muuttaa tapaamisten laatua ja tuoda tapaamisiin uutta sisältöä. Luonteva yhdessä tekeminen nähtiin tärkeänä. Sellaista on vastaajien mukaan esimerkiksi juuri ulkoilu. Lapsen kanssa puistossa puuhastelu koettiin mielekkäämmäksi kuin neljän seinän sisällä istuminen. Sen nähtiin myös poistavan tunnetta siitä, että seinät kaatuvat päälle. Välivaaran (2004:19) mukaan yhteys lapsen elämään syntyykin parhaiten toiminnassa siitä syystä, että useimmat lapsista tekevät mieluummin kuin puhuvat tai tekevät samalla kun puhuvat. Myös Roamerin (2008) mukaan tapaamiset tulisi suunnitella siten, että ne antavat mahdollisuuksia vanhemmuuden kehittymiselle erilaisissa haastavissa tilanteissa, joita voivat olla muun muassa ulkoilu tai ruokailutilanteet.

Haastatteluista välittyi työntekijöiden suhtautuminen valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin asian vaatimalla tärkeydellä. Asiakkaiden välisiin tapaamisiin eivät saisi vaikuttaa käytettävissä olevat resurssit tai lomat. Erityisesti lapsiasiakkaiden ei tulisi joutua joustamaan vanhempiensa tapaamisessa, mikäli vanhempien kunto ei ole esteenä tapaamisille. Tapaamiset tulisi kyetä myös aikatauluttamaan siten, että niiden järjestämisessä olisi mahdollista joustaa. Ta-

paamisaikataulujen tulisi olla sellaisia, että ne palvelisivat perhettä parhaiten. Lapsen ei tulisi joutua olemaan koulusta poissa tapaamisten takia, eikä työssäkäyvien vanhempien poissa töistä. Tapaamisia olisi hyvä voida järjestää myös viikonloppuisin.

Etenkin sosiaalityöntekijät näkivät pysyvien ohjaajien olevan tarpeen luottamuksellisen asiakassuhteen syntymisessä. Lapsen näkökulmaa tuotiin esiin ja etenkin heidän nähtiin hyötyvän turvallisista, tutuista aikuisista, joiden läsnäoloon voi tarvittaessa turvautua. Myös biologisilta- sekä sijaisvanhemmilta oli sosiaalityöntekijöiden mukaan noussut esiin tarve pysyville ohjaajille. Sosiaaliohjaajien haastattelussa mahdollinen työpari tapaamisia hoitamaan nähtiin yhtenä vaihtoehtona. Työparina toimiminen olisi hyödyllistä erityisesti lapsiasiakkaiden kohdalla. Mikäli toinen parista sairastuisi, voisi toinen toimia tuuraajana ja siten paikalla olisi lapselle tuttu aikuinen. Ensi- ja turvakotien liiton tapaamispaikkaprojektissa syntyneiden laatu-kriteereiden kriteeri 11 on, että tuetuissa tapaamisissa työntekijät työskentelevät pareittain siten, että toinen työntekijä on mahdollista kutsua paikalle tarvittaessa etukäteen sovitulla tavalla. Kriteeri 9 koskee valvottuja tapaamisia ja sen mukaan työntekijät työskentelevät myös pareittain siten, että toinen työntekijä on välittömästi saatavilla. (Kalavalainen 2004: 26.)

Sosiaaliohjaajien haastattelussa haastateltavat kokivat, että tulisi laskea kuinka paljon resursseja tapaamiset vievät. Työtunteja voi kuluu esimerkiksi tapaamista edeltävänä päivänä sijaisvanhemman motivoimiseksi tuoda lapsi paikalle, sekä siihen jos tapaaminen ei suju toivotulla tavalla ja sitä käsitellään jälkeempään puhelimitse eri henkilöiden kanssa. Haastateltavat kokivat, että vaikka tapaaminen olisi tunnin mittainen, sen käsittelyyn saattaa kulua monta työpäivää viikossa. Tämän katsottiin vievän resursseja muulta toiminnalta, sillä valvotut tapaamiset ovat vain osa sijaishuollon sosiaaliohjaajien työnkuvaa Poijupuistossa. Työntekijöiden resurssien riittävydestä keskusteltaessa nousi esiin myös lapsen oikeuden toteutuminen tapaamisia toteutettaessa. Sosiaalityöntekijät näkivät tärkeänä lain takaaman oikeuden lapsen perhesuhteiden ylläpitoon myös sijoituksen aikana. Sosiaaliohjaajat toivat esiin lapsen mielipiteiden ja ajatusten kuulemisen tapaamisten suhteen. Haasteen toiminnalle asettaa sosiaaliohjaajien mukaan myös tilanteet, joissa työntekijän ei ole mahdollista taata lapsen turvallisuutta tapaamisissa. Sosiaaliohjaajat nostivat esiin työntekijöiden välisen yhteydenpidon merkityksen myös tilanteissa joissa tapaamisia ei tulisi järjestää ennen asiakkaiden tilanteen kohenemista, mikäli tapaamisissa olisi turvallisuusriski tai Poijupuiston resurssit taata lapselle turvallinen tapaaminen olisivat riittämättömiä.

Keräämässämme haastatteluaineistossa yhteistyö kahden eri työntekijäryhmän välillä näyttöytyi ontuvana. Yhteistä keskustelua tapaamispaikkatoiminnan käsitteistä ja tavoitteista ei oltu käyty tai sille ei ollut löytynyt aikaa. Yhteistyötä ja avointa keskustelua kaivattiin ja sen nähtiin olevan laadukkaan ja toimivan palvelun edellytyksenä. Dialogiselle työskentelylle nähtiin

olevan tarvetta, sillä tällä hetkellä kontakti kahden eri työntekijäryhmän välillä jäi vähäiseksi. Osapuolet kertoivat eteen tulevan tilanteita, jossa toisen työntekijäryhmän tekemät ratkaisut aiheuttavat toisinaan pohdintaa siitä, miksi kyseiseen ratkaisuun on päädytty.

Kaiken kaikkiaan keräämämme haastatteluaineisto vastasi asettamiimme tutkimuskysymyksiin hyvin. Onnistuimme keräämään ja nostamaan esiin niitä seikkoja, joita kumpikin työntekijäryhmä käynnistettävältä tapaamispaikkatoiminnalta kaipasi. Keskeisintä onnistuneen tapaamispaikka palvelun tuottamisen kannalta näyttäisi Poijupuistossa olevan moniammatillisen yhteistyön sujuvuus ja aktiivisuus sekä asiakkaiden yksilöllinen kohtaaminen.

Haastattelemamme sosiaaliohjaajat olivat yllättäen organisaatiomuutosten seurauksena joutuneet uuden palvelun järjestämisen eteen. Sosiaalityöntekijät olivat olleet pidempään tekemisissä valvottujen ja tuettujen tapaamisten kanssa, mutta heidän työnkuvaansa ei ole kuulunut tapaamisten organisointi ja järjestäminen, joten molemmat työntekijäryhmät ovat olleet uuden tilanteen edessä. Haastatteluaineistostamme kävi kuitenkin ilmi, että molemmat ryhmät ovat löytäneet tapaamispaikkatoiminnan järjestämisestä niitä piirteitä ja keinoja, joita teoria osoittaa tärkeäksi tai joita on muissa tapaamispaikoissa käytetty onnistuneesti.

Tapaamispaikkatoiminnan siirtyessä Poijupuistoon sosiaaliohjaajat ovat joutuneet ennalta tuntemattoman haasteen eteen. Asiakasprosessia on lähdetty hiljalleen kehittämään, mutta muun sosiaaliohjauksen ohessa tähän tehtävään kaivattiin apua. Opinnäytetyössämme halusimme nostaa esille työntekijöitä askarruttaneita kysymyksiä ja pyrkiä vastaamaan heiltä nousseeseen tarpeeseen. Sekä saamiemme tulosten että teorian pohjalta voimme todeta, että tapaamispaikkatoiminnan järjestäminen Suomessa ei ole yksinkertaista tai helppoa puutteellisesta lainsäädännöstä johtuen. Toiminnan järjestämiselle on selkeää tarvetta asiakasmäärien kasvaessa ja työntekijät joutuvat toimintaa käynnistäessään määrittelemään rajat ja toiminnan reunaehdot itse.

9 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöhön kerätty aineisto vastasi hyvin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kooltaan aineisto oli riittävä ja tarpeeksi monipuolinen. Opinnäytetyön aluksi huolta herätti se, että kertyykö aineistoa sittenkään tarpeeksi ja lisähaastattelujen mahdollisuutta pohdittiin. Aineiston keräämisen jälkeen, todettiin huoli lopulta turhaksi ja ajatuksesta tehdä lisähaastatteluja luovuttiin. Aineiston koolla ei Eskolan & Suorannan (1998: 62) mukaan yleisesti ottaen ole merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Opinnäytetyön aikana tutkimuksen tekijät törmäsivät Eskolan & Suorannan (1998: 180) mainitsemaan ongelmaan siitä, että usein laadullisen aineiston jäsentelystä huolimatta kirjoittamista riittäisi loputtomiin. Työn rajaaminen oli yksi suurimmista haasteista opinnäytetyöprosessin aikana.

Tutkimuksessamme haastateltiin kahta työntekijäryhmää, sosiaaliohjaajia sekä sosiaalityöntekijöitä. Haastattelun teema-alueet oli suunniteltu vastaamaan yksittäisen sosiaalialan toimipisteen tarpeisiin, joten tutkimus ei tällaisenaan ole suoraan yleistettävissä muiden toimijoiden tarpeita palvelevaksi. Kuten tämän opinnäytetyön johtopäätöksistä on luettavissa, onnistuttiin prosessin aikana löytämään aineistosta useita yhteneväisyyksiä teoriaan ja muualla hyväksi havaittuihin käytäntöihin. Voidaan siis olettaa, että opinnäytetyö on kuitenkin sovellettavissa ja hyödynnettävissä myös muissa vastaavaa toimintaa aloittavissa tai jo harjoittavissa toimipaikoissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei useimmiten ole tarkoitus tavoitellakaan yleistyksiä, vaan ennemminkin löytää näkökulmia tutkittavaan ilmiöön (Eskola & Suoranta 1998: 61-62).

Kaikkien tutkimusten aikana tulee hetkiä, jolloin tutkija joutuu tekemään päätöksiä, joten tutkijan etiikkaa koetellaan useita kertoja tutkimusprosessin kuluessa (Eskola & Suoranta 1998: 52). Yksi tällainen päätös tässä tutkimuksessa on koskenut luottamuksellisuutta ja anonymiteettiä. Koska tutkimuslupaa hakiessa ja aineistoa hankkiessa opinnäytetyöntekijät ovat luvanneet anonymiteetin säilymisen, on siihen jouduttu kiinnittämään huomiota myös opinnäytetyötä kirjoittaessa. Eskolan & Suorannan (1998:57) mukaan, periaatteena pitäisi olla se, että henkilöllisyyden selville saaminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi. Tähän on tässä tutkimuksessa pyritty. Aineistosta ei ole löydettävissä yksilöityjä vastauksia eikä edes litterointivaiheessa tekstiin tehty sellaisia merkintöjä, joista kävisi ilmi mitä kukakin haastateltava on sanonut. Lisäksi litterointivaiheessa mahdolliset murreilmaisut on muokattu yleiskielisiksi ilman, että kommentin sanoma muuttuu. Opinnäytetyössä kuitenkin näkyy mille taholle opinnäytetyö on tehty ja minä vuonna, joka osaltaan kytkee haastatellut henkilöt tiettyyn toimipisteeseen tiettyinä aikana. Sekä ohjaavan opettajan että työelämän yhteistyöhenkilön kanssa käytyjen keskustelujen myötä, ei tutkimuksessa kuitenkaan nähty tarvetta toimipisteen nimen salaamiselle, sillä aineistosta on kaikin muin keinoin pyritty hävittämään ne tiedot, jolla työstä voisi tunnistaa yksittäisen henkilön.

Ryhmädynamiikalla ja ryhmän sisällä vallitsevalla valtahierarkialla on vaikutusta siihen, kuka tai ketkä ryhmässä puhuvat ja mitä sanotaan (Hirsjärvi & Hurme 2011: 63). Lisäksi ryhmässä ihmiset voivat kertoa asioista eri tavalla, kuin jos haastattelu tapahtuisi kahden kesken haastattelijan kanssa (Eskola & Suoranta 1998: 97). Sosiaaliohjaajien haastattelussa paikalla oli tiimin vastaava ohjaaja ja vastaavasti sosiaalityöntekijöiden haastattelussa paikalla oli johtava sosiaalityöntekijä. Tutkimuksen edetessä tutkimuksen tekijät ovat pohtineet kyseisten henkilöiden läsnäolon mahdollisia vaikutuksia siihen, mitä muut haastateltavat sanoivat. Esimiesasemassa olevien henkilöiden läsnäolo on saattanut vaikuttaa siihen mitä haastateltavat uskaltavat sanoa tai he ovat joutuneet haastattelun kuluessa miettimään miten asiansa esittäisivät. Tutkijoilla ei kuitenkaan ole tarkempaa tietoa ryhmän sisäisestä dynamiikasta, joten esimiehen vaikutuksesta ei voi tehdä johtopäätöksiä suuntaan tai toiseen. Haastattelussa ih-

miset yleisestikin pyrkivät antamaan sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 201), joten haastattelussa tukittavien todelliset mielipiteet eivät välttämättä tule ilmi.

Molemmat haastattelut toteutettiin työntekijäryhmien tiimeissä. Työelämäkumppani oli ennakoon sopinut haastattelujen toteutuksesta siten, että juuri näitä kahta työntekijäryhmää haastatellaan. Opinnäytetyöntekijöillä ei ole tietoa siitä annettiin haastateltaville mahdollisuus jättää osallistumatta haastattelutilaisuuteen vai oliko haastatteluihin osallistuminen. Jälkikäteen ajateltuna tämä seikka olisi ollut jollakin tapaa syytä varmistaa. Työntekijöitä oli kuitenkin asianmukaisesti saatekirjeen avulla informoitu siitä miksi haastattelut tehdään, milloin ne tehdään ja millä tavoin osallistujien anonymiteetistä huolehditaan tutkimuksen kuluessa ja sen jälkeen.

Pieni vastoinkäyminen haastattelujen aikana oli muutamien haastateltavien vähäsanaisuuden. Toisessa ryhmässä oli henkilö, joka ei haastattelun aikana puhunut kertaakaan ja toisessa henkilö, joka osallistui keskusteluun vain muutaman kerran. Toisessa haastateltavassa ryhmässä oli myös yksi henkilö, joka poistui ja palasi haastattelutilaan kesken haastattelun, mikä hetkellisesti rikkoi haastattelutilanteen kulkua. Haastattelijan roolissa ollut opinnäytetyöntekijä pyrki muutamilla välikysymyksillä ja kommentteilla antamaan kaikille haastateltaville mahdollisuuden puhua ja esittää mielipiteensä käsiteltyihin aiheisiin. Hiljaa pysytelleet henkilöt eivät kuitenkaan tarttuneet näihin yleisesti esitettyihin mahdollisuuksiin, emmekä onnistuneet saamaan heiltä kommentteja. Haastattelussa haluttiin välttää pakottamista, eikä tarkoituksena ollut ottaa ketään erityisen tarkkailun alle, joten yksittäisiltä henkilöiltä ei suoraan kysytty onko heillä kommentteja tiettyihin teemoihin. Tämä osaltaan mahdollisti tutkittavien oman harkinnan tutkimukseen osallistumiseen, jolloin vapaaehtoisen osallistumisen tutkimukseen voidaan nähdä ainakin joiltain osin toteutuneen.

Laadullisessa tutkimuksessa yhtenä luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan pitää tarkkaa selostusta tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 2007: 227). Lukijoille on annettava tarpeeksi tietoa tutkimuksen toteuttamisesta, jotta tutkimuksen tuloksia voi arvioida ulkopuolisena. Tutkimusraportin tarkoituksena on kuvata selkeästi tutkittua ilmiötä sekä tutkimusprosessia. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 140.) Opinnäytetyön toteuttaminen - otsikon alla on pyritty kertomaan mahdollisimman tarkasti opinnäytetyön eri vaiheista, sekä siitä miten aineistoa on käsitelty. Aineiston analyysissä on haluttu lainauksien kautta tuoda haastattelumateriaali lähemmäs lukijaa ja muu aineiston kuvailu on tehty mahdollisimman huolellisesti ja aineistolähtöisesti. Opinnäytetyömme luotettavuutta parantaa myös se, että työn tekijöitä on ollut kaksi. Työn reflektointi on ollut helpottunut parityöskentelyn avulla eikä tulkinta ole jäänyt vain yhden ihmisen päätelmien varaan.

Tuomen ja Sarajärven (2009: 136) mukaan kaikessa tutkimuksessa tulisi pyrkiä puolueettomuuteen, mutta etenkin laadullisessa tutkimuksessa on lähes väistämätöntä, että tutkijan oma tausta ja kehys vaikuttavat tutkimukseen. Tutkija luo tutkimusasetelman ja tulkitsee saamiaan tuloksia, ja tulkinta on aina jollakin tavoin kytköksissä tutkijaan itseensä. Opinnäytetyössä on pyritty puolueettomuuteen, sillä työelämäyhteistyökumppanit toivoivat sitä opinnäytetyötä tilatessaan. Ulkopuolinen, puolueeton näkökulma on pidetty mielessä koko tutkimusprosessin ajan, mutta siitä huolimatta työ varmasti heijastelee tietyin osin tekijöidensä arvomaailmaa ja tutkimuksen aikana syntyneitä vaikutelmia. Tutkijat eivät voi kieltää, että vaikka työssä on pyritty puolueettomuuteen, on se kuitenkin tekijöidensä näköinen ja tehtyjen valintojen summa.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota laadukkaasti ja luotettavasti tietoa siitä, millaisina työntekijät näkivät käynnistettävän tapaamispaikkatoiminnan todelliset tarpeet. Pyrimme selvittämään kahden työntekijöille suunnatun teemahaastattelun avulla millaista sisältöä työntekijät toivoivat käynnistettävältä palvelulta. Opinnäytetyömme oli tarkoitus palvella Poijupuiston tapaamispaikkatoiminnan työntekijöitä heidän suunnitellessaan sekä omiin, että asiakkaidensa tarpeisiin parhaiten vastaavaa palvelua. Työntekijöille suunnattujen haastattelujen avulla nousi esiin muun muassa se, että tapaamispaikkatoimintaan kytköksissä olevat käsitteet eivät olleet heille selvillä, mikä hankaloitti hieman haastattelujen tekemistä. Käsitteiden ymmärtämisen nähtiin kuitenkin olevan tulevan toiminnan kannalta tärkeää. Lisäksi työntekijöiden välisen tiedonkulun ja dokumentoinnin merkitys, sekä tapaamispaikkatoiminnan merkitys asiakkaiden tarpeisiin parhaiten vastaavana palveluna, nousivat tutkimuksen keskeisinä tuloksina esiin.

Valitsimme aiheeksemme tapaamispaikkatoiminnan kehittämisen, sillä halusimme toteuttaa sellaisen opinnäytetyön, joka on selkeästi työelämälähtöinen, ja joka hyödyttää työelämää pidemmälläkin aikavälillä. Meille on tärkeää, että opinnäytetyöllämme saamme aikaan jotakin konkreettista. Halusimme opinnäytetyöksemme aiheen, joka ei olisi liian kaukana asiakkaista ja työntekijöistä, vaan olisi tarpeeksi käytännönläheinen ja pohjautuisi arjen tarpeisiin. Aiheemme valintaa helpotti myös Poijupuiston puolelta tuleva selkeä aikataulutusta. Toiminta oli tarkoitus käynnistää tammikuussa 2014, joten tekemämme tarvekartoituksen on mahdollista vastata olemassa olevaan tarpeeseen. Koimme valmiin aikataulutuksen oman työskentelemme kannalta mielekkääksi.

Opinnäytetyömme aiheen valintaan vaikutti lisäksi yhteinen kiinnostuksemme lastensuojeluun. Olemme molemmat perehtyneet aiheeseen aiempien opintojemme aikana hieman eri näkökulmista, toinen meistä lapsen ja perheen näkökulmasta käsin lasten ja perheiden tukemisen opinnoissa, ja toinen puolestaan aikuisten vaikeuksien heijastuessa koko perheeseen

marginalisaation opinnoissa. Koko opinnäytetyöprosessin aikana pääsimme syventämään ammatillista kasvuamme ja kehittämään osaamistamme tarkastellessamme laajasti aiheeseen liittyvää materiaalia. Opimme paljon myös saadessamme toisiltamme vertaistukea, kun pääsimme yhdessä pohtimaan lukemaamme ja jakamaan ajatuksiamme. Työelämän yhteistyökumppaniltamme saimme opinnäytetyöllemme sisällölliset raamit, joiden puitteissa pyrimme toimimaan.

Syvennymme laajasti opinnäytetyömme aiheeseen ja kiinnostuksemme ylsi myös opinnäytetyön rajauksen ulkopuolelle. Työskentelymme alkutaipaleella tutustuimme muun muassa sijaishuoltoon laajemmin, niin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kuin nyt jo aikuisiksi kasvaneiden henkilöiden kokemusten kautta, sekä tarkastellen sijaisvanhemmiksi ryhtyneiden henkilöiden kokemuksia sijaisvanhemmuudesta sen iloineen, suruineen ja haasteineen. Saimme huomata, että niin paljon kuin oli erilaisia kokemuksia, niin paljon oli myös eriäviä näkemyksiä aiheeseen liittyen. Teoriaan tutustuminen jo ennen teoreettisen osion sekä haastattelujen toteuttamista loi meihin varmuutta ja uskoa, kun suunnittelimme työmme sisältöä ja laadimme haastattelukysymyksiä. Vaikka ryhmähaastattelujen toteuttaminen oli meille kummallekin uutta, koimme että niitä oli mukava lähteä toteuttamaan, kun meillä oli tietoa ja ymmärrystä siitä mistä asiassa on kyse. Tietämystämme kartuttaaksemme vierailimme myös toisessa tapaamispaikassa, jossa saimme vastaavalta ohjaajalta konkreettista tietoa siitä, kuinka tapaamisia voidaan toteuttaa ja miten ne ovat kyseisessä paikassa toteutuneet. Vierailu antoi meille hyvän käsityksen siitä, mitä tapaamispaikkatoiminnalla tarkoitetaan. Haastatteluja toteuttaessamme meille avautui myös työntekijöiden näkökulma asioiden tarkasteluun.

Tutkimusaineiston kerääminen ryhmähaastattelujen avulla oli mielestämme hyvä keino saada tietoa tapaamispaikkatoiminnan tarpeista. Pohdimme haastattelujen toteuttamisen jälkeen sitä, kuinka erilaisia haastatteluiden tulokset olisivat mahdollisesti olleet, mikäli haastattelut olisi toteutettu yksilöhaastatteluina tai kirjallisina kyselyinä. Haastattelujen nauhoittaminen saattoi olla joillekin haastateltavista haastava tilanne ja myös tiimin mukana olo saattoi luoda omat haasteensa. Huomasimme että haastateltavien joukossa oli henkilöitä, jotka eivät vastanneet yhteenkään kysymykseen. Arvelimme että vastaamattomuus saattoi johtua myös siitä, että jotkut haastateltavat eivät halunneet vastata, koska pelkäsivät vastaavansa ”väärin” sen tallentuessa vielä nauhurille. Ollisimme toivoneet osalta haastateltavista rohkeutta vastata kysymyksiin, sillä niihin ei ollut olemassa oikeita tai väärä vastauksia. Osittain tulkitsimme hiljaisuuden myös tutkimustyömme vähättelyksi tai työntekijöiden ymmärtämättömyyden puutteeksi siitä, että pyrkimyksenämme oli toimia heidän tulevan työskentelynsä parantamiseksi. Osa haastateltavista ei myöskään ollut mielestämme ymmärtänyt haastattelutyömme tarkoitusta, sillä vastaukset saattoivat olla sellaisia, joissa meitä ikään kuin neuvottiin siinä, mistä asiassa on kyse, sen sijaan että olisi vastattu siihen mitkä asiat ja tarpeet haastateltaville itselleen nousivat kysymyksestä pinnalle. Jälkikäteen olemme pohtineet sitä, olisiko

meidän ollut syytä antaa haastattelun aiheen lisäksi haastateltavien tietoon myös tarkemmin käsiteltävät teema-alueet. Paikoitellen meistä tuntui, etteivät kaikki haastateltavat olleet valmistautuneet haastatteluihin, ja mietimme olisiko tieto teema-alueista saanut haastateltavat perehtymään ja pohtimaan aihetta tarkemmin.

Tutkimuksessa on pyritty löytämään vastaukset siihen, mitä tulisi ottaa huomioon tapaamispaikkatoimintaa kehitettäessä sekä perhehoidon sosiaalityön näkökulmasta että sijaishuollon sosiaaliohjauksen näkökulmasta. Mielestämme haastateltavien tavat katsella asioita peilautuivat heidän toimenkuvistaan. Sosiaalityöntekijöiden vastaukset näyttäytyivät asioista päättävien roolista, kuten molemmat haastateltavat ryhmätkin totesivat. Sosiaaliohjaajien vastaukset olivat mielestämme lähempänä asiakkaita ja niistä välittyi tulevassa toiminnassa asiakkaiden lähellä olo, ”rinnalla kulkeminen”, kuten joku haastateltavista mainitsi. Olisimme toivoneet, että haastateltavat olisivat kertoneet meille vielä enemmän toiveistaan, kun niiden kartoittamiselle ja työntekijöiden väliselle yhteistyölle oli kuitenkin selkeästi tarvetta. Meitä jäi haastattelujen lopuksi mietityttämään oliko näillä kahdella haastateltavalla ryhmällä välillään joitain sellaisia erimielisyyksiä, joista meille ei kerrottu. Myös se saattoi vaikuttaa haastattelutilanteisiin, että olimme ulkopuolisia henkilöitä ja ehkä meille ei siitä syystä haluttu kertoa kaikkea.

Jo käynnistyneen tapaamispaikkatoiminnan alkuvaiheessa olisi työntekijöiden mielestämme syytä varmistua siitä, että kaikilla osapuolilla on yhteinen ymmärrys mitä valvotuilla ja tue-
tuilla tapaamisilla tarkoitetaan. Haastatteluissa ilmeni, että työntekijöillä on omat käsityksensä käsitteiden sisällöstä ja he tulkitsivat niitä kukin omalla tavallaan. Yhteinen käsitteiden määrittely helpottaisi huomattavasti tulevaa työskentelyä. Perehtyneisyys toimintaan liittyvään teoretietoon sekä käsitteisiin lisäisi työntekijöiden ammatillista osaamista, ja toisi heille varmuutta tapaamispaikkatoimintaan liittyvään työskentelyyn. Työntekijöiden välisen yhteistyön merkitystä ei myöskään voi mielestämme liikaa korostaa. Jotta tapaamispaikkatoiminta sujuisi toivotulla tavalla, se edellyttää työntekijöiden ”puhaltamista yhteen hiileen”, joka varmasti helpottaa niin työntekijöiden, kuin asiakkaidenkin toimintaa. Tapaamisten suunnittelussa ja toteutuksessa työntekijöiden tulisi voida yhdessä pohtia niihin liittyviä asioita, jotta tapaamiset onnistuisivat kaikkien kannalta mahdollisimman hyvin. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välisen työskentelyn tulisi olla mahdollisimman avointa. Kuten jo tutkimusta tehdessämme selvisi, työntekijöiden jotka toimivat tapaamisia suunniteltaessa yhdessä, olisi hyvä myös tavata ja päästä keskustelemaan asiakkaiden tilanteista alkuneuvotteluissa. Ennen toiminnan aloittamista näemme tärkeänä myös työntekijöiden ja asiakkaiden turvallisuuden takaavien järjestelyjen hoitamisen kuntoon. Asiasta viesti jo haastatteluissa saamamme tieto siitä, että väkivaltatilanteita on aiemmin päässyt sattumaan.

Meitä jäi mietityttämään tapaamispaikkatoiminnan tulevaisuus ja siihen liittyvien järjestelyjen kuntoon saattamisen onnistuminen nyt käytössä olevien resurssien voimin. Haastatteluissa nousi esiin, että tapaamispaikkatoiminta tulee viemään ison osan työntekijöiden ajasta, vaatiessaan tapaamistilanteen lisäksi esivalmisteluja, sekä ainakin toisinaan myös purkutilanteen, jos asiakkailta on tarve keskustella pidetystä tapaamisesta ja sen kulusta. Tapaamisiin tulee siis liittymään paljon sellaista työtä mitä ei välttämättä voida etu- eikä jälkikäteen ennakoida. Työntekijöillä on kuitenkin tulevaisuudessa tehtävänänsä myös sama määrä tapaamisiin liittymättömiä töitä kuin aiemminkin. Uskoaksemme tapaamispaikkatoiminnan järjestäminen tuleekin vaatimaan työntekijöiltä paljon. Sosiaaliohjaajien työnkuvaan on siis lisätty yksi iso uusi osa-alue, mutta käytettävissä olevat resurssit ovat pysyneet samana.

Opinnäytetyön tekeminen oli meille mieluinen, vaikkakin vaativa prosessi. Sen toteuttaminen sujui meiltä mielestämme hyvin, sillä etenimme suunnitelmallisesti ja vältyimme ikäviltä yllätyksiltä. Aikataulujen, tavoitteiden sekä opinnäytetyömme sisällön laatiminen yhdessä kasvatti meitä tiimityöskentelijöinä. Opimme millaisia asioita on hyvä huomioida haastatteluja tehdessä, ja millaiset asiat vaikuttavat haastattelun sujuvuuteen. Meille molemmille haastattelujen tekeminen oli opinnäytetyömme suurin haaste. Koimme toisinaan, että lähes koko tutkimuksemme onnistuminen on kiinni haastattelujen onnistumisesta. Vaikka haastattelujen tekeminen oli meille haaste, tartuimme siihen epäröimättä.

Myös litterointi oli meille uutta ja se tuntui ajatuksen tasolla aluksi työläältä. Huomasimme, että aineiston litterointi heti haastattelutilanteiden jälkeen oli meille toimivin ratkaisu ja helpotti palauttamaan mieleen sen mistä haastatteluissa keskusteltiin. Litterointi sujui melko nopealla aikataululla, sillä halusimme päästä aineistoon käsiksi. Litteroidun aineiston läpikäynti asiaan vihkiytyneen opettajan kanssa loi meihin varmuutta siitä, että aineiston purku sujuu oikealla tavalla, kun aiempi kokemuksemme aineiston analysoinnista oli puutteellista. Opimme opinnäytetyötä tehdessämme kuinka litteroitua aineistoa tulee käsitellä ja millaisia tutkimuksen kannalta olennaisia asioita siitä on aiheellista nostaa esiin.

Teoriaa ja käytäntöä tarkastelemalla saimme paljon uutta tietoa, josta on varmasti meille jatkossa hyötyä. Koemme, että esimerkiksi tietämystä lastensuojelusta voi tulla tarvitsemaan monen eri asiakasryhmän parissa työskenneltäessä. Myös lastensuojelulakiin tarkempi perehtyminen lisäsi ammatillista osaamistamme. Laajan teoratiedon omaksuminen ja siihen tutustuminen oli meille innostavaa ja mielekästä. Tutkimuksen edetessä työmme rajaus osoittautuikin mielenkiintoisen teoratiedon vaikutuksesta hyvin haasteellisesti. Vaikka kirjallisuutta erityisesti valvottuja tapaamisia koskien joutui välillä etsimään, löytyi sitä sivuavaa kirjallisuutta todella runsaasti. Perhetyöstä, asiakkaan ja työntekijän välisestä suhteesta, vanhemmuudesta, sekä lapsen eduista ja oikeuksista löytyi niin paljon kiinnostavaa teoriaa, että ajoittain olisi halunnut sisällyttää työhön kaiken mahdollisen ja pureutua aiheessa todella sy-

vällä. Opinnäytetyön rajatun laajuuden vuoksi, olemme kuitenkin pyrkineet pitämään työmme kohtuullisen kokoisena, jotta sen lukeminen ei osoittautuisi täysin ylitsepääsemättömäksi. Uskomme ja toivomme, että tämä kiinnostuksemme kuitenkin heijastuu työstämme kaikille sen lukijoille.

Valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin tutustuessamme meitä jäi mietityttämään miksi aihe on jätetty viime vuosina vähemmälle huomiolle. Suurin osa sitä käsittelevästä teorian tiedosta keskittyi 2000-luvun alkuun tai puoliväliin. Viime vuosilta emme löytäneet aiheesta juurikaan uutta tietoa, huolimatta siitä että aihetta on käsitelty Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa jo yli 10 vuotta sitten, vuonna 2003. Kirjallisuuteen tutustuessamme keskeiseksi tekijäksi tapaamispaikkatoiminnan nykyisessä järjestämisessä nousi tasapainoilu monen eri näkökulman välillä. Valvottujen ja tuettujen tapaamisten järjestäminen on jatkuvaa rajankäyntiä eri osapuolten ja lakien välillä. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa alueellisen ja taloudellisen eriarvoisuuden syntyvän, mikä on ehdottomasti huomion ja pohdinnan arvoinen asia. Kohdasimme kirjallisuudessa sekä haastatteluissa myös paljon pohdintaa lapsen edusta ja sen toteutumisesta. Valvotuista tapaamisista päättäminen näyttäytyi erittäin haasteellisena ja vaikeana tehtävänä. Toisinaan vanhemman oikeus näyttää ajavan lapsen oikeuden ja edun edelle, eikä sen kauaskantoisimpia vaikutuksia ole mielestämme syytä vähätellä. Päätöksiä tekevät työntekijät joutuvat usein vaativiin tilanteisiin, joissa tarvitaan eettistä pohdintaa ja monien näkökulmien punnitsemista.

Tapaamispaikkatoiminnan toteuttaminen nykyisen lainsäädännön pohjalta on haasteellista ja se vaatii työntekijöiltä rautaista ammattitaitoa ja asiaan perehtyneisyyttä. Siltikään ei voida sanoa jonkun tahon toteuttavan palvelua paremmin tai huonommin kuin toisen. Lainsäädäntöön olisi mielestämme ehdottoman tärkeää saada tarkemmat periaatteet sekä toiminnan järjestämisen velvollisuuksista että palvelun sisällöstä. Valitettavaa on, että mikäli jonkin toiminnan toteuttamisesta ei ole tarkasti säädetty, se useimmiten mahdollistaa sen tuottamisen myös keskivertoa huonommin. Itse emme tutkimusta tehdessämme törmänneet sellaisiin tahoihin, jotka tarjoaisivat laadultaan kyseenalaisia palveluita, mutta on mahdollista, että sellaisia löytyy. Lisäksi jo aiemmin mainitsemamme taloudellinen ja alueellinen eriarvoisuus on pohdinnan arvoinen seikka. Yhteiskunnan päättäjien tulisi mielestämme tehdä töitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja siinä työssä tulisi olla mahdollisimman huolellinen. Yhdestä palvelusta paitsi jääminen voi johtaa kierteeseen, joka syrjäyttää ihmisen ja alulle lähtenyt kierre on monesti hankala pysäyttää.

Tapaamispaikkatoimintaa järjestettäessä tulisi keskiössä pitää aina lapsen etu. Lastensuojelun kentällä vanhemman oikeus ja lapsen etu saattavat toisinaan olla ristiriidassa keskenään. Lähtökohdana on hyvä pitää sitä, että lapsi saisi kasvaa turvallisesti omassa perheessään, mutta aina se ei ole mahdollista. Tapaamispaikkatoiminnalla voidaan tukea ja kehittää niitä ih-

missuhteita lapsen elämässä, jotka ilman tällaista palvelua todennäköisesti katkeaisivat tai jollakin tapaa vaurioituisivat. Uskomme, että tapaamispaikkatoimintaa kehittämällä voidaan todella parantaa lapsen ja biologisen vanhemman välejä sekä kiinnittää huomiota usein sivuun jäävään vanhempien tukemiseen sijaishuollon yhteydessä. Valvotuista ja tuetuista tapaamisista päätettäessä, on toisinaan kuitenkin uskallettava tehdä päätöksiä, jotka eivät aina miellytä kaikkia osapuolia. Tilanteet, jolloin lapsen ja biologisen vanhemman tapaamiset on syytä keskeyttää kokonaan, ovat toivottavasti harvassa, mutta niihin yksittäisiin tapauksiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Tarkkaa rajanvetoa ja huolellista eettistä pohdintaa vaativat päätökset on syytä tehdä moniammatillisen tiimin turvin ja kaikkia osapuolia kuunnellen. Varmasti moni sosiaalialan ammattilainen toivoisi, että tämän tyyppisiin kysymyksiin löytyisi suorat vastaukset kirjallisuudesta tai lainsäädännöstä, mutta sellainen tuskin tulee olemaan mahdollista vielä useampaan vuosikymmeneen. Toistaiseksi on siis pyrittävä toteuttamaan lapsen etua siten, että tilanteita pohditaan useasta eri näkökulmasta. Päätöksiä tehdessä on syytä huomioida myös lapsen historia, kuten useat taustalla olevat sijoitukset. Rajoitustoimenpiteiden olisi hyvä perustua aina useamman kuin yhden ammattilaisen mielipiteeseen ja niiden toteuttamisessa tulee noudattaa voimassaolevaa lainsäädäntöä.

Opinnäytetyö annettiin työelämän yhteistyökumppanimme luettavaksi arvioivan seminaarin jälkeen, ennen työn julkaisemista. Palaute työn hyödyllisyydestä työelämän näkökulmasta oli äärimmäisen positiivista. Työelämäyhteistyökumppanimme koki, että he voivat työyhteisönä hyödyntää tekemäämme tutkimustyötä tapaamispaikkatoiminnan kehittämistyötä. Erityisesti lakiin liittyvien seikkojen selvittäminen sekä haastatteluanalyysi saivat kiitosta. Yhteistyökumppanimme sanat, ettei keksi työhön mitään lisättävää tuntuivat erityisen lämmittäviltä. Koemme tutkijoina onnistuneemme, sillä mikäli työelämän yhteistyökumppanimme kokevat tutkimuksemme palvelleen heitä työnsä toteuttamisessa, olemme saavuttaneet tavoitteemme. Omiin silmiimme työ ei edelleenkään näytä täydelliseltä ja prosessin myötä olemme huomanneet, että työtä voisi viilata loputtomiin ja aina löytyisi jotakin lisättävää. Joskus on kuitenkin osattava lopettaa, mutta tämä tutkimus antaa meille erinomaisen pohjan jatkaa aiheen parissa, mikäli sellaiseen tulee joskus työelämässä tilaisuus.

Tekemäämme tutkimusta olisi ollut mahdollisuus laajentaa esimerkiksi tuomalla esiin asiakkaiden näkökulmia asioista. Koimme kuitenkin, että opinnäytetyömme laajuus olisi kasvanut liian suureksi, mikäli olisimme haastatelleet myös asiakkaita. Lisäksi asiakkaiden haastatteluihin tarvittavien tutkimuslupien saaminen olisi voinut olla ajallisesti pitkä prosessi. Mielestämme olisi tärkeää jatkossa tutkia sitä, miten työntekijöiden ja asiakkaiden tarpeisiin on kyetty toiminnassa vastaamaan. Valtakunnallisesti voisi olla aiheellista tutkia valvottujen tapaamisten todellista vaikuttavuutta, jotta päästäisiin paremmin käsiksi siihen, kenen etuja valvotut ja tuetut tapaamiset todella ajavat. Tällainen tutkimus vaatisi kuitenkin suurempia

resursseja kuin yhden opinnäytetyön, sillä nykyisen toiminnan lisäksi olisi tarpeen tutkia esimerkiksi niitä lapsia, jotka ovat osallistuneet toimintaan, mutta ovat nyt jo aikuisia.

Uskomme, että kokonaisuudessaan työmme on ollut hyödyksi tapaamispaikkatoiminnan käynnistämisesssä ja siihen kootut tulokset ovat joiltain osin sovellettavissa myös muihin yksiköihin. Parhaimmillaan työmme edistää sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välistä yhteistyötä ja helpottaa toiminnan toteuttamista. Toivottavaa olisi lisäksi se, että opinnäytetyömme toisi esiin tärkeää, mutta valitettavan vähäiselle huomiolle jäänyttä lastensuojelun toimintakenttää.

Lähteet

- Aaltonen, A-K. 2004. Lapsen tapaamisoikeus tuomioistuinten todellisuudessa. Teoksessa S. Kalavainen (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. 58-75. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 13. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. Uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Ali-Keskikylä, E. 2008. Lapsen tapaamisoikeus ja sen toteuttamisen ongelmakohtia. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden sarja B: 79. Turku: Turun yliopisto.
- Antila, T. & Köhli, V. Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. 60/1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Boshier, P. 2012. Supervised Contact: The Safety Net for Children at Risk. Viitattu 22.1.2013. <http://www.justice.govt.nz/courts/family-court/publications/speeches-and-papers/Speech%20to%20ANZSCS%20Conference.pdf>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Forsberg, H. 2003. Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa H. Forsberg, H. & R. Nätkin. (toim.) Perhe murroksessa. 86-102. Helsinki: Gaudeamus.
- Forsberg, H. & Pösö, T. 2009. Valvottujen tapaamisten näyttämö: vieraan ja perhesidoksen rajakäyntiä. Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. 146-161. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Gibbs, A. & M, McKenzie. 2006. Supervised contact: The views of parents and staff at three Barnardos contact centers in the Southern region of New Zealand. Blue Skies Report no. 9/06. Viitattu 22.1.2014. <http://www.familiescommission.org.nz/sites/default/files/downloads/BS-supervised-contact.pdf>
- Haapa, P. 2007. Valvotusti tavattu. Valvottu tapaaminen lapsen kokemuksena. Sosiaalityön Pro Gradu - tutkielma. Viitattu 29.12.2013. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78785/gradu02364.pdf?sequence=1>
- Heinonen, H. & Metsälä, J. (toim.) 2009. Lastensuojelua kehittämässä. Kokemuksia pääkaupunkiseudulta. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 19. Helsinki: SOCCA.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2011. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. Osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi

- Hoikkala, S. & Heinonen, H. 2013. Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleenyhdistämiseen lastensuojelussa. Viitattu 29.1.2014.
http://www.lskl.fi/files/1990/Samalla_puolella_Nakokulmia_perheiden_jalleenyhdistamiseen_lastensuojelussa.pdf
- Hunt, J. & Roberts, C. Child contact with non-resident parents. Family policy briefing 3. Viitattu 7.1.2014. <http://www.spig.clara.net/reports/hunt.pdf>
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa. Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66711/Johanna_Hurtig_vaitoskirja.pdf?sequence=1
- Hämäläinen, S. 16.10.2013. Sähköposti. Poijupuiston sijaishuollon sosiaaliohjauksen vastaava ohjaaja.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5.uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: EDITA.
- Kaivosoja, M. & Auvinen, M. 2003. Raportti viranomaisyhteistyöstä lasten huoltoon ja tapausoikeuteen liittyvissä kiistatilanteissa. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2. Viitattu 3.1.2014. http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/lastenhuolto/osa9_11.htm#11
- Kalavainen, S. 2006. Valvotut tapaamiset ja lapsen edun toteutuminen. Teoksessa Perhe ja lähisuhdeväkivalta - Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. 84-92. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Kalavainen, S. (toim.) 2004. Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Kaskela, K., Vältivaara, C. 2010. Ihan iholla - Opas sijaisvanhempien kasvuryhmien ohjaajille. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Keränen, E. & Oranen, M. 2006. Lasten auttaminen. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. 63-83. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Ketola, J. (toim.) 2008. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A., Ihalainen, J. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4.uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Koisti-Auer, A. 2008. Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Koulu, S. 2013. Valvotut ja tuetut tapaamiset - kenen oikeus, kenen velvollisuus? Teoksessa S. Hakalehto-Wainio & L. Nieminen (toim.) Lapsioikeus murroksessa. 125-154. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Sininauhaliitto Eevan perhe- projektin julkaisu. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Kääriäinen, A., Leinonen, A. & Metsäranta, H. 2007. Lastensuojelutyön dokumentointi. 3. Uudistettu painos. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Lastensuojelun keskusliitto. 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.

Mikkola, M., Helminen, J. 1994. Lastensuojelu. Helsinki: Karelactio.

Miller, H. & Törrönen, M. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. 67-88. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Mäntylä, E. 2004. Valvotut tapaamiset sosiaalityön näkökulmasta - kokemuksia Tampereelta. Teoksessa S. Kalavainen (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. 89-99. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Nuoren ammatillinen tukihenkilötoiminta esite. Poijupuiston lastensuojelupalvelut. Viitattu 8.1.2014.

Oranen, M. 2004. Suojellut ja valvotut suhteet. Teoksessa S. Kalavainen (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. 9-13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Paaso, S-A. (toim.) 2010. Mitä lapselle kuuluu? Opas lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Jyväskylä: Pesäpuu.

Perhetilanteen kartoitus esite. Poijupuiston lastensuojelupalvelut. Viitattu 8.1.2014.

Perhetyö esite. Poijupuiston lastensuojelupalvelut. Viitattu 8.1.2014.

Perustuslaki. 11.6.1999/731.

Pienperheyhdistys ry. 2012. Tapaamispaikan palvelusopimus.

Poijupuisto laatukäsikirja 2012. Poijupuiston lastensuojelupalvelut.

Poijupuiston lastensuojelupalvelut. 2013. Viitattu 5.1.2014. http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_terveyspalvelut/Lapsiperheiden_palvelut/Lastensuojelu/Sijaishuolto/Poijupuiston_lastensuojelupalvelut%2835736%29

Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. 41-54. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. 2. Uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Roamer, Laura. 2008. Information packet - Visiting with Family in Foster Care. Viitattu 22.1.2013.

http://www.hunter.cuny.edu/socwork/nrcfcpp/downloads/information_packets/Visiting_with_Family.pdf

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu - tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: EDITA

Rönkkö, L. & Rytönen, T. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa - käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: EDITA

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - käsikirja arjen toimintaan. Uudistettu 2. PAINOS. Helsinki: EDITA.

Sijaisperheiden perhetyö esite. Poijupuiston lastensuojelupalvelut. Viitattu 8.1.2014.

Sosiaalihuoltolaki. 17.9.1982/710.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistus. Viitattu 2.1.2014. <http://www.stm.fi/sosiaalihuoltolaki>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen.

Sillanauke, P., Väärälä, R., Vuorinen, V., Kuusisto, R., Iivonen, E., Sääntti, R., Äijö, K. & Palola, E. 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012: 21. Viitattu 2.1.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf

Särkelä A. 2001. Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.

Taplin, S. 2005. Is all contact between children in care and their birth parents 'good' contact? Viitattu 24.1.2014. http://www.community.nsw.gov.au/docswr/_assets/main/documents/research_good_contact.pdf

Taskinen S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro

Taskinen, S. 2001. Lapsen etu erotilanteessa. Opas sosiaalitoimelle. Stakes oppaita 46. Helsinki: Stakes.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Kuntouttava sosiaalityö. Viitattu 4.1.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaikuttavuus/aikuissosiaalityo/kuntouttava_sosiaalityo

Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. 147-160. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tukeva, M. 2013. Vastaavan ohjaajan haastattelu 16.10. Pienperheyhdistys. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4.painos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. Helsinki: Tammi.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. 29-50. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tutty, L., Barry, L., Weaver-Dunlop, G., Barlow, A. & Roy, M. 2006. Supervised Visitation and Exchange Centers for Domestic Violence: An Environmental Scan. Viitattu 24.1.2014. <http://www.ucalgary.ca/resolve-static/reports/2006/2006-09.pdf>

Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella. Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. 99-120. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valkonen, L. 1995. Kuka on minun vanhempani? Stakes tutkimuksia 52. Helsinki:Stakes.

Vanhemman sosiaaliohjaus ja asiakassuunnitelma esite. Poijupuiston lastensuojelupalvelut. Viitattu 16.1.2014.

Välivaara, C. 2008. Lapsilähtöisen vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin - perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. 77-98. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

1 (1)

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen esikunta / Kehittämisen tulosalue Ketterä myöntää tutkimusluvan 23 / 10 2013 saatuun tutkimuslupahakemukseen ja alla olevien ehtojen mukaisesti.

Hakija / yhteyshenkilö: Nina Karekari ja Liisa Kyyrö

Tutkimuksen aihe / nimi: Tapaamispaikkatoiminnan tarvekartoitus

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja tai suorittajat eivät käytä saamiaan tietoja asiakkaan tai potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Tutkimusluvan myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina ennakseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.

Edellytämme, että tutkija / yhteyshenkilö lähettää sosiaali- ja terveystoimen kehittämissyksikön sähköpostiosoitteeseen sotet_tutkimusluvut@espoo.fi lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 30/10 2013

Tuula Heinänen
kehittämisjohtaja
Sosiaali- ja terveystoimi
Espoon kaupunki

Liite 2: Haastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

N.15 min/kysymys

1. Käsitteet ja palvelun sisältö

- Mitä valvotuilla tapaamisilla tarkoitetaan?
- Mitä tuetuilla tapaamisilla tarkoitetaan?
- Millaisia palveluita tapaamispaikkatoiminnan tulisi mielestänne sisältää?

2. Tapaamispaikkatoiminnan nykytila

- Millaista tapaamispaikkatoimintaa on tällä hetkellä?
- Mikä on johtanut siihen, että tapaamispaikkatoiminnan kehittämiseksi on tarvetta?
- Millaisena näette asiakkaiden tarpeet?

3. Työntekijän rooli

- Millainen on sosiaalityöntekijän rooli valvottujen tapaamisten järjestämisessä ennen tapaamista ja tapaamisten aikana?
- Millainen on sosiaaliohjaajan rooli valvottujen tapaamisten järjestämisessä ennen tapaamista ja tapaamisten aikana?
- Millaista yhteistyötä työntekijöiden välillä tulisi olla?
-

4. Käytännön ratkaisut

- Millaisia odotuksia teillä on tapaamispaikkatoiminnan suhteen?
Apukysymykset:
- Käytettävissä olevat tilat; millaiset niiden tulee olla?
- Vaihtojen onnistuminen? Kontaktin välttäminen mikäli tilanne sitä vaatii?
- Millainen aikataulutus tapaamisille on tarpeen?

Liite 3: Saatekirje

Hei,

Olemme tulossa tiimiinne 6.11.2013/12.11.2013, tekemään ryhmähaastattelua, joka käsittelee Poijupuiston lastensuojelussa käynnistettävää tapaamispaikkatoimintaa.

Teemme aiheesta opinnäytetyötä, jonka tarkoitus on palvella teidän tarpeitanne ja kartoittaa toiveitanne sekä ajatuksianne tapaamispaikkatoiminnan toteuttamiseen liittyen.

Haastattelu kestää noin tunnin ja nauhoitamme sen kahdella eri nauhurilla. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Jotta haastattelu palvelisi teitä mahdollisimman hyvin edellyttää se sitä, että toisitte esiin aktiivisesti omia mielipiteitänne ja toiveitanne. Tarkoituksena on siis käsitellä aihetta meidän suunnittelemamme haastattelurungon pohjalta. Me ohjaamme haastattelun kulkua antamalla teemat ja mahdollisesti apukysymyksiä. Haastattelun keskeisimmän sisällön luotte kuitenkin te omalla keskustelullanne.

Aineiston sujuvan käsittelyn vuoksi toivomme, että keskustelu pysyisi sovitussa aiheessa ja että kukin puhuisi omalla vuorollaan. Kertaamme ohjeet vielä aamulla, ennen haastattelun aloittamista.

Haastatteluaineistossa esiintyviä puheenvuoroja ei tulla työssämme yksilöimään. Käsittelemme vastaukset siten, että ulkopuolisen lukijan ei ole mahdollista tunnistaa puhujaa. Aineiston käsittelyn aikana tulemme säilyttämään tiedostot vain omilla, henkilökohtaisilla tietokoneillamme, eikä ulkopuolisilla henkilöillä ole niihin pääsyä. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tuhoamme sekä äänitallenteet että litteroidun aineiston asianmukaisesti.

Mikäli sinulla on kysyttävää tulevaa haastattelua koskien, voit ottaa yhteyttä meihin.

Ystävällisin terveisin,
Niina Karekari ja Liisa Kyyrö
Puh. ***_*****, puh ***_****_
niina.karekari@laurea.fi, liisa.kyyro@laurea.fi